

ARCHIWUM
LEGIONÓW
i N. K. N.
Nr 1016

PRZEGŁĄD BIBLIJOTECZNY

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU
BIBLIJOTEKARZY POLSKICH

REDAKTOR: EDWARD KUNTZE

ROCZNIK IX ZESZYT 2
KWIECIEŃ — CZERWIEC 1935

KRAKÓW

WYDANO NAKŁADEM ZWIĄZKU BIBLIJOTEKARZY POLSKICH
Z ZASIĘKU MINISTERSTWA W. R. I O. P.

PRZEGŁĄD BIBLIOTECZNY

CENTRALNY ORGAN NAUKOWY BIBLIOTEKARSTWA POLSKIEGO

REDAKTOR NACZELNY: EDWARD KUNTZE

ZASTĘPCA: ALEKSANDER BIRKENMAJER

SEKRETARZ REDAKCJI: WŁADYSŁAW POCIECHA

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: KRAKÓW. ŚW. ANNY 12, I. P.

TELEFON 101-36. — KONTO P. K. O. Nr. 407.652.

PRZEGŁĄD BIBLIOTECZNY wychodzi kwartalnie w objętości conajmniej 12 arkuszy druku rocznie. Rocznik I (1927) obejmuje 12 arkuszy.

Rękopisów Redakcja nie odsyła. Autorowie, nieuведомieni do trzech miesięcy o przyjęciu ich prac, mogą odebrać je w Administracji w ciągu roku.

Odbitki wykonuje się tylko na żądanie autorów; zamawiać je należy przy pierwszej korekcie.

Książki do recenzji winny być adresowane nieosobiście: Do Redakcji Przeglądu Bibliotecznego.

PRENUMERATA ZMIENIONA OD 1 STYCZNIA 1933 WYNOŚI:

	Zeszyt	
	Rocznie	pojedynczy
W księgarniach	Zł 20.—	Zł 7.—
Przy zakupie bezpośrednio w Administracji	» 15.—	» 4.—

Członkowie Związku Bibliotekarzy Polskich otrzymują Przegląd Biblioteczny bezpłatnie za pośrednictwem swojego Koła.

Przy obliczaniu ceny dla zagranicy przyjmuje się 1 Zł = 0.80 fr. szw.

SKŁAD GŁÓWNY NA ZAGRANICĘ:

OTTO HARRASOWITZ, LEIPZIG, QUERSTRASSE 14

TREŚĆ:

Artykuły:

- M. ŁODYŃSKI: Marszałek Józef Piłsudski a Centralna Biblioteka Wojskowa 72
- HELENA HLEB-KOSZAŃSKA: Analiza obcych podręczników bibliotekarskich 75

Miscellanea:

- ADAM ŁYSAKOWSKI: Bibliograficzna statystyka okręgu wileńskiego 92

Recenzje:

- Sedlaczek Fr., Józef Piłsudski. Przyczynki bibliograficzne. Lwów 1935 (*Ksawery Świerkowski*) / Dossiers de la Coopération Intellectuelle. Rôle et formation du bibliothécaire. Paris 1935 (*Wanda Dobrowolska*) 99

Przegląd czasopism:

- Niemcy (*Jan Baumgart*) 105

Kronika:

- I. Wiadomości urzędowe: Państwowy egzamin bibliotekarski 109
- II. Z życia bibliotek: Biblioteka «Narodnego Domu» we Lwowie (*Jarosław Janczak*) 110
- III. Sprawy Związku Bibliotekarzy Polskich: Doroczne Ogólne Zgromadzenie Delegatów Kół Z. B. P. / Sprawozdanie Rady Z. B. P. za r. 1934 / Sprawozdanie kasowe Rady Z. B. P. za r. 1934/35 / Sprawozdanie z życia Kół Z. B. P. za okres sprawozdawczy 1934/35 / Posiedzenia Rady Z. B. P. / Komunikaty Rady Z. B. P. . . 114
- IV. Z ruchu bibliotekarskiego: Uczczenie pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego przez bibliotekarstwo polskie / Komunikat Krak. Komitetu T. M. K. i Z. B. P. dla uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego / Sprawy Międzynarodowe (*Jan Muszkowski*) 133
- Dodatek: Komunikat IV Zjazdu Bibliotekarzy Polskich w Warszawie.

JÓZEFOWI
PIŁSUDSKIEMU

W HOŁDZIE

POŚWIĘCA TEN ZESZYT
WYDANY W OKRESIE ŻAŁOBY
NARODOWEJ

REDAKCJA
PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO

MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI A CENTRALNA BIBLIOTEKA WOJSKOWA.

Centralna Biblioteka Wojskowa była za drobną komórką organizacyjną w zakresie pracy Marszałka Piłsudskiego, aby się na niej Jego uwaga często i zbyt wyraźnie zatrzymywała. I tutaj jednak jest kilka momentów o decydującem dla Centr. Biblioteki Wojsk. znaczeniu, związanych bezpośrednio z Jego wolą.

Przedewszystkiem za Jego wyraźnem przyzwoleniem¹ podano oficjalnie do publicznej wiadomości wobec II Zjazdu Bibliofilów, odbytego w r. 1926 w Warszawie, zasadnicze wytyczne zarówno stosunku wojskowego bibliotekarstwa do ogólnego bibliotekarstwa polskiego jak i scharakteryzowano zadania bibliotekarstwa wojskowego. Oświadczenie to, odczytane w dn. 1 listopada 1926 na inauguracyjnym posiedzeniu Zjazdu,² brzmiało: *Władze wojskowe, widząc w swych instytucjach naukowych i oświatowych, nie tylko organy fachowego i kulturalnego usprawnienia wojska, ale i warsztaty umysłowej pracy, dzięki którym państwowotwórcza myśl organizacji wojskowej ma możność bezpośredniego przeniknięcia do szerszych warstw społecznych — otaczają specjalną opieką wszystkie grupy szeroko rozgałęzionej organizacji bibliotek wojskowych.*

Biblioteki te bowiem stanowią — w rozumieniu Władz Wojskowych — ten teren, na którym cywilni i wojskowi badacze zagadnień wojskowych wzajemnie na siebie wpływ wywrzeć mogą, na którym przy obopólnym wysiłku dzieje dawnych instytucyj wojskowych odgadnięte, a bieg obecnego i przyszłego rozwoju dzisiejszych instytucyj w sposób zgodny z duchem czasu i postępem nauki wytyczony być może.

Przystosowując z konieczności treść swej organizacji bibliotecznej do swoistego typu życia wojska, starają się jednak Władze Wojskowe wszystko to, co ze względów sprawności wojska nie wymaga odrębnych form, dostosować w tej organizacji do ogólnie obowiązujących zasad bibliotekarskich.

¹ Zakomunikowaniem Dyrekcji C. B. W. przez ówczesnego Szefa Gabinetu M. S. Wojsk. ppłka Becka, obecnego Min. Spr. Zagr. (Akta Centr. Bibl. Wojsk. z r. 1926).

² *Polska Zbrojna*, Nr 301, str. 2, z d. 2 listopada 1926 r.

Oceniając też wielkie znaczenie uzgodnienia wysiłków na tem polu i rozumiejąc potrzebę wymiany myśli dla ustalenia zasad odpowiadających duchowi nowoczesnego bibliotekarstwa — zezwoliły Władze Wojskowe Centr. Bibl. Wojsk., jako kierowniczemu organowi polskiego bibliotekarstwa wojskowego, wziąć czynny i bezpośredni udział w pracach obecnego Zjazdu...

Deklarację tę przyjął Zjazd gorącymi oklaskami i w odpowiedzi na nią uchwalił jednogłośnie zwrócić się z wezwaniem do Zarządów wielkich bibliotek krajowych, aby odtąd uważały biblioteki wojskowe co do wzajemnych udogodnień naukowych za zrównane ze wszystkimi publicznymi bibliotekami naukowymi.¹

Drugim momentem, związanym z wolą Marszałka Piłsudskiego, to decyzja co do sprowadzenia Zbiorów Rapperswilskich do Polski a przede wszystkim decyzja co do powierzenia ich kierownictwu Centralnej Biblioteki Wojskowej. Marszałek Piłsudski nie tylko znał Zbiory Rapperswilskie ale widocznie cenił także wysoko ich ideową i zabytkową wartość, to też, gdy ze strony Dyrekcji Centr. Bibl. Wojsk. wpłynął do Min. Spr. Wojsk. w r. 1926 wniosek o sprowadzenie tych zbiorów do Polski i o ich podporządkowanie kierownictwu Centr. Bibl. Wojsk. — Marszałek Piłsudski odmówił początkowo Swego przyzwolenia. Dopiero powtórnie przedłożone podanie,² zreferowane osobiście przez ś. p. gen. bryg. Juliana Stachiewicza, dało pozytywny wynik, przyczem decyzja Marszałka Piłsudskiego — według wyjaśnienia danego przez gen. Stachiewicza — brzmiała następująco. Gdy gen. Stachiewicz z gorącym poparciem referował powtórne podanie Dyrekcji Centr. Bibl. Wojsk. i wskazywał na ideowe i naukowe znaczenie Zbiorów Rapperswilskich dla studjów wojskowych, poświęconych historii walk o niepodległość, Marszałek Piłsudski zapytał: «A czy można im (t. j. Centr. Bibliotece Wojsk.) powierzyć prowadzenie tych zbiorów?» Gdy zaś gen. Stachiewicz przedstawił, że Centr. Bibl. Wojsk. jest do tego fachowo i lokalowo przygotowana, oświadczył

¹ Pełny tekst tej uchwały zjazdowej podaje *Komunikat Bibliograficzny Centr. Bibl. Wojsk.* Rok 1926, Nr. 11, str. 25/6.

² Cała korespondencja w sprawie sprowadzenia Zbiorów Rapperswilskich — mieści się w archiwum Centr. Bibl. Wojsk. z 1926/27. — Por. nadto artykuł w *Polsce Zbrojnej*, Nr 85, str. 3 z d. 27 marca 1927.

Marszałek Piłsudski: «No, to niech to wezmą ale niech mi tego porządnie strzegą!»

Jak wiadomo, podstawę prawną przejęcia Zbiorów Rapperswilskich przez Centr. Bibl. Wojsk. stanowi t. zw. «Akt porozumienia». Akt ten, złożony przez delegację, t. j. przez gen. Piskora, ówczesnego Szefa Sztabu Głównego, oraz przez Dyrektora Centr. Bibl. Wojsk. w Belwederze w d. 19 marca 1927 r. na ręce Pani Marszałkowej Piłsudskiej (ponieważ w tym dniu w miejsce nieobecnego Marszałka Piłsudskiego przyjmowała życzenia Jego Żona) został właściwie podpisany w kilka dni później, jednakowoż Marszałek Piłsudski — zgodnie z prośbą delegacji — wpisał na akcie własnoręcznie datę «19 marca 1927».

Bezpośrednia łączność Marszałka Piłsudskiego z Centr. Bibl. Wojsk. uwidoczniła się nadto w korzystaniu z jej zbiorów, co jednakowoż działo się za pośrednictwem adjutantów lub najbliższych Jego współpracowników (np. jedną z takich książek musiał, jako zagubioną, odkupić Centr. Bibl. Wojsk. gen. Gąsiorowski, obecny Szef Sztabu Głównego). Dwa dzieła Centr. Bibl. Wojsk., t. j. *Kratkoje rozpisaniye suchoputnykh voysk. St. Pietierburg 1909* oraz *Les armées françaises pendant la Grande Guerre. T. I. Paris 1922*, stojące wśród podręcznego księgozbioru Marszałka, wydzielono i zwrócono Centr. Bibliotece Wojsk. dopiero po śmierci Marszałka.

Nadto otrzymała Centr. Biblioteka Wojsk. trzy dary od Marszałka Piłsudskiego, a mianowicie: 1) w okresie, kiedy jeszcze był Naczelnikiem Państwa — ładny egzemplarz mapy Polski — Chrzanowskiego (ofiarowany Mu przez ś. p. Aleksandra Kraushara); 2) piękny album, p. t. *Litographie de l'Etat Major Général de l'Armée Polonaise. A Varsovie 1819* — zakupiony specjalnie dla Centr. Bibl. Wojsk. u krakow. antykwarza Münnicha, oraz 3) egzemplarz dzieła p. t. *Rok 1920* (wydanie drugie), który Marszałek Piłsudski zaopatrzył własnoręcznie krótką dedykacją: «Centralnej Bibliotece Wojskowej—J. Piłsudski».

Zdaje się przytem, że Centr. Biblioteka Wojsk. jest jedyną z bibliotek polskich, posiadającą dzieło Marszałka z własnoręczną Jego dedykacją.

Niestety — mimo kilkakrotnych zabiegów — nie udało się Centralnej Bibliotece Wojskowej uzyskać tego, aby ją zwiedził Pan Marszałek.

Marjan Łodyński.

HELENA HLEB-KOSZAŃSKA: ANALIZA OBCYCH PODRĘCZNIKÓW BIBLIOTEKARSKICH.

MATERIAŁ I CEL ANALIZY.

Do tej chwili brak polskiej publikacji, któraby obejmowała całokształt zagadnień bibliotekarstwa i odpowiadała dzisiejszemu stanowi wiedzy. Skąpą w tym zakresie literaturę wyczerpuje normatywny *Podręcznik bibliotekarski dla kierowników bibliotek wojskowych* M. Łodyńskiego (1929)¹, *Organizacja bibliotek szkolnych* J. Filipkowskiej-Szemplińskiej (1930) oraz starsze pozycje F. Czerwijowskiego: *Bibliotekarz* (1912) i *Biblioteki powszechne* (1919), przeznaczone dla bibliotek ogólnokształcących. Zapowiedziane w formie podręcznika wykłady A. Birkenmajera pozostały utrwalone li tylko jako schemat w jego *Esquisse du plan d'un manuel de bibliothéconomie scientifique* (1924). Pozycji tej należy się specjalne omówienie przy uzasadnieniu niniejszego tematu. Autor wyszedł od krytyki istniejących publikacji, by im przeciwstawić — co stanowiło właściwy cel jego pracy — nową koncepcję podręcznika bibliotekarskiego.

W niniejszym artykule dominuje moment analityczny, a umotywowaniem jego będzie: 1) brak szczegółowej analizy u Birkenmajera, 2) ukazanie się w ciągu ostatniego dziesięciolecia nowych, wyliczonych poniżej, publikacji z tego zakresu, 3) dezyderat Komisji Wydawniczej ZBP — posiadania wykazu zagadnień, figurujących w podręcznikach bibliotekarskich, jako materiału porównawczego dla jej prac nad wydaniem podręcznika.

Rozważania zmierzać będą do wyodrębnienia różnych typów podręczników i poszczególnych zagadnień oraz wskazania powtarzających się ich zespołów, zależnie od typu publikacji. Zakres obejmuje nast. wydawnictwa: 1) Maire A.: *Manuel pratique du bibliothécaire*. Paris 1896, 2) Graesel A.: *Handbuch der Bibliothekslehre*. 2 Aufl. Leipzig 1902, 3) Chavkina L. B.: *Biblioteki, ich organizacija i technika*. 2 izd. Sankt-peterburg 1911, 4) *Manuals of library economy*. 1—27, 29—32. [Różne ed.] 1911—1931 — cytowane zapomocą skrótu wydawcy

¹ Nie wciągam go w orbitę rozważań, gdyż należy do powszechnie znanych. Przypominam recenzję A. Łysakowskiego: *Przegl. Bibljot.*, R. III, 1929, z. 4, str. 527—532.

American Library Association — ALA, 5) Brown J. D.: *Manual of library economy*. 3 ed. London 1920, 6) Gardthausen V.: *Handbuch der wissenschaftlichen Bibliothekskunde*. Bd. 1—2. Leipzig 1920, 7) *Haandbog i bibliotekskundskab...* udg. af S. Dahl. 3 udg. Bd 1—2. København 1924—1930, 8) *Svend Dahls bibliotekshandbok...* utg. av S. E. Bring. Bt 1—2. Uppsala 1924—1931, 9) *Československé knihovnictví*. Praha 1925 — cyt. zapomocą skrótů Česk., 10) *Handbuch der Bibliothekswissenschaft* hrsg. v. F. Milkau. Bd 1—2. Leipzig 1931—1933, 11) *The Library Association series of library manuals*. London. Wydane dotąd tomy 1—7: Esdaile A.: *A student's manual of bibliography* 2 ed. (1932). *A primer of librarianship* ed. by W. E. Doubleday (1931). Sayers W. C. B.: *A manual of children's libraries* (1932). Minto J.: *A history of the public library movement in Great Britain and Ireland* (1932), Quinn J. H., Acomb H. W.: *A manual of cataloguing and indexing* (1933), Doubleday W. E.: *A manual of library routine* (1933), Headicar B. N.: *A manual of library organisation* (1935) cyt. zapomocą skrótů LAS 1, 2.... 12) Crozet L.: *Manuel pratique du bibliothécaire*. Paris 1932, 13) Ladewig P.: *Politik der Bücherei... zugleich ein Handbuch für den Fachunterricht*. 3 Aufl. Leipzig 1934 oraz Birkenmajer A.: *Esquisse du plan...*

Posiłkując się ustaleniami Birkenmajera, stwierdzić należy istnienie dwóch typów. W pierwszym — przeważa nastawienie praktyczne, konkretne wskazówki z zakresu techniki bibliotekarskiej. Typ ten nazwę technicznym i odniosę tu: Maire'a, Crozeta, Browna, ALA, LAS, Graesla, Chavkinę. W drugim dochodzi (w różnych proporcjach) podbudowa historyczno-teoretyczna: ujęcie retrospektywne zagadnień praktycznych oraz nowe dziedziny stykające się z bibliotekarstwem, a stanowiące niejako jej dyscypliny pomocnicze. Nazywam go — naukowym. Tu należą: Gardthausen, Dahl, Česk., Milkau. Na pograniczu obu typów umieszczam Ladewiga, który wbrew sugestji tytułu podręcznikiem w ścisłym tego słowa znaczeniu nie jest: zbyt często wytycza problemy, nie podając środków rozwiązania.¹ Wreszcie całkiem osobno wymieniam publikację Bringa, której zupełnie obca jest technika bibliotekarska.

¹ Por. recenzję Dr Z. K. CIECHANOWSKIEJ w *Przegl. Bibljot.* R. IX, 1935, z. 1, str. 27—8.

ZAWARTOŚĆ PODRĘCZNIKÓW.

Przeglądu zagadnień, wyłuskanych z analizy tych 14 publikacji, dokonam na podstawie teoretycznego schematu, nie pokrywającego się z żadnym z istniejących podręczników. Znamieniem jego będzie kompletność: ujęcie wszystkich napotkanych zagadnień, co przekreśla proporcjonalność struktury, ale ta jest osobnym problemem, o którym będzie mowa we wnioskach końcowych. Ośrodkami tematycznymi są: I. książka, II. biblioteka, III. bibliotekarz, IV. technika bibliotekarska.

I. Dokoła książki zgrupowane będą zagadnienia jej tworzywa językowego, historii, produkcji współczesnej, typów formalnych i kompozycji oraz dziedziny stykne z bibliotekarstwem, w których jest ona przedmiotem: księgarstwo, akademje nauk, bibliografja, bibliofilstwo.

II. Temat biblioteki obejmie jej dzieje, współczesną organizację, zadania oraz zdefiniowanie bibliotekarstwa jako dyscypliny.

III. Zagadnienie bibliotekarza skupi rozważania, dotyczące zawodu.

IV. Technika bibliotekarska ujmie zespół wszystkich działań, dokonywanych nad książką z intencją stworzenia biblioteki, a więc: 1) administrację biblioteczną, 2) gromadzenie, 3) opracowanie, 4) konserwację i 5) użytkowanie książek.

Przed omówieniem tych punktów zrobię ryczałtową uwagę, iż język podręcznika w znacznym stopniu przesądza kierunek opracowania, mian. z reguły będzie to uwzględnienie stosunków (historycznych lub współczesnych) danego terytorjum, przytem może tu być czasem ograniczenie się wyłącznie do danego terytorjum (Crozet, ALA), kiedy indziej przy operowaniu materiałem porównawczym — przewaga warunków tego kraju (Milkau). Wyjaśniam także, iż, cytując podręczniki przy poszczególnych kwestjach, nie zawsze daję pełną enumerację; ta ma miejsce raczej przy niepowszechności jakiegoś tematu, pozatem przykładowo wymieniam autorów opracowań, wyróżniających się co do sposobu przedstawienia.

ZAGADNIENIA HISTORYCZNO-TEORETYCZNE. I. W kolejnym przeglądzie pokazuje się, że o tworzywie językowym (grupach

języków) mówi tylko Milkau. Wiąże z tem problem par excellence bibliotekarski — transkrypcji przy opisie katalogowym.

Historja książki obca jest Crozetowi, Maire'owi, ALA, Brownowi, Graeslowi, Ladewigowi; LAS uwzględnia ją w Nr 1, poświęconym bibliografii. W pozostałych podręcznikach obszerność ujęcia jest bardzo różna. Najszczuplejsza u Chavkiny ściśle powiązana jest z dziejami bibliotek. Pozatem stanowi temat samodzielny, a poszczególne jej momenty dadzą się ująć jako: powstanie pisma, paleografja grecka, papirologja (te trzy momenty tylko u Milkaua), paleografja łacińska (brak jej u Gardthausena, LAS 1, pismo nowożytne (tylko u Dahla i Bringa), rękopisoznawstwo, dzieje materiałów i narzędzi pisarskich, malarstwo książkowe (brak u Gardthausena), dzieje oprawy, wreszcie w drugiej fazie — historja drukarstwa i technik ilustracyjnych. Ścisłe powiązanie tego tematu z rozwojem kultury zaznaczył Birkenmajer.

Powstawanie współczesnej książki (przemysł książkowy) przedstawiają Česk., Dahl, Bring, LAS 1, przewiduje Birkenmajer. Momentami składowymi są: papier, druk, techniki ilustracyjne oraz oprawa (u Birkenmajera łącznie z ujęciem historycznym). Warto podkreślić, że Dahl i Bring po raz drugi omawiają tu technikę oprawy, w przeciwieństwie do ujęcia retrospektywnego przy dziejach książki.

Typy formalne książki omawia tylko Česk.; jej kompozycję z punktu bibliograficznego (wyodrębnienie części składowych) — LAS 1, Česk. Wskazówki co do kompozycji indeksu zawiera LAS 5.

Księgarstwo jest potraktowane historycznie jako niezależny temat przez Dahla, Bringa i Milkaua. Gardthausen, Česk. i Birkenmajer omawiają dzieje księgarstwa przy nabywaniu książki. Ono to właśnie sprawia, że księgarstwo, ściślej: stosunki b-ki z księgarnią, pomocnicze publikacje księgarskie lub spisy księgarń poruszane są przez wszystkich autorów przy organizacji zakupów.

Bodajże w tem miejscu najlepiej będzie omówić tylko u Milkaua poruszone akademje nauk. Uzasadnieniem tego tematu w podręczniku bibliotekarskim może być jedynie fakt, iż są one — i to w wydatnej mierze — producentami książki.

Podobnie jak księgarstwo ujęta jest biblijografia. Jej teorię i historię osobno omawiają Česk., Dahl, Bring i Milkau (dają także tytuły biblijografii) oraz ALA (pozostał mi niedostępny). LAS 1 ma ponadto szereg praktycznych wskazówek biblijografowania. Gardthausen i Birkenmajer wiążą — z problemami katalogowemi. Pozatem pomocnicza rola biblijografii przedstawiona jest przy pomnażaniu. Systemy biblijograficzne natomiast przeważnie omówione przy katalogach rzeczowych i ustawianiu.

Biblijofilstwo uwzględniają Gardthausen, Dahl, Bring, Česk. Przewiduje Milkau w III t.¹

II. Historji bibliotek brak u Crozeta i Graesla; ujęcie Ladewiga — to historia ideologii b-ek. Całokształt stosunków dają Maire, Chavkina, Gardthausen, Dahl, Bring, Česk. Cztery ostatnie publikacje cechuje enumeracja statystyczno-biblijograficzna. Własny teren omawiają ALA, LAS, Brown (ten ostatni tylko biblijotekarstwo ogólnokształcące).

Organizacja współczesna b-ek i sieć biblioteczna przedstawiona jest wyczerpująco w ALA, LAS i u Browna, wszakże z zacieśnieniem do własnego terenu. Rozróżniania typów b-ek doszukać się można także u pozostałych autorów. U Graesla, Gardthausena, Česk. jest to wyliczenie, gdzie indziej można je znaleźć w zarysie historycznym b-ek (Chavkina, Maire, Dahl, Bring), różnicach techniki biblijotekarskiej (Crozet), zadań (ideologii) b-ki (Ladewig, Milkau).

Podobieństwo zadań b-ki a muzeum sprawia, że Brown omawia także muzea i galerje sztuki, wśród nich — muzeum książki; Chavkina — także muzeum biblijotekarskie.²

Ustawodawstwo biblijoteczne, zacieśnione przeważnie do biblijotekarstwa ogólnokształcącego, zreferowane jest w ALA, LAS, Browne, Chavkinie, Česk. Maire daje biblijograficzne wyliczenie aktów prawnych całokształtu biblijotekarstwa francuskiego. Milkau zawiera dokładną analizę prawną niektórych momentów funkcjonowania b-ki. Obszerne ujęcie przewidywał Birkenmajer. Pozatem szereg zagadnień biblijotekarskich (egzemplarz

¹ Brak podręcznikom: socjologii książki, bibliopedagogiki, któreby do tej właśnie grupy należało odnieść.

² Obca jest podręcznikom wysuwana dziś jako postulat — działalność naukowa biblijoteki na polu biblijologii.

obowiązkowy, kupno, przepisy egzaminacyjne) są regulowane w drodze jednostronnego ustawodawstwa, o czym mowa przy poszczególnych tematach.

Rozważań teoretycznych o bibliotekarstwie, zdefiniowania jego zakresu dostarcza większość podręczników: najobszerniejsze — Česk. Brak ich w ALA, LAS oraz u Maire'a (nie zastąpi tego słownik terminów bibliologicznych), u Crozeta — podana tylko bibliografia przedmiotu.

III. Bibliotekarstwo jako zawód ujmowane jest przede wszystkim od strony specyficznej jego odrębności, czego najwymowniejszym wyrazem — specjalne szkolenie. Tematu tego brak u Bringa. Crozet ogranicza się do przytoczenia rozporządzenia Min. Oświaty o dyplomie bibliotekarza technicznego. Poza temi dwoma podręcznikami temat ten grupuje także rozważania o cechach, obowiązkach, stanowisku służbowym, kategoriach pracowników bibliotecznych (najobszerniej u Milkaua). Osobną uwagę poświęcają ALA, LAS, Brown, Graesel, Chavkina, Česk., Milkau związkom zawodowym i ich działalności, wydatnej zarówno w kierunku organizacji zawodu, jak też działalności fachowo-naukowej, kształtującej politykę wewnętrzną i zewnętrzną bibliotekarstwa.

ZAGADNIENIA TECHNICZNE. IV. Technika bibliotekarska obejmuje na wstępie administrację biblioteczną. Odnoszę tu: organizację pracy, jako to sprecyzowanie funkcji kierowniczych i poszczególnych pracowników (regulaminy wewnętrzne), biurowość i jej normalizację wraz z gospodarką materiałową, finanse i rachunkowość, statystykę, sprawozdanie — przedstawiane niezawsze w sposób wyczerpujący, częściowo pomijane (np. brak biurowości i całokształtu rachunkowości u Milkaua). Osobną grupę stanowią zagadnienia lokalu i sprzętu bibliotecznego, powszechne z wyjątkiem Bringa, przez Birkenmajera włączone do rozdziału o konserwacji zbiorów. Dookoła budynku skupiają się zasady planowania nowych gmachów, wysnute z porównania już istniejących (np. Graesel, Chavkina, Dahl, Česk.), z historii budownictwa bibliotecznego (Milkau), problem adaptacji starego budynku (Birkenmajer); ponadto instalacje transportowe, oświetleniowe, wentylacyjne, opaleniowe, środki bezpieczeństwa pożarowego oraz problem asekuracji (Cro-

zet, Gardthausen), wreszcie zabiegi porządkowe. Równie wyczerpująco, acz niezawsze łącznie, omówiony jest sprzęt biblioteczny (np. pudła katalogowe przy katalogach), dokąd odnieść trzeba także aparaturę fotograficzną.

Następnym z kolei wielkim zespołem techniki bibliotekarskiej jest gromadzenie, ogólnie omawiane. U wstępu spoczywa sprecyzowanie zasad wytycznych. Te się wywodzą z analizy wartości książki, zadań b-ki naukowej, ogólnej lub specjalnej (omówione najdokładniej u Graesla, Česk., Crozeta, Milkaua), czy też ogólnokształcącej (ALA, Česk., Crozet, Chavkina), współpracy bibliotecznej, sformułowań psychologii czytelnictwa (ALA, Česk.). Wskaźnikiem są także proporcje ilościowe poszczególnych działów piśmiennictwa, zalecane dla b-ek ogólnokształcących (Chavkina, Brown, LAS 6, Česk.). Sposoby pomnażania — to kupno, wymiana, egzemplarz obowiązkowy, dary.

Kupno wymaga odpowiedniej organizacji, w czym są pomocą publikacje księgarskie i biblijograficzne oraz sugestje czytelników w księdze dezyderatów. Decyzje zakupu mogą być jednostkowe lub powzięte przez szereg referentów (oba sposoby — najdokładniej u Milkaua), mogą wymagać zgody komisji bibliotecznych (Graesel, LAS 6, Brown). Technika zamówień (kartoteki dezyderatów i rachunków) najobszerniej podane dla wielkiej b-ki u Milkaua, dla mniejszej — w LAS 6. Źródła zakupu — to księgarnia (ew. nadsyłanie książek do przejrzenia), antykwarnia, licytacja, kolekcje prywatne. Jako ostatni moment w realizacji zakupu omawiane jest sprawdzenie nadesłanej książki.

Wymianę można zróżniczkować na wymianę dubletów (i pozycji zbędnych) oraz nakładów instytucji naukowych. Crozet, LAS 6 mówią — o krajowej pozycji dubletów, Maire — o historii i organizacji — międzynarodowej b-ek uniwersyteckich francuskich. Obce są te zagadnienia Brownowi, Chavkinie, Ladewigowi, (bodajże Dahlowi). Reszta autorów traktuje o obu formach.

Egzemplarz obowiązkowy, jako że jest niepowszechnem źródłem pomnażania, przemilczany jest przez Browna, Ladewiga, Crozeta, LAS. Porównawczo omawiają go Graesel, Milkau, Gardthausen, ale brak wskazówek co do organizacji jego wpływu i kontroli kompletności. Jego ocenę ideologiczną podają Graesel, Gardthausen, Milkau.

Dary wraz z techniką recepcji omawiają wszyscy autorzy. Momentem specjalnie poruszonym jest ewentualne wyłączenie części zbędnej (Crozet, Milkau).

Zagadnieniem ściśle powiązanem z gromadzeniem — acz w wynikach swych odmiennem — jest usuwanie książek przestarzałych (Brown) i zbędnych z przeznaczeniem ich na wymianę lub sprzedaż (Crozet, Milkau).

Momentem wstępnym opracowania jest wyróżnienie kategorii zbiorów. Najprzejrzystsze jego ujęcie daje Brown i Crozet. W innych podręcznikach wychodzi ono na jaw przy ustalaniu odmiennych zasad traktowania. Wyróżniane są druki (a z ich obrębu przeważnie także odmiennie opracowywane: publikacje niezamknięte i perjodyki, inkunabuły, cymelja, zbiór zastrzeżony «enfer» — Crozet, dysertacje — Graesel, breve — Dahl, plakaty, wycinki oraz dokumenty urzędowe — ALA), rękopisy, autografy, mapy i atlasy, ryciny, fotografie, numizmaty (Crozet), muzykalja, wreszcie tworzone osobno księgozbiory podręczne oraz regionalnej dokumentacji wraz z muzealjami (Brown) oraz li tylko ujmowane w osobnych spisach: oprawy i exlibrisy, w zakończeniu — dublety.

Opracowanie książki obejmuje wszystkie etapy — od chwili wpływu do b-ki aż do momentu, gdy jest przysposobiona do użytku czytelnika: najłatwiej je ująć jako katalogowanie i przechowywanie.

Zadania katalogu precyzowane są zarówno wobec publiczności jak i pracowników bibliotecznych. Podział ich według wyglądu zewnętrznego prowadzi do rozróżnienia: księgi, kartoteki oraz wykazów ściennych; pozatem — rękopiśmiennych i drukowanych. Te ostatnie — w postaci drukowanej książki, albo zespołu drukowanych kart, względnie kart powstałych przez naklejenie wycinków drukowanych (Maire, Crozet), czy też publikacji drukowanej z dopisem odręcznym sygnatur b-ki (Maire). Stąd nieobce podręcznikom wskazówki drukarskie a nawet rozważania na temat własnej drukarni. Podział według budowy wewnętrznej wyszczególnia katalogi ogólne i zbiorów specjalnych, selekcyjne i zbiorowe.

Katalog alfabetyczny uznany jest powszechnie za najważniejszy. Wykład jego budowy nie jest nigdzie wyczerpujący,

jest to bowiem wybór zagadnień i reguł, czasem także wzory kart katalogowych, skierowania bibliograficzne do opublikowanych instrukcji, rzadziej historia zagadnienia (Česk., Milkau). Rzadko zalecany jest katalog tytułowy (Česk.).

Katalogi rzeczowe reprezentuje najczęściej systematyczny (w różnych odmianach), przedmiotowy (najdokładniej u Crozeta) oraz jego forma krzyżowa.

Osobną grupę katalogów ogólnych stanowią spisy o charakterze administracyjnym, mian. inwentarz i katalog topograficzny. Pierwszy — to księga akcesyjna, inwentaryzująca materiał wpływający do b-ki; może ich być kilka — osobno dla poszczególnych źródeł wpływu i kategorii materiału. Podręczniki podają szereg jego odmian. Istotną różnicę stanowi także jego forma zewnętrzna: księga lub kartoteka (Česk.). Katalog topograficzny spisuje książki w kolejności ich ustawienia w magazynie. Czasem akcesja, kiedy indziej — przy rozmieszczeniu książek systematycznym lub alfabetycznym — katalog systematyczny lub alfabetyczny pełnią równocześnie funkcję katalogu topograficznego. Inwentarzem o specjalnych zadaniach jest inwentarz użytków (Graesel, Česk.).

Katalogi specjalne sporządzane są na odmiennych zasadach, ściśle uwarunkowanych charakterem materiału: wymienić tu trzeba katalogi rękopisów, map i atlasów, nut i t. p.

Katalogi selekcyjne — użytkowe oraz nowych nabytków — dokonywane są dla ułatwienia korzystania z księgozbioru (Ladewig, Brown, Crozet, LAS 2).

Odrębnie omawiane są katalogi zbiorowe, realizowane w imię tychże wskazań, ale wciągające materiał całego zespołu b-ek

Przechowywanie zbiorów dokonywa się w drodze odpowiedniego rozmieszczenia materiałów bibliotecznych, odmiennego dla specjalnych kategorii druków, co sprawia, że wskazówki z tego zakresu nie stanowią zwartej treściowo grupy. Główny nacisk pada na zespół największy — książki. Historycznie rzecz tę przedstawił Milkau. Należy tu wyodrębnić: 1) ustawienie alfabetyczne jak w kat. alfabetycznym, 2) mechaniczne (numerus currens), 3) wedle treści, gdzie podstawę stanowi system bibliograficzny ten sam, co w kat. rzeczowym lub odmienny. Występuje tu ogromna różnorodność w zależności od

przyjętego systemu bibliograficznego, charakteru b-ki naukowej lub ogólnokształcącej (Crozet), sposobu użytkowania t. zw. wolnego dostępu do półek i t. p.

Dalszym punktem jest utrwalenie na książce znaku, wskazującego jej miejsce przechowania — sygnatury. Wiąże się ona z przyjętą metodą ustawienia, ponadto może być nieruchoma (zawiera numer sali, szafę, półkę i miejsce na półce) albo relatywna (odpowiada numerowi akcesji — inwentarza lub systemowi bibliograficznemu).

Do zagadnień tejże grupy należy zaopatrywanie książki w pieczęci i exlibrisy oraz oprawa, jako zabieg konserwatorski. Historję jej podały podręczniki przy dziejach książki, tu chodzi o moment utylitaryzmu bibliotecznego, dostosowanie oprawy do wartości obiektu (Crozet), stąd różne typy opraw, zagadnienie ich trwałości wraz z kalkulacją cen (Ladewig) oraz manipulacja praktyczna (księga opraw) włącznie aż do wyłożenia jej techniki (Maire) i rozważań o własnej introligatorni (Brown). Tu też należy restauracja opraw i zwalczanie wrogów książki: organicznych i nieorganicznych.

W zakończeniu tej grupy zagadnień warto wspomnieć o skontrolum, które jest zabiegiem o dwojakim celu: sprawdza kompletność księgozbioru oraz prawidłowość ustawienia książek; ponadto — o przeniesieniu zbiorów do innego gmachu, o czym np. u Graesla, Česk.

Użytkowanie b-ki odbywa się w warunkach przewidzianych przez regulaminy, to też zajmują się podręczniki ich zasadami wytycznymi lub dają wzory. Są dwie formy: użytkowanie na miejscu (b-ki prezencyjne) oraz wypożyczanie.

Użytkowanie na miejscu prowadzi do omówienia czytelnika, jej księgozbioru i katalogu (najobszerniej przedstawione u Browna, ALA, Milkaua) oraz czytelników specjalnych tejże b-ki lub detachowanych w obrębie sieci bibliotecznej (Brown). Zależnie od typu, technika korzystania jest inna, że tu wymienię b-ki dziecięce i b-ki dla niewidomych.

Wypożyczanie wymaga odrębnego omówienia katalogu, niezawsze dostępnego, techniki zamówień (wzory blankietów), ułatwień w postaci indykatora (Graesel, Brown), dostarczenia książki, rejestracji czytelników, systemów prowadzenia

zapisu wypożyczeń (księga i kartoteka). Osobną formą jest wypożyczanie międzybiblioteczne i zagraniczne.

Tu właśnie należy podnieść, że funkcja ostateczna b-ki, jaką jest użytkowanie, nastawia cały jej aparat. Polityka biblioteczna idzie przytem w dwu kierunkach: wewnętrznym, zmierzającym do stworzenia jak najlepszego warsztatu pracy przez racjonalne pomnażanie, udogodnienia w korzystaniu (sieć biblioteczna wraz z jej specjalną techniką, informacje bibliograficzne w katalogu i udzielane ustnie, ekspertyzy dotyczące wartości obiektu — ALA, Milkau, Crozet). Kierunek drugi — zewnętrzny — najlepiej ujmie termin propagandy bibliotecznej, nie ograniczającej się do bibliotekarstwa ogólnokształcącego. Jej celem — przyciągnięcie jak najszerzych rzesz czytelników, a środkami po temu uświadomienie społeczeństwa o zadaniach b-ki w prasie, filmie i rozgłośni, ponadto wycieczki po b-ce, wykłady informacyjne, wystawy stałe i doraźne, tygodnie książki (ALA, Milkau), lektury wspólne (Brown) włącznie aż do produkcji muzycznych i wyświetlania przeźroczy (LAS 2).

POGLĄD OGÓLNY I WNIOSKI.

Mając w pamięci ustalone powyżej typy podręczników — techniczny i naukowy — należy dokonać pomiędzy nie repartycji owych czterech grup zagadnień. Pokazuje się, że typ techniczny ma: grupę II (bibliotekę) — czasem przedstawioną historycznie, III (bibliotekarza) — tak, jak poprzednią, zacieśnioną przeważnie do własnego terytorjum, IV (technikę bibliotekarską) — ujmowaną najszerzej i niejednokrotnie porównawczo. Typ naukowy jest bogatszy o zespół I (książka) i ujęcie historyczno-porównawcze pozostałych grup. Wśród jemu tylko właściwych tematów należy wyróżnić partje w luźnym związku pozostające z zagadnieniami książki: grupy językowe, powstanie pisma, akademje nauk oraz tu dołączyć muzea i galerie sztuki, wyjęte z podręcznika technicznego.

Prócz różnic zagadnieniowych cechuje podręczniki odmiennność poziomu. Ten moment należy powiązać z intencją publikacyjną: przeznaczeniem podręcznika do użytku bibliotekarza naukowego (I kat. — Gardthausen, Mil-

kau) lub technicznego (II kat. — Chavkina, Crozet). Można zgrubszą na tej podstawie ustalić, iż bibliotekarz naukowy uzyskuje publikację typu naukowego, bibliotekarz techniczny — podręcznik techniczny. Ale gdy chodzi o publikacje starsze, nie da się wykazać tej zależności funkcjonalnej. Tak np. Maire (1896), Graessel (1902) — z typu technicznego — przeznaczone były z pewnością dla bibliotekarzy naukowych i mają poziom podręcznika naukowego wszakże bez tej pełni zagadnień, która jest znamięniem dzisiejszych publikacji naukowego typu.

Dalszą sprawą jest metoda wykładu: normatywna (Crozet) lub dyskusyjna (Milkau). Normatywność, występująca w całej pełni u Crozeta (1932), zdaje się być zdobyczą ostatnich czasów i wiąże się ściśle z dążeniem do ujednostajnienia metod pracy w jednorodnych typach b-ek. Jej znamięniem jest unikanie wielopostaciowości w przedstawianiu poszczególnych zagadnień. Tak u Crozeta — sprowadzona jest ona do dwóch alternatyw, dostosowanych do uwzględnianych w tym podręczniku dwóch typów średnich bibliotek francuskich: naukowych i ogólnokształcących. Niema tu przeto potrzeby uwzględniania odmiennego terenu geograficznego ani też konieczności dyskusowania. Milkau — przeciwnie — ma wykład historyczno-porównawczy, przedstawiający różnorodność praktyki bibliotekarskiej, wykształconej przez tradycję. Stąd wielopostaciowość i brak rozstrzygnięć normalizujących, co zresztą byłoby w podręczniku referującym zwyczajnie większych b-ek naukowych o tyle niemożliwe, że różnorodność budowy historycznej i zadań nie pozwala całkowicie ujednostajnić ich techniki bibliotekarskiej.

Kompozycja podręczników, różnolita, była przedmiotem zarzutów Birkenmajera. Dotyczyły one przede wszystkim dysproporcji między częścią historyczno-teoretyczną a techniczną. Potwierdza się to także przy najnowszych publikacjach typu naukowego. U Dahla, Milkaua — technika bibliotekarska stanowi zaledwo $\frac{1}{4}$, u Bringa brak jej całkowicie. Zarzut drugi stwierdzał nieracjonalną kolejność zagadnień. Dadzą się tu uchwycić dwa sposoby wiązania treści: jeden — wydziela osobno problemy historyczno-teoretyczne (Dahl, Milkau); drugi — przeplata partje teoretyczne z praktycznymi, np. historia księgarstwa podana przy pomnażaniu (Česk., Gardthausen), teoria bi-

biografii — przy katalogach (Gardthausen) oraz oprawa biblioteczna przy jej historii (Česk.). Co do kolejności działań techniczno-bibliotekarskich, to wysunął tu Birkenmajer postulat jedynie racjonalny — uwzględniania kolejności etapów obiegu książki w b-ce. Przy tem założeniu jedynie niesprecyzowane zostaje miejsce podania administracji bibliotecznej. Schemat ten przeważnie jest stosowany, wyjąwszy Česk., który przedtem mówi o użytkowaniu, potem o opracowaniu książki.

Analiza autorstwa wskazuje, że na 13 rozpatrzonych podręczników 7 — jest autorów indywidualnych, 6 opracowań zbiorowych. W typie technicznym przeważają opracowania indywidualne: 6 na 8; w typie naukowym — zbiorowe: 4 na ogólną liczbę 5 (licząc w to także Bringa).

Przy rozpatrzeniu formy wydawniczej, okazuje się, że 7 — to publikacje zwarte jednotomowe; 3 są dwutomowe; 1 — trytomowa (w zamierzeniu — Milkau); 1 dzieło zbiorowe wielozeszytowe (ALA), 1 wydawnictwo seryjne (LAS). Na 5 podręczników naukowych tylko 1 jest jednotomowy (Česk.).

Różnice objętości poszczególnych publikacji wyrazi najlepiej liczba niepełnych 300 str. Crozeta, przeszło 1600 — Milkaua w dwu tomach. Podręczniki typu technicznego obracają się przeważnie w granicach od 400—600 str., wyjątek stanowi ALA — przeszło 700. Wśród podręczników naukowych — Gardthausen ma niepełne 400, Česk. — przeszło 600, Dahl i Bring — ponad 1000.

Pozostaje obecnie sformułowanie postulatów pro domo sua. Analogiczna, jak zagranicą, organizacja zawodu wyróżnia dwie kategorie bibliotekarzy: naukowych — I kat., technicznych — II kat. Różnice ich kwalifikacyj wymagają podręczników o odmiennym poziomie, co potwierdza w zupełności różnolitość wydawnictw ostatnich lat. Przy ustalaniu zakresu dla tych publikacji pomocna będzie zaznaczona powyżej współzależność między poziomem a typem podręcznika; pozwala ona oprzeć się w znacznej mierze na zespołach zagadnieniowych wyróżnionych dwóch typów podręczników. Odmienność ich da się najlapidarniej ująć jako brak momentów teoretyczno-historycznych w podręcznikach technicznych. Aczkolwiek idzie to po linii *Rozporządzenia Rady Ministrów ...o służbie przy-*

gotowawczej i egzaminie kandydatów II kat. w państw. służbie bibliotecznej,¹ to jednak rygorystyczne ich wykluczenie z podręcznika dla II kat. zdaje się być niewskazaniem. Opracowany przez Komisję Wydawniczą ZBP *Projekt planu podręcznika bibliotekarskiego*² nie wyrzeka się elementów historyczno-teoretycznych, wyznacza im wszakże skromne wymiary, kładąc główny nacisk na technikę bibliotekarską, której wykład dobrzeby było podać w formie normalizującej.

Inaczej natomiast musi być ujęta sprawa podręcznika dla bibliotekarzy naukowych. Obce analogiczne publikacje wykazują wybitne dążenie do pełni zagadnień związanych z książką (czasem włączają nawet elementy heterogeniczne — Milkau). Znamieniem Dahla, Milkaua jest przewaga tych właśnie zagadnień. Powoduje to wady konstrukcyjne. Mianowicie — odrębne ich przedstawienie sprawia, że są to partje wychodzące poza wykład właściwego bibliotekarstwa; przytem wyczerpujące ich ujęcie prowadzi do powyżej ustalonej dysproporcji. Natomiast względna proporcjonalność obu części u Gardthausena i w Česk. osiągnąta jest przez włączenie elementów teoretycznych w sumarycznym zarysie do techniki bibliotekarskiej. Przerywa to tok wykładu i wplata partje pozbawione wartości użytkowej.

Zdaje się, że rozwiązania szukać należy w obraniu odmiennej dla tych dwóch podręczników formy wydawniczej. Dla kat. II Komisja Wydawnicza przewiduje publikację jednотomową o autorstwie indywidualnem lub wspólnem, objętości ok. 300 str. Dla kat. I najcelowsze będzie wydawnictwo seryjne, opracowane zbiorowo (jak LAS lub luźne tomy Hiersemanna).³ Każdy tom zawierałby osobną dziedzinę. Byłyby to: bibliologia, historia książki, inkunabulistyka, rękopisoznawstwo, zbiory graficzne, kartografia, muzykalja, księgarstwo i przemysł książkowy z uwzględnieniem warunków wydawniczych, historia b-ek, współczesna organizacja b-ek (o możliwie obszernym zasięgu geogra-

¹ *Dz. U. R. P.* 1930, Nr 36, poz. 295.

² Przytaczam go in extenso na końcu artykułu w nadziei, iż opublikowanie go może pobudzić do pożądaney wymiany myśli.

³ Są to: HAEBLER K.: *Handbuch der Inkunabelkunde* (1925). LÖFFLER K.: *Einführung in die Handschriftenkunde* (1929). BOGENG G. A. E.: *Einführung in die Bibliophilie* (1931). OLBRICH W.: *Einführung in die Verlagkunde* (1932).

ficznym),¹ bibliografia,² bibliofilstwo, technika bibliotekarska ew. w wyodrębnionych 5 grupach, ale wykład techniki specjalnej — przy zbiorach specjalnych (jako to rękopisoznawstwo, inkunabulistyce i t. p.). Przytem dla dziedzin znormalizowanych należy przyjąć ustalone instrukcje, włączając je in extenso, dodając ponadto ujęcie historyczno-porównawcze. Nawet przy tak szkicowym sformułowaniu postulatów można już się zdecydować na wyłączenie tematów takich jak: grupy językowe, powstanie pisma i paleografia, papirologja, akademje nauk.

Tak obszerny zakres tego wydawnictwa seryjnego wymaga jeszcze jednej uwagi, tej mian., że byłoby to compendium wychodzące poza ramy egzaminacyjne, właściwie — studjum bibliotekarskie;³ dla celów egzaminu należałoby dokonywać wyboru odpowiednich tomów lub ich partyj; spełniałoby ono natomiast zadania systematycznego wykładu całości zagadnień bibliotekarskich, czego w piśmiennictwie polskim dotąd nie mamy.

PROJEKT PLANU PODRĘCZNIKA BIBLIOTEKARSKIEGO WYD. PRZEZ Z. B. P.

Część ogólna.

I. Książka.

- A. Wiadomości o książce. (Rzut oka na historję książki ze wskazówkami bibliograficznymi. Typy formalne i kompozycja książki. Przemysł książkowy).
- B. Zasadnicze pojęcia bibliologii. (Jej współczesny stan organizacyjny. Jej podział. Główne dzieła bibliologiczne).
- C. Bibliografie. (Rodzaje. Przegląd najważniejszych b-fij).

II. Biblioteka.

- A. Rzut oka na historję b-ek. Kulturalna (i społeczna) rola b-ek. (Propaganda biblioteczna).

¹ Publikacją pomocniczą może tu być W. DĄBROWSKIEJ: *Nowoczesne ustawodawstwo w zakresie b-ek publicznych* (1929).

² Wartoby tu zużytkować S. WIERCZYŃSKIEGO: *Bibliografia, jej istota, przedmiot i początki* (1923), zwłaszcza cz. 1.

³ Terminem «studjum bibliotekarskie» obejmuję zakres wiedzy bibliologicznej, nie zaś całokształt wymagań stawianych bibliotekarzowi o czem pisał E. Kuntze w art.: *Kilka uwag o kursach dla bibliotekarzy bibliotek naukowych. Przegl. Bibliot.* R. IV, 1930, str. 6—36.

- B. Zadania różnych rodzajów b-ek, ich organizacja i ustawodawstwo. (B-ki naukowe, specjalne, ogólnokształcące, szkolne, urzędowe i t. d.).
 - C. Współpraca międzybiblioteczna. Sieć biblioteczna. (B-ki wędrowne, ruchome).
 - D. Wiadomości (statystyczne) o największych b-kach (zespołach b-ek) polskich i światowych.
- III. Bibliotekarz.
- A. Analiza cech zawodowych. Kształcenie. Kategorie pracowników.
 - B. Organizacja zawodu bibliotekarskiego (w Polsce i zagranicą).

Część szczegółowa.

- I. Administracja biblioteczna.
- A. Kierownictwo.
 - B. Organizacja pracy.
 - C. Biurowość.
 - D. Lokal i sprzęt.
 - E. Fundusze.
 - F. Sprawozdania i statystyka.
- II. Gromadzenie zbiorów.
- A. Dobór dzieł (treść dzieł; pomoce bibliogr. i inne).
 - B. Sposoby gromadzenia (kupno, wymiana, dary, egz. biblij.).
 - C. Zamawianie i wpływ nabytków.
 - D. Kategorie zbiorów bibliotecznych.
 - E. Zasób dubletowo-wymienny.
- III. Katalogowanie.
- A. Rodzaje i zewnętrzna postać katalogów.
 - B. Katalog alfabetyczny.
 - C. Katalog działowy (systematyczny).
 - D. Katalog przedmiotowy (i krzyżowy).
 - E. Inwentarz.
 - F. Inne katalogi druków (podręczne, zbiorowe).
 - G. Katalogi zbiorów specjalnych.
- IV. Przechowywanie zbiorów.
- A. Ustawianie (i skontrum).
 - B. Oprawa (i konserwacja zabytków).

- C. Sygnowanie (i pieczętowanie).
 - D. Przenoszenie zbiorów.
 - V. Czytelnictwo (użytkowanie zbiorów).
 - A. Regulaminowe warunki korzystania.
 - B. Dobór lektury (zamawianie na podstawie katalogów użytkowych. Poradnictwo bibliograficzne. Psychologia czytelnictwa).
 - C. Czytelnie i Pracownie specjalne. (Wystawy).
 - D. Wypożyczalnia.
 - E. Wypożyczanie międzybiblioteczne.
 - VI. Specjalne typy bibliotek (szczególny tok i uproszczenia pracy).
 - (B-ki dziecięce, szkolne, zakładów uniw., urzędowe i t. d.).
- Dodatki i wzory.

MISCELLANEA.

BIBLIOGRAFICZNA STATYSTYKA OKRĘGU WILEŃSKIEGO. Statystykę współczesnej produkcji drukarskiej Wilna i wileńskiego okręgu bibliograficznego (obejmującego województwa: białostockie, nowogródzkie, poleskie i wileńskie) publikują trzy ośrodki redakcyjne:

1) Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, obecnie wspólnie z Biblioteką Narodową w Warszawie, zestawia druki nieperjodyczne z całego obszaru Polski od r. 1924, czasopisma od r. 1922. Wydawana (od r. 1932) w ustalonej formie roczna *Statystyka druków* ogłosiła dane za lata 1928—1933. Najświeższy rok zawiera się w kwartalnych zestawieniach pod tym samym tytułem (wyd. przez B-kę Nar.).

2) Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, jako — regionalna od r. 1927 do 1931 włącznie, podawała od 1 XII 1927 do końca 1929 r. wykazy druków i obliczenia statystyczne w rubryce. *Urzędowa bibliografia regionalna* w gazecie miejscowej (*Dzienn. Wil.*) oraz stanowiła warsztat prac bibliograficznych dla swych bibliotekarzy, którzy zaczęli publikować kilka typów opracowań z tego zakresu, a mianowicie:

a) *Wileńska bibliografia regionalna w I półr. 1928* (*Źródła Mocy* Nr. 4) oraz... *1928 roku* (*Ateneum Wil.* VI) w opr. Ad. Łysakowskiego, a następnie w kontynuacji Michała Ambrosa: *...I półr. 1929; II półr. 1929; I półr. 1930; II półr. 1930; r. 1931* (*Aten. Wil.* VI—VIII).

b) *Polskie czasopiśmiennictwo wileńskie w r. 1928* (*Źródła Mocy* Nr. 4) opr. St. Rygiel, poczem M. Ambros: *Perjodyki wileńskiego rejonu bibliogr. w r. 1929* (tamże Nr. 6) oraz (*Aten.* VII—IX) *Czasopisma wileńskiego rejonu bibliogr. w r. 1929; 1930; 1931; 1932* (zupelny spis i statystyka).

Ponadto dwie ciągle bibliografie przedmiotowe:

c) Stefan Burhardt: *Bibliografia do historii ziem b. W. Ks. Litewskiego za rok 1929; 1930; 1931* (*Aten.* VI—VIII).

d) M. Ambros: *Bibliografia Uniwersytetu Wileńskiego za rok 1929; 1930—32* (*Aten.* VI, IX).

Z Biblioteki Uniwers. w Wilnie wyszła również rozprawa teoretyczna *O bibliografii regionalnej* Marji Głowińskiej (*Przegl. Bibliot.* IV). Od r. 1932 wraz z egzemplarzem obowiązkowym okręgu wileńskiego przejęła na siebie obowiązki bibliografii regionalnej Biblioteka im. Wróblewskich w Wilnie.¹

¹ Wileńskie prace bibliograficzne omawia M. BRENSZTEJN w *Przegl. Bibliot.* III (*Tradycje bibliografii dzielnicowej*) i M. AMBROS w *Kurj. Wil.* 1933, nr. 96. Świeżo niedokładnie wylicza je kwartalnik *Środy Literackie*, Wilno 1935, nr. 1.

3) Zarząd Miejski w Wilnie wydaje (od r. 1930) *Rocznik Statystyczny Wilna*, w którym (dział *Kultura; Prasa i wydawnictwa*) zestawia książki wileńskie od r. 1928 i czasopisma od 1925, a w ostatnim tomie (za r. 1933) uwzględnia cały okręg. Są to «opracowania własne», oparte na katalogach obydwóch wymienionych bibliotek wileńskich.

Te trzy redakcje statystyczne nie są niestety zgodne w swoich wynikach. Biblioteka Narodowa (red. 1-sza) ujmuje za dany rok — zależnie od terminu wpływu druków na granicy dwu lat kalendarzowych — nieco inny materiał, aniżeli B-ka wileńska (red. 2); więcej także od tej wciąż drobnych druków do jednostkowej rejestracji (różnica ok 10% za okres 1928—1931). Redakcja 3-cia znów Biura Statystycznego m. Wilna, opracowując w bibliotekach skompletowane już kartoteki, wcale nie zważa na termin wpływu druków, lecz uwzględnia ściśle rok ich wydania. Niewątpliwie uzgodnienie metod pracy byłoby pożyteczne. Najkompletniejsza i najbardziej oficjalna jest redakcja 1-sza. Na niej też opiera się przedewszystkiem niniejszy szkic, który — śmiało uogólniając efekty kilku lat do jednej przeciętnej rocznej — usiłuje zarysować plastyczny obraz współczesnej — od roku 1928 — produkcji drukarskiej okręgu wileńskiego na tle porównawczem całej Polski. Załączone trzy tablice,¹ ilustrujące rozwój produkcji w ciągu omawianych lat, stanowią dopełnienie obrazu, skonstruowanego z przeciętnych rocznych.

TABLICA I: DRUKI NIEPERJODYCZNE W POLSCE.

Rok	Ogółem	Objętość		Nakład w milionach
		do 4 ark.	ponad 4 ark.	
1928	10.277	6.970	3.307	56,4
1929	12.566	8.994	3.572	46,9
1930	12.274	8.951	3.323	77,3
1931	11.313	8.547	2.766	37,1
1932	9.695	7.065	2.630	24,6
1933	10.086	7.332	2.754	32,0
1934	11.349	8.413	2.936	?

Przedstawiona tu analiza ogranicza się do statystyki «druków nieperjodycznych» (zawierających prócz wydań zwartych wy-

¹ Liczby podane w tablicach pochodzą przeważnie z tabl. 8-mej *Statystyki druków*; rok 1934 jest sumą tabl. 1-szej zestawień kwartalnych («dane tymczasowe» i niepełne). Inne źródła, a w szczególności redakcję 2-gą «a» lub «b» oraz 3-cią, gdy się niemi posilkuje, zaznaczam osobno.

dawnictwa zbiorowe i seryjne oraz półroczniki i roczniki, jak sprawozdania, kalendarze i t. p.). Było ich ostatnio ok. 10.000 rocznie w całej Rzeczpltej. Tablica I pokazuje, że ponad tę wysokość wnoszą się lata 1929 i 1930 z przeszło 12.000, ale w r. 1931 ujawnia się spadek polskiej wytwórczości wydawniczej, niewyrównany dotychczas pomimo powracającej tendencji zwyżkowej.

Jeżeli w obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej wyróżnimy pięć okręgów bibliograficznych, a mianowicie — warszawski, krakowsko-śląski, lwowski, poznańsko-pomorski i wileński (obejmujący 4 wymienione już województwa północno-wschodnie), zauważymy, że sam okręg warszawski zawiera dzięki stolicy corocznie połowę całej produkcji drukarskiej w Polsce. Pozostałe cztery okręgi są sobie w przybliżeniu równe ilościowo, tłocząc przeciętnie rocznie po 1.200 publikacyj. Przoduje jednakże okręg lwowski (1.400 poz.), a wileński idzie na końcu. Tablica II informuje, że do r. 1931 miał wprawdzie nasz rejon po 1.270 druków rocznie, lecz w następnych dwu latach spada do 950. Stąd przeciętna za cały ten okres wynosi dla jednego roku tylko 1.140 wydanych druków.

TABLICA II: DRUKI OKRĘGU WILEŃSKIEGO.

Rok	Druki nieperjodyczne									Czasopisma	Druki nie-rejestrowane
	Ogółem	Objętość		Nakład w tysiącach	Język						
		do 4 ark.	ponad 4 ark.		polski	białoruski	rosyjski	żydowski i hebrajski	inne		
1928	1.187	972	215	4.047,4	638	94	41	346	68	204	?
1929	1.158	887	271	2.478,6	711	63	31	272	81	192	4.281
1930	1.329	1.096	233	3.450,5	908	66	27	265	63	186	4.153
1931	1.271	1.084	187	1.726,0	910	33	15	247	66	197	3.170
1932	974	851	123	892,1	760	30	12	130	42	219	3.834
1933	941	795	146	1.172,8	657	27	7	180	70	197	3.870
1934	1.133	997	136	?	884	16	10	170	53	?	3.020

Dokładniejszy obraz wytwórczości czterech północno-wschodnich województw daje następna tablica III. Kulturalnie w zachodniej swej części bliższe Warszawie i tłoczące jej nakłady woj. białostockie zajmuje rocznie ponad 210 druków z podanej sumy całego okręgu. Prócz samego Białegostoku najruchliwsza na terenie województwa jest Łomża; Grodno wybija tylko po 20—30 druków; inne miejscowości wnoszą pozycje minimalne (red. 2, a). Wo-

jewództwo nowogródzkie ma w roku nieco więcej niż 20 wydań, większość w Nowogródku. Poleskie drukuje ponad 110 pozycji, głównie w Pińsku i Brześciu. Najbogatsze w rejonie województwo wileńskie wykazuje prawie 800 druków, ale tu znowu takie miasta, jak Głębokie, Mołodeczno, Oszmiana, Święciany przynoszą zaledwie po parę pozycji; cały trud spoczywa na samem Wilnie!

TABLICA III: DRUKI NIEPERJODYCZNE
OKRĘGU WILEŃSKIEGO W/G WOJEWÓDZTW

Rok	wileńskie	białostockie	nowo- gródzkie	poleskie	Razem
1928	827	204	7	149	1.187
1929	872	170	15	101	1.158
1930	959	202	20	148	1.329
1931	867	252	21	131	1.271
1932	654	217	20	83	974
1933	652	188	34	67	941
1934	725	262	33	113	1.133

Zobaczmy dla porównania, jak się w produkcji drukarskiej przedstawia udział innych województw Rzeczypospolitej. Poza Warszawą, zajmującą miejsce naczelne i osobne (ok. 5.000 druków rocznie), zaznaczają się trzy grupy. Najpierw — województwa, na których terenie działają duże ośrodki kultury: lwowskie (przeciętnie 1.200 poz. w roku), poznańskie (1.100 poz.), krakowskie (900 poz.) i wileńskie (800 poz., ale w paru latach współzawodniczy pod względem liczby z Krakowem). Po nich odrazu wielka różnica: grupa średnia województw, mających od czterystukilkudziesięciu do stu druków rocznie. Wreszcie najslabsze — poniżej 100 pozycji — to województwa stanisławowskie i tarnopolskie, które ciągle żyją kulturą Lwowa, wołyńskie i — najuboższe drukarsko w Polsce woj. nowogródzkie (także poleskie w 1932 i 1933 nie osiąga setki).

W tem zestawieniu miało Wilno dzielnie się trzymać; pamiętajmy bowiem, że stoi ono za całe województwo. Inaczej — niż w innych, wykazujących więcej wytworów drukarskich, ale mających mniejsze miasta prowincjonalne, których dorobek zaznacza się pozytywnie w ogólnej sumie. Np. obok Lwowa pracuje Przemyśl, Rzeszów, Żółkiew; obok Krakowa — Tarnów; w poznańskim Bydgoszcz, Gniezno, Szamotuły i inne miasta wnoszą 1/5 część produkcji wojewódzkiej.¹

¹ Zob. ZOFIA KAWECKA: *Bibliografia regionalna za lata 1930—1932 włącznie* (Kronika Miasta Poznania. XII. 1934).

Wilno tej pomocy nie dostaje. Następnie — Kraków jest siedzibą potężnych wydawnictw Akademii Umiejętności, Lwów ma takie wielkie warsztaty, jak Ossolineum, Książnica-Atlas, Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Tego Wilno również nie posiada.

Jest przecież nie do pomyślenia, by te znacznie korzystniejsze warunki innych dużych ośrodków nie ujawniały się żadnym efektem w porównaniu z Wilnem. Istotnie. Różnica występuje znacznie silniej w dwu innych czynnikach — poza liczbą wydanych publikacji —: w ilości nakładu i w objętości druków.

Przy 10.000 publikacji nieperjodycznych miała cała Polska w omawianym okresie ok. 40 milionów egzemplarzy nakładu rocznie (tabl. I). Nakład spadł z r. 1931 o wiele gwałtowniej od liczby wydań, bo obniżył się do połowy. Na 1 druk wypada przeciętnie 4.000 egzemplarzy. Tę normę ustanawiają wspólnie i zgodnie wszystkie wielkie ośrodki Rzeczypospolitej — z wyjątkiem województwa wileńskiego, w którym nakład przeciętny sięga zaledwie ponad połowę tej stawki, ponad 2.000 egzemplarzy (tabl. II). Pod tym względem pozostaje więc Wilno w tyle, dając się w paru latach prześcignąć nawet województwu śląskiemu i łódzkiemu, które przy mniejszej liczbie wydań dochodzą do bardzo wysokich nakładów.

Objętość druków, chociaż — rzecz oczywista — nie może stanowić kryterjum naukowej lub literackiej wartości dzieła, jest przecież także miernikiem wysiłku maszyn drukarskich, a nawet wskaźnikiem przedsiębiorczości pisarskiej i wydawniczej. Według objętości wyróżnia się 1) «ulotki» do 4 stron druku, 2) «broшуry» od 5 str. do 4 arkuszy, 3) «książki» ponad 4 ark. druku. Te najokazalsze wytwory stanowią 1/4 część ogólnopolskiej produkcji (tabl. I). Ale wielkie ogniska wyglądają nieco lepiej od tej przeciętnej, najkorzystniej wojew. krakowskie, które (zamiast 2/8) w 2/5 wytwarza większe książki (t. j. 2 na 5 druków). Województwo wileńskie (tabl. II) jest natomiast słabsze od przeciętnej normy, bo produkuje książki ponad 4 ark. tylko w 1/5 (dwa razy mniej niż Kraków); po 2/5 przypada tu na broшуry i na ulotki (red. 2, a). Stosunek ten zachowuje się w całości naszego okręgu; choć wojew. białostockie trzyma się normy 1/4 książek, ale nowogródzkie spada do 1/7, poleskie do 1/20.

Widać z tych zestawień, że Wilno jest pod względem drukarskim tak samo prawie ruchliwe, jak inne ośrodki — Lwów, Kraków, Poznań; ale jest uboższe — dlatego wytłacza w 4/5 druki mniejsze; ma także węższy zasięg księgarski i ogranicza się w liczbie nakładu.

Wglądnijmy teraz do tekstu publikacji wileńskich, by zbadać ich język i treść. Język polski (tabl. II) posiada w całym rejonie wileńskim ok. 67% czyli 2/3 ogółu druków. Na następnym miejscu — publikacje żydowskie i hebrajskie — ok. 21%. Na mniejszości terytorjalne przypada łącznie 8% (w tem język białoruski 4 1/2%, rosyjski

2%, litewski $1\frac{1}{2}\%$). Pozostałe 4% zajmują inne języki (łacina, angielski, francuski, niemiecki, esperanto, cerk.-słowiański, ukraiński, karaimski). W samym mieście Wilnie (red. 3-cia) zachodzą prawie takie same stosunki językowe. Podnosi się nieco język polski (do $68\frac{1}{2}\%$), białoruski (6%) i litewski (2%), spadają trochę inne (np. część rosyjskiego zostaje na Polesiu).

O drukarstwie mniejszości narodowych warto zaznaczyć, że całą litewszczyznę, jaka się w Polsce pojawia (20 poz. rocznie), drukuje nasz okręg, a mianowicie — Wilno. Prawie tak samo dzieje się z językiem białoruskim. Z druków rosyjskich rejon wileński ma 20% w stosunku do ogółu w Polsce, żydowskich i hebrajskich — 25%.

Gdy w podziale druków według treści przyjmiemy za kryterjum nie przedmiot, ale metodę, jaką stosował piszący, intencję, jaką przyświecała publikacji, zyskamy następujący obraz okręgu wileńskiego (red. 2, a). Najwięcej, 27%, ogłasza się tu (1928—1931) druków informacyjnych, jako to programy, statuty, regulaminy, sprawozdania, schematyzmy, katalogi, kalendarze. Następnie $24\frac{1}{2}\%$ zajmują druki polityczno-społeczne (publicystyka). Literatura piękna (i rozrywkowa) ma $15\frac{1}{2}\%$, naukowa 14%, a obok niej staje w 7% piśmiennictwo kształcące (podręczniki szkolne i popularyzacja wiedzy). Wreszcie publikacje z zakresu religii obejmują 12%. W samym Wilnie (red. 3) zmniejsza się procent publicystyki (drukuję ją często prowincja), więcej jest publikacji naukowych (17%), a także informacyjnych. Połowa druków rejestrowanych bibliograficznie powstaje zatem na użytek dnia (publicystyka i informacje). Dorywcze porównania z innemi okręgami zdają się taki stan i tam potwierdzać.

Z mniejszości — Białorusini wydają w okręgu wileńskim (red. 2, a) najwięcej druków społeczno-politycznych, które stanowią połowę ogółu ich produkcji. Do tego zakresu należy też $\frac{1}{3}$ część publikacji litewskich. U Rosjan, to charakterystyczne, ponad połowę sięga piśmiennictwo religijne. Żydzi drukują dużo ($\frac{1}{3}$) beletrystyki własnej i tłumaczonej. Wszystkie mniejszości publikują dwa razy więcej literatury popularno-kształcącej, aniżeli naukowo-badawczej.

Zamykając na tem przegląd druków nieperjodycznych okręgu wileńskiego, dorzucę jeszcze informację o jego czasopismach (w znaczeniu ściślejszem, od dziennika do kwartalnika włącznie). Wychodzi ich w rejonie ok. 200 (tabl. II¹; ponad 100 w Wilnie). Na tę liczbę składają się następujące kategorie: 35 dzienników (dwadzieścia kilka w Wilnie), 55 (pół- i dwu-) tygodników, 65 miesięczników, dwumiesięczników i kwartalników, 45 czasopism o nieustalonej okresowości (red. 2 b). W podziale językowym zgodne są one naogół z podaną poprzednio statystyką druków nieperjodycznych.

¹ Liczby czasopism podaje tabl. II za lata 1929—1932 według redakcji 2 b, za 1928 i 1933 według tabl. 11-tej *Statystyki druków*.

Uwzględnione w niniejszej analizie publikacje — trzeba zaznaczyć w zakończeniu — są to druki ważniejsze, imiennie w bibliografji rejestrowane. Stanowią one jednak tylko 1/4—1/5 część ogółu wytworów drukarskich. Ale tę ilościowo znacznie większą «resztę» tworzą jakościowo mało ważne, jednostkowo niekatalogowane druki obiegowe i plakaty, ogłoszenia, reklamy i t. p. Rocznie tłoczy ich okręg wileński prawie 4.000 (tabl. II ¹; samo Wilno zwyż 2.000). W społeczeństwie książek — jak w ludzkim — większość stanowi bezimienna szara masa.

Adam Łysakowski

¹ Według zestawień kwartalnych red. 1-szej. — Nuty, mapy i ryciny, o ile je statystyka wyodrębniała, nie były uwzględnione w tym szkicu.

RECENZJE.

SEDLACZEK FR.: *JÓZEF PIŁSUDSKI. PRZYCZYNNKI BIBLIOGRAFICZNE*. Lwów 1935. 8°, str. IV, szpalt 42.

Autor robiąc przy różnych okazjach małe zestawienia bibliograficzne powziął szczęśliwą myśl opracowania w układzie działowym bibliografii prac Józefa Piłsudskiego i literatury o nim. Niewątpliwie odczuwa się potrzebę podobnej bibliografii i dlatego należy poddać ocenie wymienioną w nagłówku. Autor słusznie twierdzi w przedmowie, że St. Konopki *Bibliografia druków o J. P.* zawiera 380 pozycji. Natomiast nie dostrzegł autor, jaka jest różnica pomiędzy tą a wydaną wcześniej bibliografią Konopki i Zygmuntowicza. Nie można mówić, że druga zawiera 241 pozycji, skoro w części I (którą jedynie można porównywać) jest pozycji 176. Może z tego niedopatrzienia wynika, że autor przemilczał, iż Konopka i Zygmuntowicz już dokonali próby zestawienia prac Marszałka. Dyskretnie też zapomniał autor, że w zbiorowym wydaniu *Pism, mów, rozkazów* w przypisach są szczegółowe informacje bibliograficzne. Już przy pozycji 7-mej w omawianej bibliografii napotykamy charakterystyczne zjawisko: pozycja ta liczona jako osobna, jest tylko odsyłaczem dla 4-tej (to samo np. 186 i 254). Wydarza się i tak, że autor wymienia jedną rzecz pod dwiema liczbami (481 i 464; a nawet obok siebie: 302 i 303, 663 i 664), czasem osobno liczy poszczególne tomy (400 i 401), albo dziełu daje liczbę osobno, poszczególnym zaś mapom tegoż dzieła aż cztery numery inne (351, 640—643). W ten oto sposób nasz autor osiąga liczbę pozycji 677.

Po wyliczeniu na początek kilku bibliografii autor daje dzieła własne Marszałka. Gdyby p. Sedlaczek domyślił się zrobić spis rzeczy do wszystkich tomów *Pism, mów, rozkazów* byłoby to pożyteczne i bezpretensjonalne. To co jest obecnie, nie jest ani zinwentaryzowaniem wszystkiego co J. P. drukował, ani wyborem dzieł ważniejszych, ani zestawieniem pierwodruków. Jest to zbiór przygodnych notat autora, dokonywanych zbyt często niedokładnie. Np. poz. 11 informuje nas, że *Demokracja a wojsko* było drukowane gdzieś na str. 1—8 w r. 1924, ale, żeby się dowiedzieć, iż to było w czasopiśmie *Droga*, musimy sięgnąć do bibliografii Konopki i Zygmuntowicza, która zbyt często służy za natchnienie naszemu autorowi.

«Ze stanowiska bibliografii — powiada p. Sedlaczek w przedmowie — może budzić zastrzeżenia niedokładność notatek przez nie-
dość ściśle podania np. miejsca wydania, ilości stron i t. d. Jeżeli niniejsza praca nie odpowiada tym wymogom, to jednak może służyć dla celów praktycznych». Otóż mianowicie ze względów praktycznych należy podawać to czego brakuje w poz. 11. Chyba też nie jest rzeczą obojętną czy artykuł J. P. *Jak stałem się socjalistą* ukazał się w *Pro-mieniu* w r. 1905, jak informuje p. Sedlaczek, czy też w r. 1903, jak jest w rzeczywistości. Autor informuje nas, że jest to przedruk,

ale nie podał daty; gdyby był podał, że przedruków tych było aż trzy i to w latach 1926—1928, że to P. P. S. dokonywała tych przedruków, dopiero wówczas pozycja ta nabrałaby życia i czytelnika o czemś informowała.

W wielu wypadkach informacje wskutek braku szczegółów bibliograficznych (138, 189, 192, 201, 215, 458, 469, 521 i inne) napewno nie mogą «służyć do celów praktycznych» jak tego sobie życzył autor, a to dlatego, że niewielu będzie wiedziało gdzie tych rzeczy szukać, czy wśród książek, czy w czasopismach. Coprawda autor pisze wyraźnie w przedmowie, że «nie uwzględnia artykułów w prasie i czasopismach», inaczej jednak jest w rzeczywistości. Przedewszystkiem istnieje szczególnie dziwne nabożeństwo dział zatytułowany *czasopisma* (565—583). Dowiadujemy się tu, że w r. 1915 wyszło 21 zeszytów *Ilustrowanego Tygodnika Polskiego*, że w l. 1929 (tak!) do 1923 wychodził miesięcznik *Legjon*, że autor wie o wyjściu już 27 zeszytów *Niepodległości*. Czytamy nawet taką pozycję: 572. *Polska Niepodległa* (dokładnie tak!). Ale co to wszystko ma znaczyć tego nam autor wyjawiać nie chce. Proponujemy wydawcy p. Sedlaczka, by się posłużył wymienionymi pozycjami «do celów praktycznych», to będzie najlepszy sprawdzian przydatności omawianej pracy bibliograficznej.

Wymienienie dwu numerów imienninowych *Strzelca* też jakieś dziwne, i numerów imienninowych było więcej, i co w tych mianowicie a nie w innych tego też nie dowiadujemy się. Poza tem w innych miejscach również spotykamy się z artykułami drukowanymi w czasopismach (70, 130).

W dziale zatytułowanym *monografje* mamy i krótki popularny życiorys (136 i in.) i kilkustronicowe broszurki (np. 98) i zbiory wypracowań szkolnych (100, 113) i zarys horoskopu (68). Wątpimy czy aby te rzeczy rościły sobie pretensje do tytułu monografji. O pozycjach 96 i 97 z całą stanowczością twierdzimy, że nie są monografjami, lecz majstersztykami drukarskimi — portrety złożone czcionką. W poz. 112 zainteresował nas podtytuł: (Przyj. malarz.). Z bibliografji Konopki dowiadujemy się, że chodzi tu o tytuł serji: *Przyjaciel Maturzysty*. Tu już chyba «może budzić zastrzeżenia niedokładność notatek».

O «monografji» stanowiącej pozycję 99 nie umiemy nic powiedzieć, pozostaje przytoczyć ją w całej rozciągłości: *Piłsudski Józef*. (W encyklopedji «Trzaska, Evert i Michalski») pod literą P.

Inna podobna «monografja» (214) znalazła się w dziale ogólne. O dziale tym mówi autor w przedmowie: «Chodziło o to, aby dostarczyć zestawienia książek, broszur i t. d., które niezawsze dotyczą osoby Marszałka, ale których treść do Niego należy». Po bliższem jednak rozejrzeniu się stwierdzamy, że dział ten jest tylko zgrupowaniem «posiadanych notatek», dodajmy przygodnych a pisanych z wielką dystrakcją. Inaczej nie czytilibyśmy u Sedlaczka: (223) *Komendantowi*

J. Piłsudskiemu. Wielk. Protest. (tak!) Zw. strzel. i legj. i t. d. Dopiero u Konopki przeczytamy o co tu chodzi: *Komendantowi J. P., Wielkiemu Protektorowi Związku Strzeleckiego i t. d.* W dziale tym (ogólne) spotykamy rzeczy niewątpliwie odnoszące się do działu monografii (307, 244), również jednokartkowe odezwy (332), jak niemniej broszury propagandowe (363, 358), powieści (354), nawet pisma Marszałka (383). Chociaż istnieje osobny dział pamiętników, w dziale ogólnym spotykamy je również (333, 342), to samo dotyczy utworów scenicznych (359, 368). Dowodzi to, że autor pominął kardynalną zasadę, iż każdą bibliografię a tem bardziej, gdy chodzi o układ systematyczny należy opracowywać na podstawie autopsji.

Zdaje się, że autor nie zauważył jak to inni wiążą różne pozycje ze sobą. A należało to uczynić np. dla pozycji 377 i 337, gdyż stanowią pewną całość. Bibliograf też wiedziałby, że poz. 384 ma 2 tomy nie zaś jeden, jak chce p. Sedlaczek, wiedziałby też, że to bezimienne dzieło wyszło z pod pióra M. Bobrzyńskiego. W dziale powieści spotykamy wspomnienia o poległych legionistach (413, 414), te same wspomnienia w innych wydaniach mamy również gdzie indziej (151—153). Nie znamy broszury 484. Żakowski Bolesław Lubicz. *Wiersze Piłsudskiego*. Mińsk Lit. 1920, ale jesteśmy pewni, że to nie są poezje Marszałka, chociaż p. Sedlaczek je za takowe uważa. Dla pracownika oświatowego (tego zdaje się miał na myśli wydawca) dział jednodniówek wcale był zbyt cenny.

Nie będziemy też nużyli czytelnika wyliczaniem niesamowitych pozycji, poprzestaniemy tylko na jednej z tego działu: 590. Belmont Leo (Rocznice), *W dziesiątą rocznicę i t. d.* Jest to skutek nieumiejętności odpisywania z Konopki, gdzie wszystko jest w porządku. Belmont jest jednym z licznych autorów jednodniówki, której tytuł zaczyna się od słów: *W dziesiątą rocznicę...* P. Sedlaczek powtarza to samo w innym miejscu (146), tym razem, podając inną część szczegółów bibliograficznych, przepisuje rzecz Anuszowi.

O mapach wspominaliśmy nawiasowo wyżej, tu zaznaczymy, że mapa jest właściwie jedna, pozycji zaś w bibliografii pięć, gdyż cztery to twory mające na celu zwiększenie liczby pozycji.

Uchybienia przytaczaliśmy tylko przykładowo; gdybyśmy chcieli wymienić wszystkie, recenzja powiększyłaby się conajmniej pięciokrotnie. I tak już rozpisałyśmy się za dużo, ale tu chodzi o bezcelowo wydane pieniądze Związku Strzeleckiego. Wobec powyższych spostrzeżeń naszych, stwierdzamy, że niema racji autor twierdząc, jakoby «niektóre działy są zbyt skromnie ujęte». Natomiast naprawdę skromnie przypominamy sobie prawdziwe słowa Księcia Biskupa Warmińskiego:

Minęły czasy świętej prostoty,
Trzeba się uczyć, upłynął wiek złoty.

Ksawery Świerkowski

DOSSIERS DE LA COOPÉRATION INTELLECTUELLE. RÔLE ET FORMATION DU BIBLIOTHÉCAIRE. ETUDE COMPARATIVE SUR LA FORMATION PROFESSIONNELLE DU BIBLIOTHÉCAIRE.
Société des Nations. Institut International de Coopération Intellectuelle
Paris 1935. 8°, str. 385.

Bardzo pożyteczną książkę wydał Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelktualnej — *Rôle et formation du bibliothécaire*. Jest to informator, dotyczący roli bibliotekarza i rozwoju bibliotekarstwa współczesnego na całym świecie. Książka ta winna się znaleźć w ręku każdego bibliotekarza, interesującego się całokształtem zagadnień bibliotekarskich — a już z obowiązku w ręku kandydatów do egzaminu bibliotecznego I kategorii. Jest to bowiem zarazem dobre uzupełnienie znanych podręczników bibliotekarskich, jak Graesla, Gardthausena, Maire'a, Van Meela i innych — tem bardziej pożądane, że najnowsze. Podręczniki, poza Milkauem (nieskończonym), Meelem (popularnym), Gardthausenem (ograniczającym się głównie do roli książki), są przeważnie jeszcze daty przedwojennej.

Książka składa się z dwóch części. Cz. I obejmuje «Syntezę sprawozdań narodowych i odpowiedzi na kwestjonariusz». — Cz. II «Studja i odpowiedzi narodowe» — czyli surowy materiał — odpowiedzi przedstawicieli poszczególnych państw europejskich i pozaeuropejskich na — rozpisaną przez Instytut Współpracy Intelktualnej — ankietę w kwestji organizacji bibliotek i stanu bibliotekarskiego w poszczególnych krajach.

Odpowiedzi podane są przeważnie przez wybitnych bibliotekarzy i dają gwarancję dokładności i pewność informacji. Ułożone w porządku alfabetycznym państw przedstawiają organizację bibliotekarstwa Południowej Afryki (A. C. G. Lloyd); Niemiec (W. Schuster, pozatem wyciąg z *Handbuch d. Bibliothekswissenschaft* — F. Milkaua); Austrii (J. Bick); Belgii (A. Vincent); Brazylii (minister wychowania narodowego); Bułgarii (M. Demchevska); Kanady (Duncan Coster); Chin (T. L. Yuan); Danii (R. L. Hansen); Hiszpanii (J. Lasso de la Vega); Estonii (Narodowa Komisja Estońska Współpracy Intelktualnej); Stanów Zjednoczonych (M. Mann); Finlandii (H. Cannelin); Francji (G. Henriot); Wielkiej Brytanii (J. Cowley); Grecji (G. Charitakis); Węgier (J. Pasteiner); Indyj (O. Thomas); Irlandii (S. O. 'Neil); Islandii (Narodowa Komisja Islandzka Współpracy Intelktualnej); Włoch (C. Barletta Arcamone); Japonii (K. Matsumoto); Łotwy (Związek bibliotekarzy łotewskich); Luxemburga (Narodowa Komisja Luksemburska Współpracy Intelktualnej); Norwegii (M. Schaaning); Nowej Zelandii (C. R. H. Taylor); Holandii (G. Greve); Polski (J. Muszkowski); Rumunii (Narc. d. Komisja Rumuńska Współpracy Intelktualnej); Szwecji (E. Sundström); Szwajcarii (M. Godet); Czechosłowacji (L. Černa); Rosji Sowieckiej (Instytut dla Kierownictwa Bibliotek); Watykanu (E. Tisserant); Jugosławii (M. Pivec-Stelé).

Trzymając się schematu, rozpisanego kwestjonariusza Instytutu

Współpracy Intelktualnej — odpowiedzi poszczególne dotyczą podziału i charakteru bibliotek w każdym państwie i roli bibliotekarzy różnego typu bibliotek, oraz kwalifikacyj zawodowych bibliotekarzy (jak egzaminów i t. p.). We wszystkich krajach mniej więcej podobnie przedstawiają się zasadnicze typy bibliotek, z których najważniejsze są o charakterze bibliotek głównych typu Biblioteki Narodowej w Paryżu, uniwersyteckich i innych bibliotek naukowych (narodowe i uniwersyteckie przeważnie państwowe), dalej bibliotek specjalnych poszczególnych instytutów naukowych i laboratoriów; bibliotek administracyjnych; wielkich bibliotek miejskich i regionalnych; bibliotek popularnych, szkolnych, dziecięcych i t. p.

Obejmuje zatem ankieta wszystkie wogóle rodzaje bibliotek, tak naukowych, jak i powszechnych — oświatowych. Każda z poszczególnych grup bibliotek posiada odpowiednią jej odrębną organizację i odpowiedni do swego charakteru — personel biblioteczny. Wielkie biblioteki narodowe i uniwersyteckie (państwowe) posiadają najlepiej wyszkolony personel naukowy, kierowane są przez dyrektora — posiadają bibliotekarzy naukowych i administracyjnych. Państwowe biblioteki naukowe wprowadziły wszędzie prawie szkolenie zawodowe bibliotekarzy przez specjalne kursy, czy wykłady uniwersyteckie z zakresu bibliotekarstwa, które kończą się egzaminami, mniej więcej upodobnionymi co do wymagań w poszczególnych państwach (podstawą wszędzie znajomość bibliografii, literatury, historii, paleografii, historii książki, techniki bibliotecznej, katalogowania, administracji bibliotecznej i państwowej i t. p.). Kształcenie bibliotekarzy bibliotek oświatowych nie jest tak ściśle unormowane, jak bibliotek naukowych — jest ono przeważnie oparte na różnych kursach i praktyce — nie kończy się egzaminami. Poza tem są tu wymagania ogólnego wykształcenia i znajomości literatury — co wszystko w poszczególnych krajach przedstawia się rozmaicie.

Z przeglądu rozwoju bibliotekarstwa współczesnego w poszczególnych krajach, uderza nas rozrost bibliotekarstwa naukowego w Niemczech, natomiast najpomysłniejszy rozwój bibliotek publicznych oświatowych w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Najoryginalniej zaś i najpomysłniej zarazem przedstawia się bibliotekarstwo masowe i organizacja bibliotek wogóle w Rosji Sowieckiej, przystosowana do ustroju komunistycznego. Niemniej na polu bibliotekarstwa powszechnego duże postępy poczyniły mniejsze państwa europejskie powojennej organizacji, jak Czechosłowacja, Estonia, Finlandja, Bułgarja — obok starej kultury państw — jak przedewszystkiem Anglja, Belgja, Danja, Norwegja, Szwecja.

Informator nasz zamało podkreśla rolę nowoczesnego państwowego ustawodawstwa bibliotecznego, które publiczne oświatowe biblioteki wszelkich typów bierze w nadzór państwowy, czy opiekę, wytyczając tym bibliotekom zarazem linję rozwojową i wspierając je finansowo, czy to przez podatki, nałożone na cele biblioteczno-oświatowe,

czy w inny sposób. Najpomyślniej rozwijające się nowoczesne bibliotekarstwo powojenne wspomnianych państw powojennych zawdzięcza swój rozwój właśnie temu ustawodawstwu.

Jeśli chodzi o Polskę, to artykuł (dyr. Muszkowskiego), przedstawiający stan naszego bibliotekarstwa jest może nieco za lakoniczny, za zwięzły. Dałoby się może więcej coś napisać o naszym bibliotekarstwie, zwłaszcza naukowem — inna rzecz, że porównawczo do innych państw, przedstawia się ono dość mizernie. Jeżeli zważymy, że dotąd niema projektowanej ustawy bibliotecznej, któraby naprzód posunęła rozwój bibliotekarstwa polskiego — nie widzimy też i na najbliższą przyszłość, odpowiednio do naszego mocarstwowego stanowiska, pomyślnego rozwoju bibliotekarstwa jako całości.

W cz. III. Informatora podano biblijografię, odnoszącą się do bibliotek poszczególnych krajów. Stany Zjednoczone, Niemcy, Francja, Anglja, Rosja — przodują w literaturze bibliotekoznawczej, i odnośnie do organizacji swych bibliotek oraz roli bibliotekarza współczesnego. Zestawienie biblijografii odnośnie do Polski — jest zupełnie niedostateczne — albowiem z pozycij polskich jest wymieniony zaledwie jeden (!) artykuł, drukowany w *Przeglądzie Bibliotecznym* (1929) Smolki i Gaberlego (*Zadania bibliotekarza naukowego*). Jakkolwiek nasza literatura bibliotekoznawcza jest stosunkowo dość uboga — to jeszcze tak źle nie jest! W samym *Przeglądzie Bibliotecznym* znalazłoby się wiele artykułów o organizacji bibliotek w Polsce, jakoteż kształceniu i zadaniach bibliotekarza. Pozatem szereg artykułów z tego zakresu wyszło w *Nauce Polskiej* (art. dyr. Kuntzego i innych). Wreszcie trzeba by przecież uwzględnić choćby takie pozycje, jak Łodyńskiego *Polskie bibliotekarstwo wojskowe* i *Podręcznik bibliotekarski dla kierowników wojskowych*, Lwowskie *studja biblioteczne*, prace Birkenmajera, Dembego, Kaweckiej (o Bibliotece Narodowej), Radlińskiej, Dąbrowskiej etc. etc.

Wanda Dobrowolska.

PRZEGLĄD CZASOPISM.

NIEMCY. Z *Zentralblatt für Bibliothekswesen* za pierwszy kwartał 1935 r. (R. 52. zes. 1/2 i 3) na szczegółowe omówienie zasługuje przede wszystkim artykuł napisany przez Wolfa v. Botha o Statystyce Biblioteki Państwowej oraz pruskich bibliotek uniwersyteckich za rok sprawozdawczy 1933 (str. 85—95). Z przedstawionego sprawozdania wynika, że naogół dla bibliotek pruskich rok 1933 nie przyniósł zasadniczo ani polepszenia ani znacznego pogorszenia. Fundusze Biblioteki Państwowej w Berlinie zmniejszono o mniej więcej 6⁰/₀, bibliotek uniwersyteckich o 14⁰/₀. Po raz ostatni dochody z opłat studenckich miały dla bibliotek uniwersyteckich decydujące znaczenie. Więcej jak połowa (w Bonn 70⁰/₀ wszystkich środków, więcej jak dwie trzecie, w Marburg 90⁰/₀) sum, przeznaczonych na zakup i oprawę książek, pochodziły właśnie z tych z roku na rok co do wysokości zmieniających się opłat. Nie potrzeba podkreślać, że tego rodzaju plan finansowo-gospodarczy w wykonaniu dla poszczególnych bibliotek, zwłaszcza w zakresie abonamentu czasopism, nie był korzystny. Na nowy rok sprawozdawczy 1934 wprowadzono znów po 5-letniej przerwie do budżetu zwyczajny preliminarz, co niezawodnie wyjdzie na korzyść bibliotekom w ich ogólnej polityce bibliotecznej. Naturalnie, że wpłaty te dla Biblioteki Państwowej były bez większego znaczenia. Wprawdzie w roku 1932 wynosiły one 11⁰/₀, jednak w roku 1933 tylko 1,3⁰/₀ ogólnej sumy budżetu. Jeżeli mimo poważnych ograniczeń finansowych, biblioteki utrzymały się na poprzednim poziomie, zawdzięczają one to innym czynnikom, przede wszystkim spadkowi produkcji czasopism, zmniejszonej o 400, oraz dalszemu spadkowi cen księgarskich do 17⁰/₀. Liczba wydawnictw zwartych bowiem utrzymała się mniej więcej na tym samym poziomie i wynosiła 21.601 pozycji. Mimo że dostarczaniem czasopism zagranicznych w wielkiej mierze zajmowało się Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft, to jednak prenumeratę licznych czasopism zagranicznych przy bibliotekach zagranicznych trzeba było od roku 1932 przerwać. O ich uzupełnianiu narazie niema mowy, podobnie zresztą jak wielkiej liczby czasopism niemieckich. W znacznie lepszym i korzystniejszym położeniu znajduje się Biblioteka Państwowa w Berlinie, w której zasób czasopism utrzymuje się na poprzednim poziomie, a rynek antykwarski był w miarę możliwości całkowicie wykorzystany.¹

Ogółem wpłynęło 311.000 jednostek bibliograficznych; z tego stanowią w Bibliotece Państwowej kupno 28⁰/₀, wymiana 9⁰/₀, egzemplarz obowiązkowy 19⁰/₀, dary 44⁰/₀; w bibliotekach uniwersyteckich

¹ Szczegółowe zestawienie wydatków poszczególnych bibliotek oraz ich korzystania porównaj odpowiednie tablice statystyczne w artykule *Z życia bibliotek pruskich w roku 1933* (zob. *Przegląd Bibl.* 1935, z. 3).

kupno 22⁰/₀, wymiana 48⁰/₀, egzemplarz obowiązkowy 8⁰/₀, dary 22⁰/₀. Nieustanny wzrost frekwencji, który stawiał dyrekcje bibliotek ze względów finansowych, a jeszcze bardziej personalnych, nieraz wobec poważnych trudności, obecnie zatrzymał i cofnął się we wszystkich bibliotekach. Wpłynęły na to różne czynniki, między innymi spadek liczby studujących oraz znaczna podwyżka w opłatach za korzystanie.

W stosunku do roku 1932 w Bibliotece Państwowej w Berlinie liczba zamówionych rewersów obniżyła się o 24⁰/₀, w czytelnicy liczba tomów o 13⁰/₀, w wypożyczalni liczba wypożyczonych tomów o 32⁰/₀, w wypożyczaniu zamiejscowem o 16⁰/₀; w bibliotekach uniwersyteckich liczba rewersów o 22⁰/₀, w czytelnicy liczba tomów o 25⁰/₀, w wypożyczalni 14⁰/₀, w wypożyczaniu zamiejscowem również o 14⁰/₀. W ten sposób liczba używanych tomów spadła w Bibliotece Państwowej o 23⁰/₀, w bibliotekach uniwersyteckich o 15⁰/₀; liczba korzystających z czytelnicy w Bibliotece Państwowej o 31⁰/₀ (z 728.000 na 504.000), w bibliotekach uniwersyteckich o 26⁰/₀ (z 975.000 na 739.000), liczba korzystających z wypożyczalni w Bibliotece Państwowej o 14⁰/₀ na 12.000, w bibliotekach uniwersyteckich o 15⁰/₀ na 40.000. Trudno powiedzieć czy tego rodzaju i w tym zakresie obniżenie korzystania jest dla bibliotek objawem korzystnym; nie można jednak zaprzeczyć, że obniżenie wpłynęło dodatnio na resztę korzystających. Procent pomyślnie zrealizowanych rewersów wzrósł w Bibliotece Państwowej o 3⁰/₀ na 64⁰/₀, podczas gdy procent wypożyczonych tomów zmniejszył się o 3⁰/₀ na 23⁰/₀. Podobne zjawisko zaobserwowano i w bibliotekach uniwersyteckich. 9 tablic statystycznych ilustruje bardzo pięknie rozwój i pracę poszczególnych bibliotek.

Z artykułów opisowych i historycznych na uwagę zasługuje rozprawa Albana Dolda p. t. *Eine kostbare Handschriftenreliquie in irisch-angelsächsischen Schriftzügen des 8 Jahrhunderts mit dem monarchianischen Argumentum und den Kapiteleinteilungen zum Lukas-evangelium* (str. 125—135). Jest to opis cennego rękopisu, odnalezionego niedaleko Trier przez pewnego studenta z Saarbrücken, a przekazanego Bibliotece Uniwersyteckiej w Freyburgu. Aloys Bömer opisuje bibliotekę zamkową w Korwei (str. 136—144), którą należy odróżniać od sławnej biblioteki klasztornej. Autor opisuje nieszczęśliwe jej losy w poszczególnych okresach, w których narażoną była na straty najdrogocenniejszych jej skarbów (np. kodeksu Tacyta, rękopisu Cyserona). Obecny księgozbiór obliczają na około 66.000 tomów. Utrzymanie jego jest zadowalające. Biblioteka oprócz inwentarza, posiada katalog alfabetyczny i systematyczny, ostatni założony w latach 1851—53. Księgozbiór obecnie dostępny dla publiczności, znajduje się pod opieką dyrekcji Biblioteki Uniwersyteckiej w Monasterze.

Friedrich Labes w artykule p. t. *Über das Hamburgische Pflicht-exemplargesetz vom 8 VIII 1934 und seine Vorgänger* (str. 144—151) opisuje na wstępie historię niemieckiego egzemplarza obowiązkowego w ogólności, następnie historię hamburskiego, a wkońcu szczegółowo

nową ustawę, dotyczącą Biblioteki Uniwersyteckiej w Hamburgu. Również zagadnieniem prawnym zajmuje się Max Stojs w dłuższej rozprawie p. t. *Die Rechtsgrundlagen des akademischen Schriftentausches*, (str. 53—85). Autor stwierdza, że oprócz kupna i darów oraz egzemplarzy wpływających na mocy ustawy o egzemplarzu obowiązkowym, przybiera coraz większe znaczenie wymiana, której biblioteki z rozmaitymi instytucjami dokonują. Z piśmiennictwa szkół wyższych trzeba odróżniać «druki urzędowe» od wszelkich innych druków uniwersyteckich. Wśród nich występują przedewszystkiem prace habilitacyjne oraz dysertacje uniwersyteckie, będące najliczniejszym przedmiotem wymiany. Na mocy odpowiednio zorganizowanej ankiety stara się autor wyczerpująco przedstawić całokształt sprawy. Naogół trzeba stwierdzić, że tak, jak niejednakowe są przepisy, dotyczące zewnętrznych wymiarów dysertacji, tak również są niejednolite normy co do ich liczby. Tu tkwi geneza licznych sporów. Nic też dziwnego, że od dłuższego czasu dają się ze sfer bibliotekarskich słyszeć narzekania na dotychczasowy stan oraz wołania o rewizję problemu wymiany wydawnictw uniwersyteckich. Prawnie biorąc, wydziały uniwersytetów są zobowiązane do dostarczania dysertacji na wymianę. Biblioteki jednakowoż nie chciały czy też nie umiały swoich praw należycie wyegzekwować. Ostatnio wśród różnych projektów, wyłoniła się myśl całkowitej likwidacji wymiany dysertacji uniwersyteckich, do której biblioteki nie będą miały żadnego specjalnego żalu.

Z dziedziny organizacji wewnętrznej bibliotek na podkreślenie zasługuje artykuł Gustava Abba z Berlina p. t. *Die neue Förderanlage der Staatsbibliothek* (str. 151—156). Jest to problem urządzenia technicznego, który ułatwia automatyczny transport książek, po raz pierwszy zastosowany w Bibliotece Washingtonskiej. W niedługim czasie wskazano na niektóre ujemne strony takiego urządzenia, między innymi na to, że w takiej skrzyni czy pudle można umieścić tylko kilka książek. Tymczasem dla większych bibliotek o regularnym i dużym ruchu system ten okazał się niedostateczny. Dlatego w Bibliotece Państwowej wprowadzono pewne ulepszenia, które autor szczegółowo opisuje. Znaczenie urządzenia dla Biblioteki Państwowej w Berlinie polega na uzyskaniu sprawniejszego połączenia ze wschodnią częścią magazynu.

Na wzmiankę zasługuje jeszcze dłuższa rozprawa Karola Christa o Kardynale Franciszku Ehrlem (str. 1—47). Śp. Kardynał Ehrle, członek zakonu jezuitów, był bibliotekarzem w Watykanie. Jego największym dziełem była reorganizacja Biblioteki Watykańskiej. Autor artykułu kreśli na początku krótki jego życiorys, następnie w dziewięciu rozdziałach przedstawia nam wyczerpująco administrację Biblioteki Watykańskiej, w dalszych pięciu rozdziałach zaś omawia jego bibliotekarskie prace naukowe.

Z obfitego działu sprawozdawczego na szczególne podkreślenie zasługuje omówienie Przepisów katalogowania w bibliotekach polskich I. Alfabetyczny katalog druków, przez Vor-

stiusa. Wskazuje on, że instrukcja nie jest jednorazowym wysiłkiem ani jednostki ani zbiorowej woli, lecz wysiłkiem długoletnich studiów i prac szeregu bibliotekarzy nad zagadnieniem katalogowania alfabetycznego w Polsce. O jednolitą polską instrukcję starał się po wojnie światowej przede wszystkim Związek Bibliotekarzy Polskich, później jednak sprawa przeszła pod kierunek Wydziału Bibliotek Ministerstwa W. R. i O. P., gdzie pod redakcją Dr. J. Grycza przy udziale dyrektorów pięciu bibliotek uniwersyteckich oraz szeregu bibliotekarzy doczekała się ostatecznego zrealizowania. Naogół instrukcję polską uważa Vorstius za szczęśliwe rozwiązanie. Będzie ona ważnym etapem na drodze do jednolitej organizacji i administracji polskich bibliotek.

Pozatem, jak zwykle, całości dopełniają bogaty dział recenzji i wiadomości bibliograficznych, informacje z bibliotek krajowych i zagranicznych oraz wiadomości z życia Związku Bibliotekarzy Niemieckich.

Jan Baumgart.

KRONIKA.

I. WIADOMOŚCI URZĘDOWE.

PAŃSTWOWY EGZAMIN BIBLIOTEKARSKI (25—26 II. 1935).

Drugi państwowy egzamin bibliotekarski na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 294 i 295) dla kandydatów na stanowiska I i II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej, odbył się w Warszawie w dniach 25—26 lutego 1935 r. Komisję egzaminacyjną przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego stanowili: Stefan Demby, dyrektor Biblioteki Narodowej, jako przewodniczący; Dr Stefan Wierczyński, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, jako zastępca przewodniczącego; Dr Józef Grycz, radca ministerjalny i Euzebjusz Braun, kierownik referatu, jako komisarze egzaminacyjni. Egzamin odbywał się w lokalu Biblioteki Narodowej przy ul. Rakowieckiej 6. Egzamin pisemny przeprowadzono w dniu 25 lutego. Podczas egzaminu ustnego w dniu 26 lutego w sesji przedpołudniowej przewodniczył dyr. Demby, egzaminowali: dyr. dr Wierczyński (bibliotekarstwo) i radca Euzebjusz Braun (administracja); w sesji popołudniowej przewodniczył Dyr. Dr Wierczyński, egzaminowali zaś: radca Dr Grycz (bibliotekarstwo) oraz radca Euzebjusz Braun (administracja).

Do egzaminu dopuszczono 23 kandydatów (z Krakowa 9, z Lwowa 5, z Lublina 1, z Poznania 4, z Warszawy 3, z Wilna 1): a mianowicie 17 kandydatów I kategorii oraz 6 kandydatów II kategorii. Na podstawie wyników egzaminu pisemnego i ustnego, 7 kandydatów zdało egzamin z wynikiem bardzo dobrym, 13 z dobrym, 2 z dostatecznym. Jednego kandydata komisja reprobowała.

Egzamin zdały następujące osoby: I kategoria. 1. Mgr. Jan Baumgart (Poznań, Bibl. Uniwersytecka). 2. Dr Alfred Bachmann (Lwów, Bibl. Politechniki). 3. Dr Adam Bocheński (Lwów, Bibl. Uniwersytecka). 4. Mgr. Władysława Borkowska (Warszawa, Centralna Bibl. Wojsk.). 5. Mgr. Stella Chojecka (Warszawa, Bibl. Narodowa). 6. Dr Wanda Dobrowolska (Kraków, Bibl. Jagiellońska). 7. Mgr. Kazimierz Jasiulaniec (Wilno, Bibl. Uniwersytecka). 8. Dr Stanisław Kijak (Kraków, Bibl. Jagiellońska). 9. Dr Józef Mayer (Lwów, Bibl. Uniwersytecka). 10. Dr Walerjan Preissner (Lwów, Bibl. Uniwersytecka). 11. Dr Irena Turowska-Barowa (Kraków, Bibl. Jagiellońska). 12. Mgr. Kazimierz Wojciechowski (Warszawa, Bibl. Urzędu Patent.). 13. Mgr. Witold Zachorowski (Kraków, Bibl. Jagiellońska). 14. Mgr. Tadeusz Ziolkowski (Poznań, Bibl. Uniwersytecka). 15. Dr Beatrycze Żukotyńska (Lwów, Bibl. Uniwersytecka). 16. Dr Wanda Żurowska (Kraków, Bibl. Jagiellońska).

II. kategoria. 1. Franciszek Borowicz (Kraków, Bibl. D. O. K. V). 2. Jan Gdański (Lublin, Bibl. D. O. K. II). 3. Janina Rogozińska (Poznań, Bibl. Uniwersytecka). 4. Józef Somogyi (Kraków, Bibl. Jagiellońska). 5. Kazimiera Tatarowiczówna (Kraków, Bibl. Jagiellońska). 6. Anna Wernerowa (Poznań, Bibl. D. O. K. VII).

II. Z ŻYCIA BIBLIOTEK.

BIBLIOTEKA «NARODNEGO DOMU» WE LWOWIE. Do bibliotek, mniej znanych w polskiej literaturze naukowej, należy Biblioteka Rusko-Narodowego Instytutu «Narodnyj Dom» we Lwowie.¹ Ta Biblioteka zasługuje jednak na uwagę ze względu na posiadanie starszych ruskich, rzadkich publikacji rosyjskich towarzystw naukowych, starocerkiewno-słowiańskich druków i rękopisów, oraz innych rękopiśmiennych zasobów. Znaleźć tu można również rzadkie polonica.

Największą pracą, obszernie traktującą o zbiorach Biblioteki² jest artykuł B. Barwińskiego p. t. *Biblioteka i Muzei Narodnoho Domu u Lvovi 1849—1919*.³ Artykuł ten, pomimo starannego opracowania, jest zbyt zwięzły i nie wyczerpuje wszechstronnie tematu. Omówiono tu przeważnie stan zbiorów w czasie wojny, oraz trudności, jakie pokonywał autor w czasie spełniania czynności bibliotekarza w Bibliotece. Podana jest także jej zwięzła historia. Szczegółowo omówiono także techniczną stronę, jak: urządzenie katalogów i inwentarzy, sposób sygnowania, oraz sprawę nowej reorganizacji zbiorów według planów zawodowych bibliotekarzy. Zbyt pobieżnie wypadła charakterystyka zawartości zbiorów, szczególnie działu rękopiśmiennego, oraz starszych i cenniejszych druków.

Początki Biblioteki sięgają roku 1849, oddano zaś ją do użytku publicznego dopiero w r. 1903. Mieściła się ona najpierw przy ulicy Rutowskiego (dawnej Teatralnej) l. 22. W przededniu wojny przeniesiono ją do nowego gmachu Bursy Instytutu przy ul. Kurkowej l. 14,

¹ Ważniejsze wiadomości w literaturze naukowej ostatnich czasów są nieliczne, do nich należą: a) Zwięzłe wzmianki u CHWALEWIK *Zbiory Polskie* wyd. 2. t. II. str. 382—3 (z błędnymi cytacjami: Wzmianek w wyd. 1. str. 69 brać pod uwagę nie można, gdyż są one z gruntu mylne, autor bowiem pomieszał Bibliotekę «Narodnego Domu» z «Ruskim Nacjonalnym Muzeum im. Szeptyckiego»). b) Krótki opis oparty na oficjalnych danych na podstawie ankiety w *Nauce Polskiej* t. VIII. str. 182, oraz c) w artykule K. TYSZKOWSKIEGO p. t. *Lwowska kronika naukowa. Kw. Hist.* t. XXXIX. str. 408—9.

Brak pracy, dokładnie i wszechstronnie ilustrującej jej historię, obecny stan i zawartość. Wszystkie wiadomości są rozproszone po czasopiśmie ruskich jak: *Naukowyj* [od r. 1869 *Literaturnyj...*] *Sbornik izdawaennyj Gaičko Russkoju Maticeju* od r. 1865, w rocznikach lwowskiej Stawropigiji p. t. *Vremennik* wych. od r. 1864 i w innych czasop., wreszcie w oficjalnym organie «Narodnego Domu», miesięczniku wychodzącym w latach 1882—1914 p. t. *Věstnik Narodnago Doma*; po wojnie wyszły tylko trzy zeszyty tego czasopisma: na rok 1918/19, 1921, 1924; zawierają one najwięcej wiadomości o zbiorach.

² Z Biblioteką są połączone muzealne zbiory, składające się z galerii obrazów, działu archeologicznego, historycznego, etnograficznego, oraz ze zbiorów przyrodniczych, w skład których wchodzi dział: mineralogiczny, paleontologiczny, zoologiczny i botaniczny.

³ W roczniku XXXII(XII) czasopisma *VND* na rok 1918/19 wydanego przez t. zw. «Ukraińską kuratorję». Artykuł ten wyszedł również w ograniczonej ilości w osobnej odbitce (str. 47).

po odpowiednio przeprowadzonej adaptacji. Nie zdołano nawet naleźć rozmiarów zbiorów, gdy wybuchła wojna. Po wyjeździe Zarządu do Rosji, Biblioteka była nieczynna przez długi czas. Wtedy to niektóre sale biblioteczne zajął szpital wojskowy, a zbiory w bezładzie zrzucono do innych ubikacji, przez co dotkliwie ucierpiały. Część zbiorów rękopiśmiennych i starodruków wywieziono w głąb Rosji, skąd je rewindykowano w roku 1928.

Biblioteka ta powstała z darów przede wszystkim ruskiego społeczeństwa i uzupełniana była wydawnictwami wielu słowiańskich zakładów naukowych, szczególnie Petersburskiej Akademii Umiejętności, oraz uniwersytetów, akademii duchownych i najrozmaitszych towarzystw naukowych w Rosji. Dary te Biblioteka dostawała dzięki staraniom i rozległym znajomościom osobistym byłego prof. U. J. K. ks. Jakóba Gołowackiego, późniejszego prezesa Komisji Archeograficznej w Wilnie. Nie małą rolę odegrały tu egzemplarze otrzymywane drogą wymiany przez naukowo-literackie Towarzystwo «Galicko-Ruska Matica». Weszły tu również resztki bibliotek zlikwidowanych towarzystw, jak: «Russkaja Osnova v Věně», «Akademičeskij Kružok». Trudno by było wyliczyć wszystkie pokaźniejsze zbiory prywatne, dzięki którym Biblioteka stale się powiększała. Takimi są np.: dar znanego historjografa i wieloletniego zbieracza ks. A. S. Petruszewicza, ks. prof. J. Gołowackiego (historja, archeologia, literatura, szczególnie dotycząca Rusi zachodniej i południowej), ks. G. Szaszkiewicza (rzadkie i cenne źródła i opracowania teologiczne), ks. O. Krynickiego, ks. H. Terleckiego, W. Dobrzańskiego, D. Wienckowskiego, O. Markowa, publ. i literata O. Monczalowskiego (szczególnie literatura piękna), C. Kocowskiego (prawo, literatura, varia), prof. U. J. K. I. Szaraniewicza, dra O. Litwinowicza (medycyna, literatura), prof. i rekt. U. J. K. ks. I. Komornickiego (teologia). Osobny dział stanowią zbiory muzyczne kompozytora i historyka muzyki ks. P. Bażńskiego (historja i teoria muzyki, wśród nich wiele oryginalnych utworów, a także zbiory narodowej halicko-ruskiej muzyki i t. d., dotychczas nie wykorzystane).¹

Bezspornie największy jest dar ks. kan. A. S. Petruszewicza (* 1826 † 1913), stanowiący dziś odrębną całość zwaną «Muzej imeni A. S. Petruszewicza», składający się z działów, jak cerkiewno-słowiańskie druki² i rękopisy,³ nowsze rękopisy ruskie i obce,⁴ bogate archi-

¹ Jest to t. zw. «Muzykalnaja Biblioteka im P. Bażanskogo». Składa się ona z 921 nrów. Późniejsze nabytki z zakresu muzyki, choć pochodzą z innego źródła, a także wszystkie muzykalja ze starych zasobów są tutaj włączone i obecny stan ich wynosi 1.032 nrów w 1.207 częściach.

² Zob. F. SVISTUN *Staropečatnyj slavjano-ruskij knigi biblioteki ND vo Lvově*. VND 1907, str. 13—16, 21—25, 40—43, 63—65, 72—82, 132—136, 167—168, 188—198; 1908, str. 17—18 (nie ukończone).

³ i ⁴ W tym dziale było 439 nrów, z czego 258 opisał Dr. I. ŚWIENICKI: *Opys rukopysiv ND z kolekcyi A Petruševiča č. I—III (Ukr.-rušij*

wum, przeważnie do halicko-ruskiej historii i literatury XIX w.,¹ pergaminowe i papierowe dyplomy,² dział kartograficzny obejmujący sztychy, ryciny i mapy,³ oraz z biblioteki, zawierającej ok. 25.000 tomów druków; wśród nich są stare i rzadkie polonica, bohemia, slavica, rzadkie dzieła teologiczne, cenne i piękne Elzewiry, a przede wszystkim dzieła naukowe z zakresu filologii, historii i nauk pokrewnych, odnoszące się do Wschodu Europy.

Pozatem zasoby rękopiśmienne Biblioteki,⁴ oprócz staro-cerkiewno-słowiańskich rękopisów, obejmują bogate archiwum do dziejów kulturalnego i społecznego rozwoju halicko-ruskiego społeczeństwa, szczególnie XIX. wieku. Registratura Narodnego Domu kryje wiele cennych archiwalnych zasobów, dotychczas zupełnie nieuporządkowanych i niedostępnych dla badaczy.

Pod względem organizacyjnym Biblioteka pozostawia wiele do życzenia. Przed wojną kierownictwo jej spoczywało w rękach ludzi niefachowych. Obsługiwali i porządkowali zbiory przygodni bibliotekarze, nieobeznani z nowoczesnym bibliotekarstwem, co dotkliwie odbiło się na zbiorach. Wadliwie sporządzone katalogi nigdy nie mogły dać prawdziwej odpowiedzi na pytanie, co posiada Biblioteka. W szczególności odnosi się to do czasopism i wydawnictw ciągłych, skatalogowanych często pod kilku, a czasami kilkudziesięciu sygnaturami, często pod niewłaściwymi hasłami i porozrzucanych we wszystkich salach magazynu. Co się tyczy dzieł anonimowych, podpisanych pseudonimami lub niedatowanych, uszkodzonych starszych druków, to tych nigdy nie uzupełniano danymi na podstawie bibliografii. Niebyło żadnego, z góry określonego, planu szeregowania haseł; w katalogach panował zupełny bezład, wskutek czego bardzo wiele dubletów wpisano do inwentarza.

Archiv t. I, VI—VII, Lwów 1906—1911) oraz: O. O. MARKÓW: *Opisanie rukopisej XIX v. w sobranii A. S. Petruševiča VND* r. 1912, str. 6—11, 26—32, 34—40.

¹ Ogółem 107 fasc. Drukowanego opisu tego działu dotychczas nie ma.

² 42 sztuk pergaminowych, z czego 33 szt. opisał F. SVISTUN: *Pergaminnyi dokumenty muzeja o. A. Petruševiča VND* r. 1908, str. 1—2, 22, 55—56. Najstarszy dokument króla Jagiełły z r. 1385. Papierowych dotychczas zinwentaryzowano 436 (około 300 nieinw.), z tego 57 szt. opisał F. SVISTUN: *Bumażnyi dokumenty muzeja o. A. Petruševiča VND* r. 1908, str. 57—58, 111—112, 130—131.

³ Ten dział, w który zostały włączone z innych zasobów zbiory kartograficzne, składa się obecnie z 4.004 nrów w 8.232 częściach.

⁴ Ogółem 487 rękopisów i 232 fasc. archiwaljów. Z tych ostatnich bardzo wiele było opublikowanych w VND oraz w wydaniach Naukow. Tow. im Szewczenki. Zob. nadto I. ŚWIENCICKI: *Cerkevno i russko stavjanskija rukopisi Publichnoj Biblioteki Narodnago Doma vo Lvově* (Izv. Otd. russk. jaz. i slov. Imp. Ak. N. t. IX, Kn. III, str. 350—414, 1904 i osobno S. Petersburg 1904, str. 65). Tenże: *Opisanie inozazyčnych i novějšich karpato-russkich rukopisej Biblioteki «Narodnago Doma» vo Lvově* (Lit. nauk. Sbornik Gal. Russk. Maticy t. 3. kn. 4. str. 81—104, 1904 r. i t. 4. kn. 1, str. 108—149, 1905 r. i osobno, Lwów 1905, str. 64). Opisy te objęły tylko 350 nrów.

Zdarzało się, że rękopisy, a nawet przedmioty muzealne, wciągnięto do inwentarza jako druki.

Wskutek tej niefachowej pracy, powstały wielkie luki w czasopiśmie, zarówno naukowych, jak i popularnych, w dziennikach i tygodnikach, których nigdy już nie będzie można uzupełnić. Chociaż w czasach przedwojennych nie brakło funduszków na oprawę i zakup nowych dzieł, to jednak nie były one należycie wykorzystane. Zdarzało się, że zakupywano książki przemijającej wartości, czasopisma oprawiano bez należytego uporządkowania zeszytów rocznika. Zasoby rękopiśmienne są nieumiejętnie zinwentaryzowane i skatalogowane, a część drukowanych opisów posiada wielkie wady, wskutek nieznamomości elementarnych zasad bibliografii i bibliotekarstwa u pracujących.

Dopiero lata powojenne położyły kres takiemu sposobowi prowadzenia Biblioteki. Obecnie przeprowadza się całkowitą i gruntowną reorganizację zbiorów, która niestety z powodu braku dostatecznej ilości personelu posuwa się bardzo wolno.

Cały personel tej okazałej Biblioteki (z końcem 1934 roku liczyła około 105.000 tomów, ilości przedmiotów muzealnych dotychczas nie ustalono) składa się z jednego człowieka fachowego, t. j. dyrektora, oraz jednego kursora. Na jednego człowieka przypada zbyt wiele pracy, jak: katalogowanie bieżących wpływów i zaległości, melioracja starych zasobów, ściąganie czasopism i wydawnictw ciągłych pod jedną sygnaturę, katalogowanie rękopisów i archiwaliów, dotychczas zupełnie nieuporządkowanych, obsługa czytelników, nie mówiąc już o pracy muzealnej.

Najdotkliwiej jednak daje się odczuwać brak funduszków na zakup nowych dzieł, uzupełnianie starych luk, prenumeratę czasopism i konserwację zbiorów. O stosunkach wymiennych z innymi instytucjami obecnie nie może być mowy, gdyż Instytut od dziesięciu lat spowodu kryzysu finansowego nie wydał żadnych publikacji naukowych, które dawniej służyły jako egzemplarze wymienne. Dary prywatne ustały prawie zupełnie. Tylko niektóre towarzystwa naukowe dotychczas jeszcze regularnie nadsyłają swoje wydawnictwa. Do nich należy: Polska Akademia Umiejętności, Polskie Towarzystwo Naukowe we Lwowie, Warszawskie Towarzystwo Naukowe, Czeska Akademia Nauk, Fińska Akademia Nauk i kilka innych. W latach 1925—1927 otrzymywano wiele publikacji sowieckich towarzystw naukowych za 2 zeszyty «Věstník'a» wydanego w latach 1921 i 1924. Obecnie stamtąd nic się nie otrzymuje.

Biblioteka otwarta jest tylko dwa razy na tydzień. Przy dotkliwym braku najnowszych publikacji i środków na ich zdobycie, Biblioteka nie może nawet marzyć o zaprowadzeniu u siebie wypożyczalni i publicznej czytelnicy, wskutek czego te cenne zbiory przestały odgrywać taką rolę, jaką odgrywały w pierwszych latach po otwarciu Biblioteki i jaką powinnyby odgrywać w życiu kulturalnym. A szkoda! W interesie nauki należałoby ożywić tę wartościową placówkę naukową.

Jarosław Janczak

III. SPRAWY ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH.

DOROCZNE OGÓLNE ZGROMADZENIE DELEGATÓW KÓŁ Z. B. P. odbyło się dnia 28 kwietnia 1935 r. w Czytelnii Biblioteki Ordynacji Krasińskich w Warszawie i trwało od godz. 11 do 14:30. Obecnych było 14 delegatów Kół Związku oraz 9 członków Rady Z. B. P. i 1 członek Komisji Rewizyjnej. Po zagajeniu obrad przez przewodniczącego Rady Dyr. S. Wierczyńskiego, Zgromadzenie powołało prezydium w następującym składzie: przewodniczący ppłk. Dr Marjan Łodyński, zastępcy przewodniczącego kust. Wł. T. Wiślocki i Dr Burhardt, sekretarze K. Świerkowski i Dr K. Buczek. W skład Komisji skrutacyjnej weszli p. Kossonoga i p. Działikówna. Protokółu poprzedniego Zgromadzenia nie odczytano, ponieważ został ogłoszony drukiem w *Przeglądzie Bibliotecznym* (VIII, str. 117—121). Następnie Dyr. Muszkowski złożył w imieniu Rady sprawozdanie z jej działalności za ostatni rok administracyjny, Dr Pocięcha sprawozdanie Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego*, oraz Dr Olszewicz sprawozdanie z życia Kół Z. B. P. i Poradni Bibliotecznej. W związku z odczytaniami sprawozdaniami Dr Piotrowicz informował o stanie prac nad redagowanym przez Dra Bara *Słownikiem pseudonimów* oraz o zamierzonym nowym wydaniu wskazówek do katalogowania rękopisów a Dr Pocięcha o postępach w budowie nowego gmachu Biblioteki Jagiellońskiej. W imieniu nieobecnej prof. Radlińskiej Dyr. Muszkowski przedłożył kasowe sprawozdanie Rady za r. 1934/35 a Dr Lewak protokół Komisji Rewizyjnej. W dyskusji nad sprawozdaniem Rady poruszono sprawę egzaminów dla bibliotekarzy, konieczność ożywienia działalności Komisji Spraw Zawodowych i Propagandowej, sprawę podręcznika dla bibliotekarzy oraz ustawy o stowarzyszeniach w zastosowaniu do projektowanych zmian w statucie Z. B. P. W wyniku dyskusji p. Żurawski zgłosił następujący wniosek, który przyjęto jednogłośnie: «Zjazd Delegatów poleca Radzie Z. B. P. poczynić starania w Ministerstwie W. R. i O. P. 1) aby wydało ono okólnik do ogółu nauczycielstwa, a zwłaszcza do bibliotekarzy szkół średnich i powszechnych z informacją o Z. B. P. i jego Kółach miejscowych oraz z zachętą do zapisywania się do Z. B. P. i brania o ile możliwości udziału w jego pracach, 2) aby Ministerstwo ułożyło przy udziale Rady Z. B. P. program egzaminu bibliotekarskiego dla pracowników bibliotek szkolnych (ewentualnie też i bibliotek ogólnokształcących vel popularnych vel powszechnych) z oznaczeniem obowiązującej lektury, względnie podręczników przygotowujących do tego egzaminu oraz powołało przy kuratorjach okręgów szkolnych komisje egzaminacyjne dla bibliotekarzy szkolnych przy udziale delegatów Z. B. P.»

Na wniosek Dyr. Muszkowskiego Zebranie wyraziło zgodę na powiększenie składu Rady o jedną osobę, czyli wybór 3 nowych członków zamiast 2 ustępujących, a to w tym celu, by dać możliwość pozostania chorej prof. H. Radlińskiej w Radzie, nie uszczuplając faktycz-

nego jej składu. Na miejsce ustępujących członków Rady zostali wybrani pp. Dr Birkenmajer, mjr. Dr Niezgoda i Dr Lewak. W skład Komisji Rewizyjnej weszli pp. Czajkowski, Dobrowolski i Bykowski. Skolei Dyr. Muszkowski zreferował sprawę ustawy bibliotecznej, przedstawiając historię starań Z. B. P., stan obecny sprawy, porównanie projektu Z. B. P. z ostatnią redakcją rządowego. W dyskusji wypowiedziano się za popieraniem ustawy i utrzymywaniem jej w Kołach w stanie ciągle aktualnym. Następnie delegaci Kół referowali wnioski, zgłoszone przez Koła: I. Dyr. K. Piotrowicz przedłożył wniosek Koła Krakowskiego, który uchwalono w następującym brzmieniu:

«Celem przeprowadzenia ostatecznego rozrachunku Kół Związku z Administracją *Przeglądu Bibliotecznego* Krakowskie Koło proponuje, ażeby wszystkie Koła nadesłały do Administracji *Przeglądu Bibliotecznego*: 1) Wykaz wpłacanych corocznie kwot tytułem prenumeraty członków od d. 1 stycznia 1928 do 31 grudnia 1934. 2) Zestawienia roczne ilości egzemplarzy *Przeglądu Bibliotecznego* wydanych członkom czynnym Kół od 1 stycznia 1928 do 31 grudnia 1934. 3) Ilość egzemplarzy nie wydanych, które bądź zostały zatrzymane przez Koła, bądź też zwrócone Administracji *Przeglądu*. W pierwszym przypadku należy zaznaczyć czy Koła zatrzymują na własność nie wydane egzemplarze i w takim razie muszą za nie zapłacić — jeśli nie, muszą je zwrócić. 4) Zestawienie zaległości płatniczych Kół, które uzyska się przez pomnożenie ilości egzemplarzy zatrzymanych przez Koła względnie rozdanych członkom czynnym przez zł. 6 do r. 1932 i zł. 8 od r. 1933».

II. Dyr. Burhardt referował następujący wniosek Koła Wileńskiego, który przyjęto jednomyślnie:

«Doroczne Zebranie Delegatów kół Związku Bibliotekarzy Polskich prosi Redakcję *Urzędowego Wykazu Druków* o zaktualizowanie rejestracji dzieł ważniejszych (w części I *Wykazu*), ewentualnie drogą uproszczenia, czy zaniechania rejestracji materiałów mniej ważnych (w części II *Wykazu*)».

III. Wniosek Koła Warszawskiego, odczytany przez przewodniczącego O. Z. D. w sprawie umożliwienia składania państwowych egzaminów bibliotekarskich osobom, które odbyły przepisaną praktykę biblioteczną, ale w chwili zgłaszania się do egzaminu nie były zatrudnione w bibliotekach państwowych, został ex presidio usunięty, ponieważ nie był zgodny z rozporządzeniem Ministerstwa W. R. i O. P. o egzaminach dla urzędników zatrudnionych w bibliotekach państwowych.

Wkońcu Dyr. Wierczyński podał do wiadomości, że Rada postanowiła zwołać IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich do Warszawy w r. 1936, oraz złożył podziękowanie ordynatowi Krasieńskiemu za udzielenie lokalu na posiedzenie i przewodniczącemu O. Z. D. za sprężyste prowadzenie obrad, Dr Buczek przedłożył wniosek podziękowania Radzie za owocną pracę w okresie sprawozdawczym, który

przyjęto przez aklamację a Dyr. Łodyński, zamykając posiedzenie, podkreślił wysoki poziom dyskusji, jakim się odznaczało zebranie.

SPRAWOZDANIE RADY ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH ZA R. 1934. Rada ukonstytuowała się w sposób następujący: Przewodniczący — Dyr. St. Wierczyński, 1 zastępca Dyr. J. Muszkowski, 2 zastępca Dyr. J. Niezgoda, sekretarz — Dr B. Olszewicz, skarbnik — Prof. H. Radlińska, członkowie Rady: Dr A. Birkenmajer, Dr Franc. Smolka. Jako delegaci kół wchodzili w skład Rady: Koło Krakowskie — Dr W. Pocięcha, Koło Lwowskie — Dr E. Gaberle, Koło Łódzkie — Dyr. J. Augustyniak, Koło Poznańsko-pomorskie — Dyr. St. Wierczyński, Koło Warszawskie — Dyr. F. Czerwijowski, Koło Wileńskie — Dyr. Łysakowski.

Skład poszczególnych komisji Rady: Komisja Prawnicza: Dr F. Smolka (przewodniczący), Dr E. Gaberle, Dr K. Piotrowicz, Dyr. A. Łysakowski, Dyr. J. Niezgoda, Mgr. A. Stanisławska. Komisja Bibliotek Ogólnokształcących: Prof. H. Radlińska (przewodnicząca), Dyr. J. Augustyniak, Dyr. F. Czerwijowski, W. Dąbrowska, Ks. Dyr. K. Milik, Prof. K. Żurawski. Komisja Spraw Zawodowych: Dr A. Birkenmajer (przewodniczący), Dyr. J. Augustyniak, Mgr. J. Baumgart, W. Dąbrowska, Dr E. Gaberle, Z. Hryniewicz, H. Handelsmanówna, J. Kossonoga, St. Lisowski, Z. Nowakowski, Dr B. Olszewicz, J. Poczetowska, Dyr. St. Rygiel, K. Włodarczyk, W. Wróblewska, Prof. K. Żurawski. Komisja Bibliotek Fundacyjnych i Prywatnych: Dyr. L. Kolankowski (przewodniczący), Dyr. L. Bernacki, Dr St. Bodniak, Dyr. M. Kukiel, Dyr. J. Muszkowski. Komisja Wydawnicza: Dyr. A. Łysakowski (przewodniczący), W. Dąbrowska, Dr H. Hleb Koszańska, Dyr. R. Kotuła, Dr M. Łodyński, Dyr. St. Wierczyński. Komisja Spraw Międzynarodowych: Dyr. J. Muszkowski (przewodniczący), Dyr. J. Augustyniak, Dr A. Birkenmajer, J. Bornsteinowa, J. Dąbrowska, Prof. H. Radlińska, J. Szeplińska, W. T. Wiślocki. Komisja Bibliotek Szkół Wyższych: Dyr. St. Wierczyński (przewodniczący), Mgr. J. Baumgart, M. Dzikowski, Dr Z. Kawecka, Dyr. R. Kotuła, Dyr. E. Kuntze, Dyr. T. Laskiewicz, Dyr. A. Łysakowski, Dyr. St. Rygiel, Dr Fr. Smolka. Komisja Propagandowa: Dyr. St. Rygiel (przewodniczący), Dr M. Abros, Dr Z. Balicka, inż. L. Bykowski, Cz. Gutry, Dr T. Mikulski, K. A. Świerkowski, Dyr. K. Witkiewicz, Prof. K. Żurawski. Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* pozostała w składzie dotychczasowym: Redaktor Dyr. E. Kuntze, zastępca red. Dr A. Birkenmajer, sekretarz red. Dr W. Pocięcha.

Koło Zagłębia Dąbrowskiego nie przejawiało w dalszym ciągu żadnej działalności, natomiast z zadowoleniem należy powitać fakt powstania nowego Koła Z. B. P. w Lublinie, stosownie do uchwały Rady z dn. 25 września 1934 r. Pierwsze walne zebranie Koła, na którym został wybrany Zarząd, odbyło się dn. 18 lutego 1935 r., a więc już po zakończeniu roku sprawozdawczego. Na zebraniu tem,

na którym był obecny jako delegat Rady Dyr. J. Muszkowski, ustalono pierwszy skład członków Koła w liczbie 19 osób.

W okresie sprawozdawczym Rada odbyła cztery posiedzenia. Z członków Rady pozawarszawskich uczestniczyli w posiedzeniach: Dyr. St. Wierczyński — 4 razy, Dyr. A. Łysakowski — 3 razy, Dr A. Birkenmajer — 2 razy, Dr F. Smolka — 2 razy, Dyr. J. Augustyniak — 1 raz. Odpisy protokółów posiedzeń Rady wysyłało stale do Zarządów Kół i do członków Rady.

W całokształcie działalności Rady na pierwszym miejscu postawić należy sprawy, dotyczące unormowania stosunku służbowego bibliotekarzy szkół akademickich. Nie znaczy to jednak, by Rada nie interesowała się stosunkami służbowymi innych bibliotekarzy, sądziła tylko, że pierwszym etapem na tej drodze powinno być osiągnięcie postulatów zawodowych w tej dziedzinie, w której warunki najbardziej są ujednolajnione w ramach obowiązującej ustawy o szkołach akademickich. W sprawie tej został opracowany obszerny memoriał wydrukowany w *Przeglądzie Bibliotecznym* oraz w osobnej odtłoczce, i doręczony osobiście lub rozesłany do władz ministerjalnych, do senatów akademickich i referentów spraw bibliotecznych w tychże senatach, do niektórych posłów i senatorów i t. p. Ponadto delegacja Rady interwenjowała osobiście w Wydziale Personalnym Min. W. R. i O. P., gdzie uzyskała obietnicę gruntownego przestudjowania sprawy. Rada czuwała stale nad przebiegiem tych studjów i jakkolwiek nie posiada wiążących zapewnień co do ich wyniku, to jednak ma pewne dane, że zostaną uzyskane korzystne zmiany w tabeli stanowisk i w odniesieniu do dodatków funkcyjnych; co do skutków przeszerzegowania w 1933 r. to zostały one częściowo złagodzone drogą przyznanych awansów. Senaty Akad. Krakowski i Poznański zawiadomiły Radę o swem zainteresowaniu i poparciu, w innych sprawa jest w toku.

Rada stwierdza z zadowoleniem, że po dłuższej przerwie odbył się państwowy egzamin bibliotekarski. Żywe zaniepokojenie w kołach zawodowych wywołał jednak fakt niedopuszczenia do tego egzaminu nieetatowych praktykantów bibliotek państwowych. Rada uznała za konieczną interwencję u czynników ministerjalnych. W sprawach powyższych Rada napotykała stale zupełne zrozumienie i bardzo życzliwy stosunek ze strony p. Radcy Dra Józefa Grycza, Referenta do spraw bibliotecznych w Wydziale Nauki M. W. R. i O. P., który nie tylko udzielał swego poparcia, ale współpracował bezpośrednio z Radą, jak i w kadencji poprzedniej. Do licznych spraw, wymienionych w sprawozdaniu przeszłorocznym, dodać należy zarządzenie Ministerstwa, dotyczące t. zw. druków zbędnych, poruszające m. in. tak doniosłe zagadnienie polityki dubletowej, oraz ustawę o bibliotekach samorządowych. Projekt takiej ustawy, zgłoszony po raz pierwszy czynnikiem decydującym przez koła bibliotekarskie w 1921 r., tułał się przez szereg lat po różnych wydziałach Ministerstwa, budząc od czasu do czasu tu i ówdzie pewne zainteresowanie, lecz tylko przejściowe i nie pro-

wadzące po realizacji. Sprawą tą zainteresowały się szersze koła, zwłaszcza literaci i księgarze-wydawcy, w związku z Tygodniem Książki Polskiej w listopadzie 1933 r., wobec tego że Komitet Główny tej imprezy włączył realizację ustawy do swoich haseł propagandy czytelnictwa. Po zlikwidowaniu Komitetu w grudniu 1933 r. archiwum i niektóre jego agendy przekazane zostały Polskiej Akademii Literatury, która utworzyła do tego celu Komisję Propagandy Czytelnictwa. Dzięki staraniom Akademii, projekt ustawy wydobyto z zapomnienia, przepracowano w zainteresowanych ministerstwach, uzgodniono i miano wprowadzić pod obrady sejmu w kadencji 1934/35 r., jak oświadczył Pan Minister W. R. i O. P. w grudniu 1934 r. W tym samym czasie sprawa stała się przedmiotem ożywionej dyskusji Ogólnego Zebrania i jakkolwiek projekt nie stał się jeszcze prawem, sam fakt żywego zainteresowania, jakie obudził, świadczy o aktualności sprawy i wkłada na Z. B. P. obowiązek przygotowywania opinii publicznej, teraz zupełnie zdezorientowanej. Pierwszym krokiem w tym kierunku jest opublikowanie pracy zbiorowej p. t. *Książka w pracy oświatowej*, którą Rada zapowiadała przed rokiem, a która obecnie jest już w handlu księgarskim, na składzie głównym w Poradni Bibliotecznej Z. B. P.

Zmiana statutu Z. B. P., która w myśl uchwały Ogólnego Zebrania z 1934 r. miała być przedmiotem obrad zebrania obecnego, ulec musiała zwłóce na zasadzie wniosku Komisji Prawniczej, która napotkała znaczne rozbieżności w poglądzie na tę sprawę pomiędzy poszczególnymi Kołami. Komisja Prawnicza zajmuje się nią w dalszym ciągu i przedstawi swój projekt Radzie, gdy uzna go za dojrzały do rozważań Ogólnego Zebrania.

Komisja Wydawnicza pracuje nad przygotowaniem do druku podręcznika bibliotekarstwa. Redaktorem wydawnictwa mianowany został p. Dyr. Łysakowski i postanowiono zwrócić się do władz z podaniem o zasiłek na opracowanie podręcznika. Ponadto Komisja Wydawnicza prowadzi w dalszym ciągu swą pracę opiniodawczą w zakresie literatury bibliotekarskiej zawodowej.

Komisja Bibliotek Szkół Wyższych opracowała schemat znormalizowanego sprawozdania bibliotek uniwersyteckich, który jest już gotowy w ostatecznej, uzgodnionej redakcji i został przesłany do Min. W. R. i O. P. i do zainteresowanych bibliotek, celem zastosowania. W dalszym ciągu Komisja przygotowuje znormalizowany regulamin dla bibliotek tegoż typu, oraz prowadzi studia nad projektem instrukcji katalogowania czasopism ogłoszonym przez p. Dra Zofję Balicką.

Praca nad centralnym katalogiem czasopism zagranicznych postępuje bardzo żywo pod kierunkiem p. Dyr. Wierczyńskiego i niezadługo będzie już gotowa do druku. Materiał został już zebrany i uporządkowany i przystąpiono do pracy redakcyjnej; zakończenie przewidywane jest na jesień, poczem o ile dopiszą fundusze przystąpi się do druku.

W ruchu bibliotecznym międzynarodowym udział Z. B. P. był

neco słabszy niż w latach poprzednich, delegat Związku nie mógł być obecny na posiedzeniu Międzynarodowego Komitetu Bibliotek, które odbyło się w czerwcu 1934 r. w Madrycie, z powodu nie uzyskania zasiłku na podróż. Wziął natomiast udział w zebraniu Comité d'Experts Bibliothécaires w lipcu tegoż roku; rozpatrywano tam ankietę w sprawie kształcenia bibliotekarzy w poszczególnych krajach, która wyszła z druku nakładem Institut International de Cooperation Intellectuelle w Paryżu. W związku ze zbliżającym się kongresem międzynarodowym bibliotekarzy i bibliografów w Madrycie—Barcelonie w dniach od 20—30 maja r. b., poczyniono wszelkie starania, ażeby zorganizować jak najpoważniej udział bibliotekarzy polskich, zarówno pod względem zgłoszonych referatów, jak i uczestnictwa osobistego. Referatów zgłoszono ogółem dziewięć, a mianowicie:

1. Dr M. Ambros: La bibliographie regionale polonaise.
2. E. Czajkowski: Les bibliothèques administratives en Pologne.
3. Dr L. Dobrzyńska-Rybicka: Le livre espagnol dans les bibliothèques de Poznań.
4. F. Działikówna: Les échanges internationaux, et le point de vue des bibliothèques.
5. St. P. Koczorowski: Les échanges internationaux en Pologne.
6. Prof. J. Morawski: Programme d'une bibliographie hispano-polonaise.
7. Dyr. J. Muszkowski: La bibliographie polonaise du XX siècle.
8. Dr B. Olszewicz: Sobre una bibliografia das obras Polacas referentes a America.
2. Prof. H. Radlińska: L'appréciation des interets des lecteurs et les problemes de leur guidance.
10. Dyr. St. Wierczyński: Le catalogue central des periodiques etrangers dans les bibliothèques d'étude en Pologne.

Sprawa uczestnictwa osobistego w kongresie przedstawiała się znacznie gorzej. Zasiłek, uzyskany przez Radę w Min. W. R. i O. P. był bardzo nikły, wynosił bowiem wszystkiego tysiąc złotych. Rada postanowiła sfinansować podróż oficjalnego delegata Z. B. P. w Międzynarodowym Komitecie Bibliotek, który został też mianowany przez Komitet Organizacyjny Kongresu przewodniczącym sekcji. Jeżeli uda się uzyskać z Min. Spr. Zagr. coś ponadto, Rada zadecyduje o podziale subwencji. Oprócz delegata wybierają się na kongres cztery osoby na koszt własny, lub z zasiłku swych władz bezpośrednich, a mianowicie: ks. prof. Kamil Kantak, bibliotekarz Seminarjum Duch. w Pińsku i panie Helena Handelsmanówna, bibliotekarka Min. Sprawiedliwości, Aniela Mikucka, senjorka Seminarjum Bibliograficznego Wolnej Wszechnicy Polsk. i Irena Morsztynkiewiczowa, bibliotekarka Gł. Urzędu Statystycznego.

Ażeby odszkodować choć w drobnej części bibliotekarzy polskich, Rada postanowiła zaprosić Międzynarodowy Komitet Bibliotek do odbycia swego posiedzenia dorocznego w 1936 r. w Polsce, w związku z Ogólnym Zebraniem Delegatów Z. B. P., lub — co byłoby jeszcze lepiej — w związku z powszechnym zjazdem bibliotekarzy. Decyzja ostateczna w tej sprawie zależeć będzie od Ogólnego Zebrania Delegatów; jeżeli Zebranie postanowi urządzenie zjazdu powszechnego

ogół bibliotekarzy polskich będzie miał możliwość zetknięcia się z najwybitniejszymi przynajmniej przedstawicielami bibliotekarstwa zagranicznego.

Rada postanowiła urządzić IV Zjazd B. P. w Warszawie w 1936 r.

SPRAWOZDANIE KASOWE RADY Z. B. P. ZA ROK 1934/35.
Wpływy wynosiły 2.549 zł. 93 gr. Największą pozycję stanowią subwencje Ministerstwa W. R. i O. P. na *Przegląd Biblioteczny* w kwocie 1000 zł. Koła wpłaciły na Radę i Federację 379 zł. (po 189 zł. 50 gr.), na prenumeratę *Przeglądu* 408 zł. Na resztę pozycji składają się odsetki z P. K. O. — 47 zł. 02 gr., dar 100 zł. i chwilowa pożyczka 82 zł. Saldo z ubiegłego okresu wynosiło 533 zł. 91 gr.

Wydatki wynosiły 1914 zł. 90 gr. Mieści się w nich: wypłata subwencji Ministerstwa W. R. i O. P. — 1000 zł. i prenumerat — 408 zł. *Przeglądowi Bibliotecznemu*, wkładka do Federacji 250 zł. 80 gr., wynagrodzenie sekretarki 150 zł. (za rok 1934) i woznego 50 zł. (rata wynagrodzenia za prace niepłatne od r. 1928). Wydatki administracyjne i opłaty manipulacyjne P. K. O. wyniosły 56 zł. 10 gr. Saldo na dzień 1 kwietnia — 635 zł. 03 gr. (z tego na rachunku czekowym P. K. O. 131 zł. 85 gr., na książeczce wkładek P. K. O. 447 zł. 17 gr.).

Przy porównywaniu wpływów i wydatków uderza przewaga wpłaty do Federacji nad wkładkami Kół na Federację (250 zł. 80 gr. wobec 189 zł. 50 gr.). Załączona kontrola wkładek Kół wykazuje załagłości Kół, opóźniających się z wpłatami.

Skarbnik (—) *H. Radlińska.*

Protokół Komisji Rewizyjnej. Komisja Rewizyjna Związku Bibliotekarzy Polskich w dniu 25 kwietnia 1935 roku, sprawdzwszy księgę kasową Rady Związku Bibliotekarzy Polskich za okres sprawozdawczy od 1 kwietnia do 31 grudnia 1934 roku i dokumenty dotyczące dochodów i rozchodów uznała, że księga prowadzona jest prawidłowo i że poszczególne pozycje zgadzają się z dokumentami, wobec czego wnosi o udzielenie Radzie Związku absolutorjum. Jednocześnie Komisja sprawdziła księgę kasową administracji *Przeglądu Bibliotecznego* i uznała, że księga zgodna jest z dowodami dochodów i wydatków. Komisja uważa przytem za wskazane, aby sporządzony był bilans wydawnictwa *Przeglądu Bibliotecznego*.

(—) *Adam Lewak.*

(—) *Czajkowski.*

(—) *A. Dobrowolski.*

SPRAWOZDANIE Z ŻYCIA KÓŁ Z. B. P. ZA OKRES SPRAWOZDAWCZY 1934/35. I. Koło Krakowskie: Skład Zarządu: Dyr. E. Kuntze (przewodn.), K. Witkiewicz (zast. przew.), Dr Józef Burmistrz (sekretarz), Dr Karol Piotrowicz (skarbnik), p. Halina Jasińska (gospodarz).

Zebrania referatowo-dyskusyjne: 12. X. 34 prof. Dr S. Kot «Wrażenia z bibliotek angielskich», 23. XI. 34 prof. Dr T. Kowalski

«Z bibliotek stambulskich», 7. XII. 34 dyr. F. Pieradzki «Współczesna technika druk.», 17. I. 35 prof. S. Jakubowski «O ilustracji książek», 8. II. 35 Dr Friedberg «Krótkie uwagi o teorji i metodyce archiwalnej».

Wycieczki: do drukarni W. L. Anczyca, Kurjera Ilustrowanego i Zakładu introlig. Jahody.

Nowy Zarząd: Dyr. E. Kuntze (przewodn.), K. Witkiewicz (zast. przew.), Dr Józef Burmistrz (sekretarz), Dr Karol Piotrowicz (skarbnik), p. Halina Jasińska (gospodarz).

II. Koło Lubelskie: W dniu 18 lutego 1935 r., w obecności dyr. Dra Jana Muszkowskiego, wiceprzewodniczącego Rady Związku Bibliotekarzy Polskich, odbyło się w Lublinie organizacyjne Zebranie Lubelskiego Koła Związku Bibliotekarzy Polskich.

Zebranie dokonało wyboru Zarządu, Komisji Rewizyjnej i delegata Koła do Rady Związku.

Zarząd Koła ukonstytuował się w dniu 26 marca 1935 roku następująco: Przewodniczący: Markiewicz Emilja — kierowniczka Centralnej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorjum Okręgu Szkoln. Lubelskiego. Zastępca przewodniczącego: Gajewska Klementyna — kierowniczka Czytelni Szkolnej Nr 1 w Lublinie. Sekretarz: Gdański Jan — kierownik Biblioteki Wojskowej D. O. K. II Lublin. Skarbnik: Gawarecka Kazimiera — kierowniczka Biblioteki Publicznej im. Łopacińskiego w Lublinie. Członek Zarządu: Dr Araszkiewicz Feliks — naczelnik Wydziału Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lubelskiego.

Siedziba Zarządu Koła mieści się w lokalu Centralnej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorjum Okr. Szk. Lub. — Lublin, 3 Maja 6.

Skład Komisji Rewizyjnej: Tołwiński Zygmunt — Biblioteka gimn. Kunickiego, Dr Kamykowski Ludwik — Biblioteka gimn. im. Stefana Batorego, Quirini Adela — Biblioteka Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Delegatem Koła do Rady Związku Bibliotekarzy Polskich wybrana została Markiewicz Emilja.

Zbyt krótki okres istnienia Koła nie pozwolił jeszcze na rozwinięcie właściwej działalności. Sprawa zorganizowania pracy Koła z ewentualnym podziałem na sekcje znajduje się w stadjum przygotowawczem.

III. Koło Lwowskie: Skład Zarządu: Przewodniczący: kustosz W. T. Wiśłocki, zastępca przewodniczącego: Dr F. Smolka, sekretarz: Dr F. Pajęczkowski, skarbnik: Dr E. Kurkowa, członkowie Zarządu: Dr E. Gaberle, Dr T. Lutman, Dr J. Mayer, prof. K. Żurawski.

Zebrania referatowo-dyskusyjne: kust. Pohorecki, kust. Tyszkowski, prof. K. Chyliński — Zebranie poświęcone śp. Prof. Ptaszyckiemu; Dr E. Gaberle — Nowe przepisy o t. zw. egzemplarzu bibliotecznym; Dr E. Gaberle — Wieczór dyskusyjny nad egzemplarzem obowiązkowym; prof. K. Żurawski — Około projektu ustawy o bibliotekach gminnych; kust. Dr F. Smolka — O świeżo odnalezionym, najstar-

szym papirusowym kodeksie biblijnym, cz. o t. zw. papirusach Chester Beatty.

Wycieczki: 1) całodzienna wycieczka do Brzuchowic, 2) zwiedzenie nowego gmachu Bibl. Politechnicznej.

IV. Koło Łódzkie: Skład Zarządu: Jan Augustyniak — prezes, Stefan Świdorski — vice-pr., Stanisława Czekalska — sekretarz, Kazimiera Piotrowska — skarbnik, Julja Grabińska — gospodarz.

Zebrania referatowo-dyskusyjne: Wilamowska — Sprawozdanie ze Zjazdu wychowania moralnego w Krakowie; referat zbiorowy — Czytelnictwo bezrobotnych; K. Piotrowska, Grabińska i Świdorski — Najnowsze wydawnictwa.

Wycieczki: Wycieczka do Biblioteki im. Borochowa.

Kursy: Kurs dla bibliotekarzy czynnych oraz dla osób niewykwalifikowanych.

V. Koło Poznańsko-Pomorskie: Zarząd wybrany na ostatniem Walnem Zebraniu Koła dnia 27 marca 1934 roku, kooptował na pierwszym posiedzeniu dnia 19 kwietnia 1934 r. p. Zygmunta Mocarskiego, Dyrektora Książnicy Miejskiej w Toruniu, jako wolnego członka Zarządu Koła. Wobec tego w roku sprawozdawczym skład Zarządu przedstawiał się, jak następuje: przewodniczący Dyr. Dr Stefan Wierczyński, zastępca przewodniczącego Dyr. Dr Andrzej Wojtkowski, sekretarz Mgr. Jan Baumgart, skarbnik Dr Jan Miśkowiak, gospodarz Dr Ludwika Dobrzyńska-Rybicka, wolny członek Dyr. Zygmunt Mocarski. Delegatem do Rady Związku był p. Dyr. S. Wierczyński, delegatami na Zjazd: Dyr. Dr Stanisław Bodniak, p. Władysława Wróblewska oraz Ks. Dr Karol Milik. W Związku Bibliotekarzy Polskich z ramienia Koła Poznańsko-Pomorskiego piastowali mandaty następujący członkowie: Dyr. Dr Stefan Wierczyński jako przewodniczący Rady Związku Bibliotekarzy Polskich, Ks. Dyr. Dr Karol Milik członek Komisji dla Bibliotek Ogólnokształcących, Mgr. Jan Baumgart i p. Władysława Wróblewska członkowie Komisji dla Spraw Zawodowych, Dyr. Dr Stefan Wierczyński członek Komisji Wydawniczej, Dyr. Dr Stefan Wierczyński przewodniczący oraz Mgr. Jan Baumgart i Dr Zofja Kawecka członkowie Komisji dla Bibliotek Szkół Wyższych.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 17 zebrań. Z tego 1 walne zebranie, 9 zebrań ogólnych (w tem 7 referatowych), 3 zebrania Zarządu, 2 zebrania Komisji oraz 2 zebrania wycieczkowe.

Zebrania referatowe odbyły się w następującym porządku chronologicznym: 1) 19. IV. 1934 r. Dyr. Dr Stefan Wierczyński «O polskiej służbie bibliotecznej. (Uwagi i projekty)». 2) 11. X. 1934 r. Dr Zofja Kawecka «Biblioteki szwedzkie (Sztokholm i Upsala)». 3) 22. XI. 1934 r. Dyr. Dr Andrzej Wojtkowski «Bibliografia Historji Wielkopolski». 4) 21. XII. 1934. Dr Józef Krempera «Monografia Serugi o Janie Hallerze». 5) 29. I. 1935 Mgr. Jan Miśkowiak «Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych». 6) 19. II. 1935. Dr Ludwika Dobrzyńska-Rybicka «O katalogowaniu odezw i plakatów». 7) 12. III. 1935.

Dyr. Dr Andrzej Wojtkowski «Pokaz starych polskich katalogów księgarskich».

Jedno zebranie z dnia 14 czerwca 1934 r. poświęcono sprawom ogólnym Związku Bibliotekarzy Polskich a drugie w tym samym dniu jubileuszowi 25-letniej działalności bibliotekarskiej p. Dr Ludwika Dobrzyńskiej-Rybickiej. Obecnych 29 osób. Na program złożyły się przemówienia przewodniczącego Koła p. Dyr. Dra Stefana Wierczyńskiego oraz p. Anieli Koehlerówny, długoletniej współpracowniczki Jubilatki w Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wieczorem odbyło się na cześć Jubilatki zebranie towarzyskie, połączone z wieczorą w sali malinowej Bazaru, na którym przemówili: Jego Magnificencja Pan Rektor Uniwersytetu Poznańskiego, Prof. Dr Stanisław Runge, p. Dr Jerzy Koller oraz p. Dr Bożenna Szulc-Golska. Obecnych 24 uczestników.

Dnia 16 maja 1934 roku Koło Poznańsko-Pomorskie urządziło wycieczkę na Maltę (pod Poznaniem) celem zwiedzenia tamtejszej fabryki papieru. Dnia 3 czerwca 1934 roku urządzono wycieczkę do Kórnik, gdzie pod kierunkiem Dyrektora Ogrodów Fundacji Kórnickiej, p. Antoniego Wróblewskiego, zwiedzono tamtejszy park, oraz pod kierunkiem p. Dyr. Dra Stanisława Bodniaka Bibliotekę i Muzeum. Przy tej okazji p. Dyr. Bodniak w toku oprowadzania przedstawił prace porządkowe i inwentaryzacyjne, wykonane w Bibliotece Kórnickiej.

Z ważniejszych spraw, którymi się Zarząd Koła Poznańsko-Pomorskiego zajmował, należy wymienić: 1. Sprawa zarejestrowania Koła Poznańsko-Pomorskiego Związku Bibliotekarzy Polskich w Starostwie Grodzkiem w Poznaniu. 2. Sprawa zmiany Statutu Związku Bibliotekarzy Polskich. 3. Sprawa obrony interesów zawodowych bibliotekarzy. 4. Sprawa wystawy książki francuskiej. 5. Sprawa II Międzynarodowego Kongresu Bibliotekarzy w Hiszpanji.

VI. Koło Warszawskie: Skład Zarządu: pp. J. Muszkowski (przewodniczący), do 15. II. p. Dr J. Grycz (wiceprzewodniczący), S. Rygiel (zastępca przewodniczącego a od 30. X. przewodniczący), B. Olszewicz (sekretarz), później Sokołowski i M. Danielewiczowa, Z. Hryniewicz (skarbnik) oraz A. Żórawska i H. Handelsmanówna (członkowie Zarządu).

Automatycznie wchodzi w skład Zarządu przewodniczący sekcji: pp. A. Lewak (Sekcja Bibliotek Naukowych), J. Szemplińska (Sekcja Bibliotek Publicznych), H. Radlińska (Sekcja Badania Czytelnictwa), E. Czajkowski (Sekcja Urzędowych Bibliotek Instytucji Publicznych), J. Poczetowska (Sekcja Pomocy Bibliotecznej dla Bezrobotnych), W. Dąbrowska (kierowniczka Poradni Bibliotecznej), I. Morszytniewiczowa, W. Dąbrowska, E. Malinowska i Z. Hryniewicz (Biuro Pośrednictwa Pracy). Skład Komisji Rewizyjnej: pp. A. Dobrowolski, R. Danysz-Fleszarowa i St. Nelkenowa.

Zebrania ogólnoreferatowo-dyskusyjne: 1) 18. I. 1934.: J. Musz-

kowski: Bibliotekarstwo amerykańskie. 2) 15. II: J. Muszkowski: Wrażenia z bibliotek amerykańskich. cz. II. 3) 24. V: J. Muszkowski: Wrażenia z bibliotek amerykańskich. cz. III. 4) 11. X: W. Dąbrowska: Bibliotekarstwo włoskie i polityka biblioteczna rządu faszystowskiego. 5) 29. XI: J. Niezgoda: Wrażenia z podróży do Ameryki. 6) 14. XII: Czytelnicy o warszawskich bibliotekach naukowych — referat zbiorowy z udziałem pp. prof. A. Treliaka, mag. J. Gomulickiego, inż. Dra J. Rajgrodzkiego, studenta F. Siedleckiego, płk. S. Glińskiego, Dra Z. Wdowiszewskiego.

Zwiedzania poza Sekcjami:

12. V: M. Danilewiczowa: Zwiedzenie wystawy ku czci gen. M. S. Lafayette'a. 4. IX: B. Olszewicz: Zwiedzenie wystawy kartograficznej. 30. IX: Zwiedzenie Biblioteki i Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego na Bielanach. 9. XI: Zwiedzenie wystawy rękopisów iluminowanych ze zbiorów Biblioteki Narodowej i faksymiljów ze zbioru prywatnego. Zebrania referatowo-dyskusyjne w sekcjach:

Sekcja Bibliotek Naukowych:

1) 23. I: M. Danilewiczowa: Rękopisy biblioteczne. 2) 20. II: K. Zieleniewski, Cz. Gutry i K. Włodarczyk: Przeszłość i zadania polskiej bibliografii księgarskiej. Zagadnienie odbitek w bibliotekach. 3) 12. III: Z. Balicka: Katalogowanie czasopism. 4) 30. IV: T. Krongoldówna: Katalogowanie druków ulotnych. 5) 5. VI: Z. Wilczyńska: Przepisy katalogowania alfabetycznego w bibliotekach polskich. 6) 25. IX: Więckowska G.: Wskazówki Akademii Umiejętności o katalogowaniu rękopisów. 7) 23. X: A. Żórawska: Inwentarz czasopism w bibliotekach naukowych. 8) 9. XI: Ks. Z. Obertyński: Typy rękopisów liturgicznych. S. Sawicka: Rękopisy iluminowane Biblioteki Narodowej. 9) 18. XII: M. Bartczakówna: Ilustracja książkowa w rozwoju chronologicznym.

Sekcja Bibliotek Publicznych:

1) 25. I: J. Guzińska: Co i jak czytają bezrobotni. 2) 8. III: J. Zawieyski: Refleksja z pobytu w Niemczech hitlerowskich w lutym b. r. 3) 15. XI: J. Poczetowska: Zwiedzenie centrali bibliotecznej Ośrodków Pracy Stowarzyszenia Opieki nad Niezatrudnioną Młodzieżą. Zwiedzenie Ośrodka Pracy Nr 5.

Sekcja Urzędowych Bibliotek Instytucyj Publicznych:

1) 6. II: M. Kownacka: Zwiedzenie Biblioteki Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych. 2) 14. III: H. Bukowska: Zwiedzenie Biblioteki Ministerstwa Skarbu. 3) 12. IV: W. Kochanowski: Zwiedzenie Centralnej Biblioteki Wojskowej, referat p. t. O historii i zadaniach C. B. W. 4) 17. V: P. Popielówna: Zwiedzenie Biblioteki Banku Gospodarstwa Krajowego. 5) 16. X: H. Handelsmanówna: Zwiedzenie Biblioteki Ministerstwa Sprawiedliwości. 6) 16. X: E. Czajkowski: Referat p. t. Akcja Związków Stowarzyszeń Urzędników z wykształceniem akademickim w sprawie bibliotek ministerjalnych. 7) 11. XII: A. Gi-

liczyńska: Zwiedzenie Biblioteki Państwowego Banku Rolnego, referat O stanie Biblioteki P. B. R.

Sekcja Badania Czytelnictwa:

1) 18. V: Pokaz materiałów Seminarjum badania czytelnictwa. Omówienie prac Sekcji Badania Czytelnictwa na Międzynarodowym Kongresie Wychowania Moralnego w Krakowie. 2) 25. X: Sprawozdanie z Sekcji Czytelnictwa na Międzynarodowym Kongresie Wychowania Moralnego w Krakowie. Wyniki ankiety skierowanej do rodziców w sprawie czytelnictwa młodzieży (St. Szuchowa). 3) 27. XI: B. Temkinówna: Biblioteki żydowskie na terenie Warszawy.

Zarząd Koła Warszawskiego, wybrany na Walnem Zebraniu w dniu 21. III b. r. ukonstytuował się jak niżej: Dyr. Jan Muszkowski — przewodniczący, Ksawery Świerkowski — wiceprzewodniczący, Marja Danilewiczowa — sekretarz, Zofia Hryniewicz — skarbnik, Zofia Wilczyńska — zastępca skarbnika, Dr Alodja Gryczowa — wice-sekretarz i łącznik Koła z Redakcją *Przeglądu Bibliotecznego*.

1. Sekcja Pomocy Bibliotecznej Bezrobotnym, istniejąca już 3 lata z inicjatywy i pod kierownictwem p. J. Pocztowskiej, jest siecią placówek bibliotecznych dla bezrobotnych, prowadzonych z ramienia Koła Warszawskiego przez p. J. Pocztowską, przeważnie z funduszków Obywatelskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Funduszu Pracy, a także dzięki ofiarności jednostek. Centralna Wymiana książek i 5 punktów bibliotecznych, rozwiniętych na początku 1934 r. przez Obywatelski Komitet Pomocy Społecznej na świetlice są placówkami Sekcji i Ob. K. P. Sp. Są to: jedna czytelnia Nr 1 dla pracowników umysłowych w śródmieściu przy ul. Szpitalnej Nr 6 oraz 4 czytelnie dla pracowników fizycznych: Chłodna 45, Grójecka 93, 11 Listopada 54 i na Annopolu.

Na 1 stycznia księgozbiory tych czytelni liczyły w sumie 2571 tomów (najmniejszy na 11 Listopada — 259, największy na Chłodnej — 789), miały czytelników 1024, wypożyczeń 35.192, odwiedzin na miejscu — 45.382. Najlepsze rezultaty pod każdym względem dały czytelnie w świetlicach na Chłodnej i na Annopolu. Te dwie placówki są zresztą nowymi kreacjami 1934 r. Cały personel biblioteczny, sądząc po wynikach jego pracy, zasługuje na wysokie uznanie.

Praca tej sieci biblioteczno-świetlicowej znalazła już miejsce w literaturze specjalnej w książeczce J. Zaremba-Guzińskiej p. t. *Jak pogłębiać zainteresowania czytelnicze u bezrobotnych*, wydanej w 1934 przez Sekcję, częściowo z zasiłku Funduszu Pracy jak również i Obywatelskiego Komitetu Pomocy Społecznej. O akcji w radjo wygłosił reportaż dnia 24 listopada ub. r. p. Janusz Stępowski.

2. Sekcja Pomocy Bezrobotnym Bibliotekarzom wraz z Biurem Pośrednictwa Pracy jest agendą, prowadzoną z ramienia Zarządu już drugi rok z dużym powodzeniem przez pp. J. Morstynkiewiczową i E. Malinowską. Prowadzenie tej agendy umożliwiło asygnowanie na ten cel zwłaszcza przez Fundusz Pracy stałego sub-

sydjum, które w r. 1934 wyniosło 30.000 zł. oraz innych subsydjów. Zarząd stale decydował o osobach bezrobotnych bibliotekarzy, angażowanych przez siebie do pracy w bibliotekach warszawskich, opłacanej z powyższego subsydjum. Zatrudniono osób 18 w następujących 6 instytucjach: Biblioteka Narodowa (1), Biblioteka Publiczna (3), Biblioteka W. W. P. (2), Biblioteka Gł. Urzędu Statystycznego (5), Biblioteka Głównej Szkoły Handlowej (1), Tow. Bibliotek Publicznych (1), oraz w 2-ch instytucjach naszego Koła: w Poradni Biblijotecznej (1) i w bibliotekach dla bezrobotnych (4).

W związku z zatrudnieniem bezrobotnych bibliotekarzy istnieje Biuro Pośrednictwa Pracy, które jest prowadzone w lokalu Koła przez pp. E. Malinowską i J. Morsztynkiewiczową.

W roku 1934 dało ono następujące wyniki: niezatrudnionych kandydatów z r. 1933 — 35, zarejestrowanych w 1934 — 30 osób, czyli razem kandydatów — 65. Zgłoszono wolnych do objęcia miejsc 24, na które Biuro PP. poleciło osób 23, które zostały przyjęte. A więc tylko w jednym wypadku na 24 nie znaleziono odpowiedniego kandydata czyli że 35,4% zarejestrowanym bezrobotnym Biuro nasze dało zajęcie. Poza Biurem znalazło pracę 8 osób, pozostało niezatrudnionych 34 osoby, czyli 52,3% kandydatów z r. 1934.¹

VII. Koło Wileńskie: Skład Zarządu: Dr Adam Łysakowski (przewodn.), Dr Ryszard Mienicki (zast. przewodn.), Anna Dzwonkówna-Zajewska (sekretarka), Anna Ptaszyńska (skarbniczka), Stanisław Lisowski (gospodarz).

Zebrania referatowo-dyskusyjne: Dr Achrem-Achremowicz — «Szlachetne techniki graficzne. 1) Druki wypukłe. 2) Druki wklęsłe» (dwa posiedzenia). A. Łysakowski «Aktualne zagadnienia zawodowe»; B. Olszewicz — «Polskie zbiory kartograficzne»; M. Brensztejn — «Biblioteki w Republice Litewskiej»; R. Mienicki «Archiwistyka w Polsce»; T. Turkowski «Życie umysłowe ziem litewsko-ruskich do 18 w. w świetle ich piśmiennictwa. Najnowsze bibliografie» (referat zbiorowy); W. Eydrygiewiczówna «Belgijska instrukcja katalogowania w porównaniu z polskimi przepisami» oraz wieczór poświęcony pamięci prof. Stanisława Ptaszyckiego.

Wycieczki: do zakładu litograficznego Ch. Łaskowa, do nowego gmachu Archiwum Państwowego i do biblioteki Wydziału Teologicznego U. S. B.

¹ Poradnia Biblijoteczna zob. sprawozdanie oddzielne (*Przegląd Biblijoteczny*, IX, 1935, z. 3).

I. LICZBA I SKŁAD CZŁONKÓW ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH W ROKU 1934/35.

K O Ł A	Było na 1.1.33	Przybyło	Ubyło	Było na 28. IV. 35	W tem przypada na biblioteki							Razem	W tem			U w a g i
					naucz. i insty.	Ogóln. kształcące	szkolne	dochodowe	Pracowni- ków w Uż.	Osoby zain- teresowane	Instytucje		mężczyzn	kobiet	instytucyj	
1. Krakowskie	45	—	13	32	24	2	—	—	—	1	5	32	20	7	5	
2. Lubelskie ¹	—	19	—	19	8	1	4	—	3	1	—	19	7	12	—	
3. Lwowskie	42	1	9	34	21	—	2	—	—	7	4	34	24	6	4	
4. Łódzkie	28	6	2	32	2	—	22	1	2	5	—	32	10	22	—	
5. Pozn.-Pomorskie	41	5	—	46	32	5	2	—	1	2	4	46	19	23	4	
6. Warszawskie	172 ²	47 ³	9	210 ⁴	95	26	50	1	10	20	8	210	48	154	8	
7. Wileńskie	48	6	3	51	34	—	5	—	1	3	8	51	17	26	8	
O g ó ł e m	376	84	36	424	216	34	83	5	17	39	29	424	145	250	29	

¹ utworzone 18. II. 1935 r.

³ w tem 13 zawieszonych.

² Prócz tego 22 zawieszonych.

⁴ Prócz tego 19 zawieszonych.

II. AKTYWNOŚĆ KÓŁ W ROKU 1934.

K O Ł A	Zebrania		Wycieczki i zebrania zarządu	Ogółem	Frekwencja	Sekcje i komisje	Kursy i wykłady	Wydawnictwa	Inne formy działalności
	Referatowych i ogólnych	Sekcyj							
Krakowskie	5	—	3	8	21—30				
Lwowskie	5	—	2	7	12—24				
Łódzkie	3	—	1	4	14—20		Kurs (31 wykł. 20 ćwiczeń, wycieczek 2, uczestni- ków 35)		
Pozn.-Pomorskie	7	—	10	17	17—30				
Warszawskie	8	21	16	45	37—100 sekcje 13—68			11 komuni- katów mie- siecznych	Poradnia Biblioteczna. Biu- ro Pośrednictwa Pracy wraz z Sekcją pomocy dla bezro- botnych biblij. Prowadzenie czytelni dla bezrobotnych.
Wileńskie	10	—	3	13	21—90				Kasa Samopomocy kole- żeńskiej. Popularne poga- danki w Radio «Co warto przeczytać».

III. ROZKŁAD SIŁ MĘSKICH I KOBIECYCH W POSZCZEGÓLNYCH INSTYTUCJACH.

Typ pracowników według instytucji	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet
a. Biblioteki naukowe	98	115
b. Biblioteki urzędów i instytucyj	7	27
c. « ogólnokształcące	13	70
d. « szkół średnich i powszechnych	4	1
e. « dochodowe	—	1
f. Pracownicy instytucyj	3	14
g. Osoby zainteresowane	20	22
Razem	145	250

IV. FINANSE KÓŁ W ROKU 1934.

KOŁA	Wpływy		Wydatki		Saldo		U w a g i
Krakowskie . .	6.192	66	5.502	55	690	11	5.000 zł. subwencji Min. W. R. i O. P.
Lwowskie . .	601	81	527	24	74	57	
Łódzkie . . .	1.630	18	922	88	707	30	
Pozn.-Pom. . .	519	60	446	60	73	—	
Warszawskie .	38.705	40	37.983	48	721	92	Łącznie z zasiłkiem Funduszu Pracy — zatrudnienie bezrobot- nych bibliotekarzy, oraz z Sekcją Pomocy Bibliotecznej Bezro- botnym.
Wileńskie . .	1.053	58	805	55	248	03	
Ogółem . .	48.703	23	46.188	30	2.514	93	
Poradnia Biblj.	21.719	28	21.276	29	442	99	Zasiłek Min. W. R. i O. P. zł. 9.000.

RADA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH odbyła trzy posiedzenia w dn. 19 marca, 27 i 28 kwietnia b. r. Na pierwszym z nich rozpatrywano pom. inn. następujące sprawy:

1) Przyjęto do wiadomości sprawozdanie Prezydium o stanie sprawy memoriału o unormowaniu stosunku służbowego bibliotekarzy bibliotek szkół wyższych. Uchwalono ponowić starania w tej sprawie w Ministerstwie W. R. i O. P. oraz na terenie uniwersytetów. Postanowiono także poruszyć w Ministerstwie W. R. i O. P. sprawę niedopuszczania pewnej kategorii praktykantów do państwowego egzaminu bibliotecznego. 2) Omówiono sprawę Ustawy biblioteczej. Postanowiono prosić Ministerstwo W. R. i O. P. o tekst Ustawy oraz o współpracę w tej sprawie ze Związkiem. Uchwalono także sprawę Ustawy poddać omówieniu na tegorocznym Zjeździe Delegatów. 3) Uchwalono zwrócić się ponownie do Pana Ministra W. R. i O. P. z prośbą o powołanie bibliotekarzy do Rady Oświecenia. 4) Omówiono sprawę utworzenia Związku Bibliotekarzy Słowiańskich, uchwalając dążyć w pierwszym rzędzie do zorganizowania zjazdów bibliotekarzy słowiańskich. Uproszono p. Dr. Muszkowskiego o nieoficjalne poruszenie tej sprawy podczas Międz. Kongr. Bibljot. 5) Sprawę wydania pracy p. Czajkowskiego o bibliotekach administracyjnych oraz instrukcji p. Balickiej przekazano Komisji Wydawniczej. 6) Przyjęto do wiadomości zarządzenie Ministerstwa w sprawie druków zbędnych. 7) Przyjęto do wiadomości sprawozdanie Dra Muszkowskiego dotyczące Międz. Kongresu Biblj. w Madrycie. Sprawa udziału delegacji polskiej w Kongresie będzie mogła być zadecydowana dopiero na posiedzeniu Rady, które odbędzie się podczas Zjazdu Delegatów. Uchwalono upoważnić Dra Muszkowskiego do zaproszenia Komitetu Międz. Federacji Biblj. na następne posiedzenie do Polski, o ile zgodzą się na to czynniki urzędowe. 8) Przyjęto do wiadomości sprawozdanie Komisji Prawniczej i zaaprobowano jej stanowisko co do konieczności odroczenia terminu opracowania konkretnego projektu zmiany Statutu. 9) Przyjęto do wiadomości sprawozdanie Komisji Bibliotek Fundacyjnych. Komisja zajmowała się sprawą zniżek pocztowych, kolejowych (dla personelu biblj.) oraz praktyki bibljot. W pierwszej kwestji jest nadzieja pomyślnego załatwienia, druga została załatwiona odmownie, trzecia ma być rozstrzygnięta indywidualnie. 10) Przyjęto do wiadomości sprawozdanie Komisji Wydawniczej. Postanowiono wystąpić do Ministerstwa W. R. i O. P. z prośbą o subwencję na prace związane z przygotowaniem podręcznika bibliotekarskiego. 11) Przyjęto do wiadomości sprawozdanie Komisji Szkół Wyższych. Komisja zajmowała się: a) sprawą normalizacji regulaminów (Dr. Smolka i Mgr. Baumgart), b) sprawą normalizacji sprawozdań bibliotecznych (Dr. Łysakowski). Tekst znormalizowanego sprawozdania bibliotek szkół wyższych, przyjęty przez Komisję, Rada przyjęła do wiadomości. 12) Uchwalono zwołać Zjazd Delegatów Kół na 28. IV. b. r., poczem załatwiono szereg drobniejszych spraw bieżących.

Posiedzenie Rady z 27 kwietnia 1935 r. niemal całkowicie po-

święcone było sprawozdaniom i wnioskowi na Zjazd Delegatów Kół. Odczytano i przyjęto sprawozdanie z działalności Rady za r. 1934 oraz sprawozdanie Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego*. Przyjęto również do wiadomości protokołów Komisji Rewizyjnej Rady. Odczytano wnioski na Zjazd złożone przez Koła. Uchwalono przedłożyć je Zjazdowi z tem, że Rada popiera wniosek Koła Krakowskiego w sprawie rozrachunku kół z administracją *Przeglądu Bibliotecznego* oraz wniosek Koła Wileńskiego w sprawie *Urzędowego Wykazu Druków*, wypowiada się natomiast przeciw wnioskowi Koła Warszawskiego w sprawie egzaminów bibliotekarskich, gdyż wniosek ten nie liczy się z charakterem tych egzaminów.

Przyjęto do wiadomości sprawozdanie nadesłane przez Koła oraz korespondencję, w tem m. in. pismo JM. Rektora Uniwersytetu Poznańskiego, zawiadamiające o udzieleniu przez Senat tegoż Uniwersytetu poparcia memorjałowi Związku w sprawie stosunku służbowego bibliotekarzy szkół akademickich oraz pismo Koła Lubelskiego o rozpoczęciu prac i ukonstytuowaniu się Zarządu tego nowego Koła.

Uchwalono proponować Zjazdowi Delegatów zorganizowanie Zjazdu Bibliotekarzy w r. 1936 w Warszawie, równocześnie zaś zaprosić Międzynarodową Federację Bibl. do odbycia w tym samym czasie swego posiedzenia w Warszawie.

Na pierwszym posiedzeniu Rady w roku sprawozdawczym 1935/36, które odbyło się w dn. 28 kwietnia w Bibliotece Ordynacji Krasińskich skład Rady został ustalony w sposób następujący: przewodniczący Dyr. S. Wierczyński, pierwszy zastępca przewodniczącego Dyr. J. Muszkowski, drugi zastępca przewodniczącego oraz skarbnika Dyr. J. Niezgoda, sekretarz Dr. B. Olszewicz, członkowie Rady Dr. A. Lewak, Dr. A. Birkenmajer, prof. H. Radlińska i Dr. F. Smolka. Jako delegaci Kół wchodzą w skład Rady: Dr. W. Pociecha (Koło Krakowskie), Dr. E. Gaberle (Koło Lwowskie), Dyr. S. Wierczyński (Koło Poz. Pomorskie), Dyr. F. Czerwijowski (Koło Warszawskie), Dyr. A. Łysakowski (Koło Wileńskie), Dyr. J. Augustyniak (Koło Łódzkie) i E. Markiewicz (Koło Lubelskie). Ponadto postanowiono utworzyć następujące Komisje, których organizację i przewodnictwo powierzono następującym członkom Rady: 1) Komisja Prawnicza — Dr. Smolka. 2) Komisja Bibliotek Ogólnokształcących — Dyr. Czerwijowski. 3) Komisja Propagandy i Spraw Zawodowych — Dr. Lewak. 4) Komisja Bibliotek Fundacyjnych — Dyr. Kolankowski. 5) Komisja Wydawnicza — Dyr. Łysakowski. 6) Komisja Spraw Zagranicznych — Dyr. Muszkowski. 7) Komisja Bibliotek Szkół Wyższych — Dyr. Wierczyński. 8) Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego*: redaktor Dyr. Kuntze, zast. redaktora Dr. Birkenmajer, sekretarz Dr. Pociecha. Równocześnie uchwalono zmianę w regulaminie Rady z 14. III. 1933 § 7, polegającą na tem, że Rada wybiera jedynie przewodniczącego Komisji, który sam dobiera sobie współpracowników i skład Komisji komunikuje Radzie. Następnie rozpatrywano sprawy bieżące: 1. Postanowiono przenieść Sekretarjat Rady do lokalu Poradni Bibliotecznej i w związku z tem upoważniono pp. Muszkowskiego, Niezgodę i Olszewicza

do porozumienia się z Poradnią. 2. Sprawę egzaminu bibliotekarskiego przekazano Komisji Prop. i Spraw Zawodowych. 3. Postanowiono zwołać Ogólno Polski Zjazd Bibliotekarski w Warszawie w pierwszej połowie 1936 r. Poruczono Prezydium porozumienie się z Zarządem Koła Warszawskiego, któremu powierzono zorganizowanie Zjazdu, przyczem uznano za pożądane, aby do Komitetu Zjazdowego weszli członkowie Rady zamieszkali w Warszawie oraz, aby Zjazd obejmował sekcję bibliofilską a także, aby program obejmował jedną, lub kilka kwestyj opracowanych przez referentów względnie i koreferentów, a nie tematy przypadkowe. 4. Wobec tego iż subwencja Min. W. R. i O. P. na kongres madr. wynosi zaledwie 1000 zł., spodziewana zaś subwencja M. S. Z. nie przekroczy sumy 500 zł., postanowiono pokryć z uzyskanych zapomóg koszty podróży delegata oficj., o ileby zaś coś z nich pozostało przeznaczyć na prace związane ze zjazdem Federacji w Warszawie. 5. Wnioski przyjęte przez Zjazd Delegatów Koła Krakowskiego i Wileńskiego powierzono Prezydium Rady. Wniosek krakowski przesłany będzie wszystkim Kołom, wileński — redakcji *Urzędowego Wykazu Druków*, względnie Dyrekcji Biblioteki Narodowej. 6. P. Dyr. Łysakowski poruszył sprawę Funduszu Opłat Akademickich w budżetach bibliotek szkół akademickich. Przekazano ją Komisji Bibliotek Szkół Wyższych. Poruszoną również przez p. Dyr. Łysakowskiego sprawę honorarjów autorskich w *Przeglądzie Biblj.* skierowano do Redakcji z prośbą o przestudjowanie jej.

KOMUNIKAT RADY Z. B. P. Rada ZBP podaje do wiadomości, że na mocy porozumienia z dyrekcją Deutsche Bücherei w Lipsku istnieje możliwość uzyskania półrocznej praktyki w tej instytucji dla wykwalifikowanego bibliotekarza polskiego, znającego biegle język niemiecki, wzamian za umieszczenie w Polsce pracownika Deutsche Bücherei, którego zadaniem byłoby gruntowne obznajomienie się z bibliotekarstwem polskim na terenie kilku instytucji.

Dyrekcje naukowych bibliotek polskich przoszone są o zgłaszanie do przewodniczącego Komisji Spraw Międzynarodowych, dyr. J. Muszkowskiego (Warszawa, Okólnik 9), propozycji co do możliwości zatrudnienia bibliotekarza niemieckiego, jak również kandydatur swoich pracowników. Niezależnie od tego każdy członek ZBP ma prawo do indywidualnego zgłoszenia, lecz jedynie za zgodą swojej dyrekcji, która mu zagwarantuje uzyskanie półrocznego urlopu. W myśl życzenia dyrekcji Deutsche Bücherei pierwszeństwo mają mężczyźni.

Do zgłoszenia kandydatury należy załączyć:

a) curriculum vitae kandydata wraz z przebiegiem służby i wykazem prac;

b) opinię dyrekcji biblioteki, w której jest zatrudniony.

Termin zgłaszania kandydatur upływa w dniu 1 września 1935 r. Przypuszczalna data rozpoczęcia praktyki — październik tegoż roku.

IV. Z RUCHU BIBLIOTEKARSKIEGO.

UCZCZENIE PAMIĘCI MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO PRZEZ BIBLIOTEKARSTWO POLSKIE.

Rada Z. B. P. odbyła dnia 27 maja o godz. 10 rano w lokalu Centralnej Biblioteki Wojskowej nadzwyczajne posiedzenie celem uczczenia pamięci Józefa Piłsudskiego. Przewodniczący, otwierając posiedzenie, wezwał obecnych do uczczenia pamięci Zmarłego przez powstanie i jednogminutowe milczenie. Następnie sekretarz zawiadomił, że w związku z ciężką dla Polski stratą Prezydium Rady: 1) złożyło hołd zwłokom ś. p. Marszałka w Belwederze, 2) wysłało pisma kondolencyjne do Pani Marszałkowej Piłsudskiej i p. Ministra W. R. i O. P., 3) wysłało okólnik do wszystkich Kół Związku z poleceniem zorganizowania specjalnych posiedzeń, poświęconych uczczeniu pamięci Zmarłego, 4) wysłało pismo do Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego* z prośbą o pomieszczenie w najbliższym numerze artykułu poświęconego pamięci Marszałka Piłsudskiego z podkreśleniem Jego zasług dla bibliotekarstwa polskiego. Następnie p. Świerkowski zreferował zamierzenia Narodowego Komitetu uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego, na wstępnym posiedzeniu którego był obecny z ramienia Koła Warszawskiego Z. B. P. Po dyskusji, w której zabierali głos wszyscy obecni, postanowiono: 1) nawiązać ścisły kontakt z Nar. Kom. i starać się o wprowadzenie do Komitetu wykonawczego Kom. Nar. dwóch przedstawicieli Rady Z. B. P., pp. Czerwiewskiego i Muszkowskiego, 2) starać się o wprowadzenie przedstawicieli Kół do prowincjonalnych komitetów centralnego Kom. Nar., 3) w myśl haseł Kom. Nar. starać się o wysunięcie hasła budowy sieci bibliotecznej im. Marszałka Piłsudskiego i w ten sposób związać uczczenie Zmarłego z realizacją ustawy bibliotecznej. Ponadto zaprojektowano zjazd wszystkich Kół w Krakowie w d. 23. VI. b. r.

Koło Lwowskie Z. B. P. Na zebraniu d. 23. V. przewodniczący Koła kustosz Wiślocki scharakteryzował w żałobnym przemówieniu zasługi Marszałka Piłsudskiego i Jego stanowisko w dziejach Polski, zwracając uwagę na szereg momentów, określających stosunek Zmarłego do kultury umysłowej naszego kraju. Nakreślił sylwetkę Marszałka jako autora, redaktora, drukarza i kolportera. Podniósł Jego zamiłowanie do poezji, szczególnie Słowackiego, dalej wymienił takie fakty, jak stworzenie i doprowadzenie do kwitnącego stanu bibliotekarstwa wojskowego, pozwolenie na zdeponowanie zbiorów rapperswilskich i paryskich w gmachu Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie, utworzenie Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i Liceum w Krzemieńcu, następnie zgodę na stworzenie Funduszu Kultury Narodowej i Akademii Literatury Polskiej, wkońcu przeznaczenie dwóch milionów złotych z Pożyczki Narodowej na budowę gmachu Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie. Po przemówieniu, zebraniu, powstawszy z miejsc, na znak żałoby trwali w dwuminutowym skupieniu.

Koło Łódzkie Z. B. P. uczciło pamięć Józefa Piłsudskiego w następujący sposób: udekorowano krepą portret ś. p. Marszałka Piłsudskiego w Czytelnii Główniej Miejskiej Biblioteki Publicznej; w bibliotekach dzielnicowych odbyły się pogadanki dla czytelników i wystawy książek Zmarłego lub książek o Nim, sami zaś bibliotekarze wzięli gremjalnie udział w Akademii, urządzonej przez Zarząd m. Łodzi, oraz złożyli podpisy na odpowiednim akcie w Urzędzie woj.

Koło Poznańsko-Pomorskie Z. B. P. Zarząd Koła wystosował z okazji zgonu ś. p. Marszałka Piłsudskiego na ręce prezesa Rady Ministrów, Walerego Sławka, telegram kondolencyjny, przewodniczący zaś Koła Dyr. Wierczyński zapisał się imieniem Koła do księgi kondolencyjnej w Urzędzie wojewódzkim w Poznaniu oraz w D. O. K. Nr. VIII. W dniu 17. V. odbyło się żałobne posiedzenie Zarządu Koła, poświęcone uczczeniu pamięci ś. p. Marszałka. Odpowiednie przemówienie wygłosił przewodniczący Dyr. Wierczyński, którego obecni wysłuchali, stojąc. Zebranie Zarządu uchwaliło urządzić żałobne posiedzenie Koła z referatami mgr. Jana Baumgarta p. t. «Marszałek Józef Piłsudski. Życie i czyny» oraz dr. Andrzeja Wojtkowskiego p. t. «Marszałek Piłsudski na tle walk o niepodległość».

Koło Wileńskie Z. B. P., wespół z pracownikami i funkcjonariuszami niższymi Biblioteki Uniwersyteckiej i Biblioteki im. Wróblewskich, zebrało się d. 18 maja o godz. 2 w poł. w Sali Smuglewicza Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie, by złożyć hołd ś. p. Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. Przewodniczący Koła Dyr. Biblioteki Uniwersyteckiej dr. Adam Łysakowski przemówił do obecnych, podkreślając, że jednym z największych czynów wojennych Naczelnego Wodza było zdobycie Wilna, a największym pokojowym czynem Naczelnika Państwa w odzyskaniu Wilnie wskrzeszenie Uniwersytetu, w którego murach odbywa się to zebranie. Po odczytaniu orędzia Pana Prezydenta Rzeczypospolitej zachowano żałobną ciszę. Przewodniczący zawiadomił, że imieniem Koła złożył podpis w księdze kondolencyjnej województwa¹.

Biblioteka Jagiellońska. Z okazji zgonu ś. p. Marszałka Józefa Piłsudskiego pracownicy naukowcy i funkcjonariusze Biblioteki Jagiellońskiej wystosowali do Pani Marszałkowej Aleksandry Piłsudskiej następującą depezę: «Stojąc na straży duchowej skarbnicy Polski, Biblioteki Jagiellońskiej, najstarszej polskiej książnicy, która gościła w przeszłości naszych królów i bohaterów narodowych i dostąpiła tego zaszczytu, że po latach niewoli witała w swych murach Wielkiego Wskrzesiciela Polski ś. p. Marszałka, wierni Jego ideałom, które w piśmie i w druku przekazemy następnym pokoleniom, w głębokiej żałobie chylimy czoła przed trumną Największego z Polaków» (zob. I. K. C. z 20. V. 1935 r.).

¹ Koło Krakowskie Z. B. P., zob. Komunikat Krak. Komitetu Z. B. P. i T. M. K. dla uczczenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

KOMUNIKAT KRAK. KOMITETU T. M. K. i Z. B. P. DLA UCZCZENIA PAMIĘCI MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO. Dnia 11-go listopada 1935 r. odbędzie się w Krakowie nadzwyczajne zebranie bibliotekarzy i miłośników książki celem złożenia hołdu Józefowi Piłsudskiemu, połączone z otwarciem wystawy druków i innych pamiątek typograficznych, związanych z osobą ś. p. Marszałka.

Komitet przewiduje wydanie książki pamiątkowej, poświęconej działalności Józefa Piłsudskiego w zakresie wydawniczym i Jego stosunku do książki. Uroczystość połączona będzie z sypaniem kopca na Sowińcu i złożeniem hołdu u trumny Marszałka przez zrzeszone organizacje bibliotekarzy i bibliofilów.

Wszelkich wyjaśnień i informacji udziela prezes T. M. K. w Krakowie K. Witkiewicz, Muzeum Techniczno-Przem., ul. Smoleńsk 9, w sprawie zaś książki pamiątkowej prezes Koła Krak. Z. B. P. Dyr. E. Kuntze, Biblioteka Jagiellońska, ul. św. Anny 12.

Komitet zwraca się z prośbą o nadsyłanie eksponatów na Wystawę, względnie wskazanie odnośnych źródeł pod adresem: Dyr. L. Strojek, Archiwum Akt Dawnych m. Krakowa, ul. Sienna 12.

SPRAWY MIĘDZYNARODOWE. Tegoroczny II Kongres Międzynarodowy Bibliotekarzy i Bibliografów, który odbył się w Madrycie i w Barcelonie w dniach od 20 do 30 maja, był faktycznie od wojny czwartym (Paryż 1923, Praga 1926, Rzym 1929), a tylko drugim skolei organizowanym przez Międzynarodową Federację Związków Bibliotekarzy. Stąd taka numeracja, niezgodna z rzeczywistością, stosowana zresztą i u nas w odniesieniu do zjazdów krajowych. Znajduje w tem wyraz usprawiedliwiona zupełnie skłonność do rachowania początku świata bibliotekarskiego od zjednoczenia fachowców w organizacji zawodowej.

Termin Kongresu opóźniono o rok z uwagi na kryzys gospodarczy. Niewiele to pomogło i uczestnictwo było o wiele mniej liczne, niż we Włoszech. Zgłoszeń było ogółem ok. 400, z czego połowa przypada na Hiszpanję i Katalonię. I reprezentacja polska, która liczyła w 1929 r. przeszło 30 osób, spadła do pięciu, przyczem tylko delegat Rządu i Z. B. P. (w jednej osobie) korzystał z zasiłku państwowego.

1. Zebrania plenarne. Na uroczystem otwarciu, które odbyło się w auli uniwersytetu madryckiego pod przewodnictwem p. Dualdo, Ministra Oświaty Publicznej, odczyt p. t. *La mission du bibliothécaire* wygłosił znany filozof, prof. José Ortega y Gasset. Na tle zarysu dziejów książki prelegent starał się wykazać, jak bibliotekarstwo z kręgu zajęć i zamiłowań czysto indywidualnych wznosi się z biegiem czasu do funkcji o charakterze społecznym, aby wreszcie w naszej epoce zająć stanowisko decydujące w sprawach, związanych z produkcją umysłową wogóle, z prowadzeniem warsztatów pracy badawczej, z organizacją czytelnictwa powszechnego. Dwa jeszcze zebrania

plenarne poświęcone były sprawozdaniom z prac sekcji i przegłosowaniu rezolucyj, o których będzie mowa poniżej. Na zamknięciu kongresu, we wspianej sali rządu krajowego Katalonii w Barcelonie, p. J. Rubió, dyrektor Biblioteki Narodowej Katalońskiej, odczytał referat p. L. Nicolau d'Olwer p. t. *La science et les bibliothèques*, w którym autor uwydatnił rolę bibliotek w rozwoju badań naukowych.

Nie wiem, czy wolno zaliczyć do zebrań plenarnych najpierw wspólną podróż wszystkich niemal zagranicznych uczestników Kongresu z Madrytu do Sewilli (12 godzin), z Sewilli do Barcelony (25 godzin) i z Barcelony do Paryża (23 godziny), a dalej — piękne i interesujące wycieczki do Toledo, Salamanki, Aranjuez, Eskorjału i t. p. — ale nie ulega wątpliwości, że ten rodzaj obcowania na terenie towarzyskim, poza przymusem sali zgromadzeń, jest najwłaściwszą i najskuteczniejszą może formą «międzynarodowej wymiany wartości kulturalnych». Niezatarłe też wrażenie wywarło przyjęcie u Prezydenta Rzeczypospolitej Hiszpańskiej w pałacu dawniej królewskim: na tle przepysznej dekoracji monarchistycznej oddziaływa tem żywiej szczerą gościnność i serdeczna prostota obecnych gospodarzy republikańskich.

Właściwe prace Kongresu koncentrowały się — jak zwykle — w sekcjach.

2. Wypożyczanie międzynarodowe. Zagadnieniem ośrodkowym była sprawa wypożyczeń międzynarodowych, rozbita na następujące działy: porównanie wypożyczeń międzynarodowych w różnych krajach (przewodniczący J. Muszkowski); sprawy formalne, zastrzeżenia i ostrożności (przew. I. Collijn, Stockholm); środki ułatwiające wypożyczenia (przew. H. Uhlendahl, Lipsk); taryfy pocztowe i celne (przew. J. Emler, Praga); kwestje prawne (przew. P. S. Leicht, Bolonja). Na zebraniu końcowym, poświęconem dyskusji generalnej, przewodniczył również delegat Z. B. P.

Świetny referat, obejmujący całokształt zagadnienia, oparty na gruntownych badaniach ankietowych, na głębokim znawstwie praktyki bibliotekarskiej, organizacji pracy naukowej i socjalnej roli dokumentów kultury, wygłosił w dziale pierwszym p. M. Godet (Bern). W zestawieniu wyników dotychczasowych, osiągniętych przez poszczególne kraje, na pierwszym miejscu i poza wszelką konkurencją znalazły się Niemcy, ale i Polsce przypadło jedno z miejsc najbliższych, jeżeli brać pod uwagę ogólną liczbę wypożyczeń międzynarodowych; natomiast charakter tych wypożyczeń jest raczej bierny, co znaczy, że biblioteki polskie daleko więcej biorą, niż dają (por. J. Muszkowski, *Interlibrary Loans in Poland. Actes du Comité International des Bibliothèques*, vol. V, p. 196—200 i odb.). Jest to związane oczywiście ze znaną aż nadto dobrze w bibliotekarstwie (i w dyplomacji) kwestią języków więcej lub mniej rozpowszechnionych.

Zasadzie wypożyczania bezpośredniego od biblioteki do biblioteki, głoszonej przez referenta generalnego, przeciwstawił się p. G. Abb (Berlin) w swoim projekcie regulaminu, opartego na działalności cen-

tral narodowych, za których pośrednictwem miałyby się dokonywać wszystkie wypożyczenia. Projekt ten, dyskutowany już przed kongresem listownie, natrafił na żywe sprzeciwy ze wszystkich stron, obawiano się bowiem powszechnie zbiurokratyzowania całej akcji i utrudnienia jej w praktyce, gdyby przesyłki miały wędrować np. z Monachjum do Genewy przez Berlin. Po długiej i wyczerpującej dyskusji uchwalono wreszcie następujące tezy, zgłoszone przez p. Godet imieniem Związku Bibliotekarzy Szwajcarskich:

1. Trzy podstawowe zasady wypożyczeń międzynarodowych są następujące:

- a) wzajemność wypożyczeń, która to zasada powinna być jednak pojmowana w duchu jak najszerszym;
- b) zobowiązanie biblioteki wypożyczającej do ponoszenia kosztów przesyłki w obydwie strony, oraz ubezpieczenia;
- c) odpowiedzialność biblioteki wypożyczającej za zagubienie lub zniszczenie obiektów wypożyczonych.

2. Wszelkie manipulacje powinny być wykonywane w sposób jak najprostszy, jak najszybszy, jak najpewniejszy i jak najmniej kosztowny.

3. Wypożyczanie bezpośrednie i bezpośrednie stosunki pomiędzy bibliotekami stanowią naogół system najbardziej zgodny z zasadą wyrażoną w par. 2. Niemniej jednak jest w interesie wszystkich ustalenie pewnych przepisów ogólnych, oraz stworzenie wzgl. rozbudowa pewnych instytucyj.

4. Każda biblioteka ma obowiązek, przed zapotrzebowaniem danego dzieła z zagranicy, przekonać się zapomocą wszelkich dostępnych środków, czy dzieło to nie znajduje się w kraju.

5. Jest pożądane, aby w każdym kraju zostało utworzone lub rozbudowane centralne biuro wypożyczeń, związane w jakikolwiek sposób z wielką biblioteką lub z biurem informacyj bibliograficznych, zaopatrzonem w katalog centralny bibliotek danego kraju. Takie biuro centralne powinno być stale do dyspozycji bibliotek krajowych i zagranicznych; przekazuje ono pod właściwym adresem otrzymane zapotrzebowania i podejmuje się ekspedycji wzgl. odbioru przesyłek, jeżeli biblioteka wypożyczająca lub ta, z której się wypożycza, uważa za korzystne dla siebie korzystanie raczej z tego pośrednictwa, niż z drogi bezpośredniej.

6. Komitet Federacji wypracuje, stosownie do wyrażonych tutaj zasad, «Przepisy wypożyczania międzynarodowego». Przepisy te zostaną wydrukowane, dostarczone wszystkim urzędom centralnym i związkom narodowym bibliotekarzy, należącym do Federacji, ogłoszone w ich organach zawodowych i podane przez nie do wiadomości zainteresowanym bibliotekom.

7. Biblioteki, pragnące brać udział w akcji wypożyczeń międzynarodowych i uprawnione do tego w myśl przepisów, ustalonych przez Komitet Federacji, będą wezwane do zgłoszenia się w centrali swojego kraju, lub w jej braku w narodowym związku bibliotekarzy, gdzie będzie prowadzona lista bibliotek uczestniczących; listy te będą podawane do wiadomości Sekretarza Generalnego Federacji.

8. Biblioteki, biorące udział w tej akcji, będą wezwane do prowadzenia statystyki wypożyczeń międzynarodowych, której wyniki będą podawane przy końcu roku do wiadomości urzędu centralnego lub związku zawodowego danego kraju w celu komunikowania ich Sekretarzowi Generalnemu Federacji.

9. Biblioteki te będą zawezwane do zgłoszenia aparatów fotograficznych, mikrofotograficznych i projekcyjnych, posiadanych przez nie, które pozwalałyby w danym razie na unikanie wypożyczeń.

10. Komitet Federacji ustali jednolite formularze do celu wypożyczeń międzynarodowych, które będą obowiązujące dla bibliotek uczestniczących.

11. Będzie opracowany również wzór jednolitej nalepki, przeznaczonej do umieszczania na paczkach, która uwidoczni dla urzędów pocztowych i celnych charakter przesyłki, jako »wypożyczenia międzybibliotecznego».

4. Kształcenie zawodowe i wymiana bibliotekarzy. W sekcji tej, w której przewodniczył W. W. Bishop (Ann Arbor USA), sprawozdania poszczególnych krajów wykazały tendencję, ujawniającą się, wzorem Stanów Zjednoczonych, do tworzenia uczelni bibliotekarskich przy szkołach akademickich, przyczem zaznaczano celowość wspólnego kształcenia pracowników bibliotek naukowych i powszechnych, przynajmniej na początkowym etapie studiów. Uchwalono też podziękowanie dla fundacji Rockefeller'a i Carnegie'ego za poparcie finansowe, udzielane sprawom kształcenia i wymiany bibliotekarzy. Podczas Kongresu doszło do porozumienia w kwestji pierwszej wymiany pomiędzy Polską a Niemcami (por. komunikat Rady Z. B. P., str. 132).

4. Pomoc wzajemna i współdziałanie pomiędzy bibliotekami. Najbardziej wszechstronny i urozmaicony był program tej sekcji, obradującej pod kierunkiem p. H. Krüssa (Berlin); obejmował on bibliografię wszelkich typów, narodowe i międzynarodowe, katalogi centralne, zakup i wymianę publikacji. Ze strony polskiej zgłoszono tutaj pięć referatów, a mianowicie: dr. M. Ambros (Wilno) — O bibliografii regionalnej; F. Dziatlikówna (Wilno) — O międzynarodowej wymianie wydawnictw z punktu widzenia bibliotek; St. P. Koczorowski (Warszawa) — O wymianie wydawnictw, z punktu widzenia biura wymiany w Bibliotece Narodowej; J. Muszkowski — O bibliografii polskiej XX wieku; dyr. dr. St. Wierczyński — O katalogu centralnym czasopism zagranicznych w polskich bibliotekach naukowych. W licznych swych rezolucjach sekcja ta zaleca:

1. rozszerzenie działalności narodowych biur informacyjnych, dążenie do opracowywania katalogów centralnych i do nawiązywania ścisłych stosunków z odpowiednimi centralami innych narodów, zwłaszcza w zakresie dostarczania wszelkich informacji bibliograficznych, dokonywania zdjęć i t. p. (J. Babelon, Paryż i J. Juchhoff, Berlin);
2. przygotowanie w drodze współpracy międzynarodowej centralnego katalogu rękopisów o typie »short title catalogue», który byłby umieszczony w jednej z wielkich bibliotek europejskich lub amerykańskich i mógł stać się ośrodkiem informacyjnym (E. C. Richardson, Washington);
3. zaaprobowanie planu wydawnictwa *Bibliotheca Bibliographica Internationalis*, nad którym pracuje oddawna p. W. Grundtvig, i przekazanie go do wykończenia współpracy międzynarodowej, na wzór *Index Bibliographicus* (J. Vorstius, Berlin);
4. utworzenie komisji do prowadzenia prac normalizacyjnych w zastosowaniu do książek i bibliotek (H. Fuchs, Berlin i F. Prinzhorn, Gdańsk);
5. stosowanie w transkrypcji imion własnych słowiańskich systemu kroackiego, przynajmniej w charakterze pomocniczym (E. Damiani, Rzym);
6. powołanie komisji do przestudjowania zagadnienia międzynarodowej unifi-

kacji systemów katalogowania alfabetycznego w celu przygotowania materiału do obrad przyszłego kongresu (E. de Grolier, Paryż); 7. prowadzenie we wszystkich krajach kompletnej rejestracji bibliograficznej, obejmującej też wydawnictwa, nie znajdujące się w handlu, publikowanej w możliwie krótkich odstępach czasu, lecz również gromadzonej następnie w jeden alfabet, obejmujący okresy dłuższe, roczne, pięcioletnie i t. p. (H. Uhlendal, Lipsk); 8. powołanie komisji studjów w przedmiocie bibliografii specjalnych, oraz utworzenie stałych ośrodków narodowych, któreby podtrzymywały wymianę badań i informacji w tym zakresie (A. Esdaile, Londyn); 9. rozszerzenie wymiany też uniwersyteckich na wszelkie publikacje uniwersyteckie, co przyczyniłoby się do zrównoważenia niewspółmiernej częstokroć wartości materiałów wymiennych (Ch. Beaulieux, Paryż); 10. ożywienie ruchu wymiany publikacji, mogącej choć w części odszkodować biblioteki w przedłużającym się okresie kompresji budżetowych; ogłaszanie w poszczególnych krajach periodycznych wykazów książek najlepszych, co mogłoby się przyczynić do bardziej celowego i ekonomicznego ukształtowania zakupów (J. B. Childs, Washington, A. Jürgens, Berlin i R. Teichl, Wiedeń); 11. nawiązanie stosunków pomiędzy bibliotekami oświatowymi, zwłaszcza w zakresie informacji, dotyczących wzorowych przekładów dzieł najlepszych, oraz najbardziej wartościowych książek, charakteryzujących dany kraj; ustanawianie nagród za: a) najlepsze przekłady z literatur obcych, b) najlepsze książki o charakterze wychowawczym (W. Schuster, Berlin).

5. Biblioteki oświatowe. Ostatnia z rezolucyj powyższych była uchwalona podczas obrad nad międzynarodowym współdziałaniem bibliotek wszelkich typów, lecz zagadnienia, dotyczące czytelnictwa powszechnego, traktowano obszernie w osobnej sekcji, pod przewodnictwem p. C. H. Milam'a (Chicago Ill.). Zgłoszono tam przeszło 50 referatów, wśród których znajdowała się praca p. prof. Radlińskiej p. t. *L'appréciation des intérêts des lecteurs et les problèmes de leur guidance*, odczytana przez p. Anielę Mikucką (Warszawa); przyjęto też rezolucję, zgłoszoną przez referentkę, dotyczącą utworzenia międzynarodowego instytutu badań nad czytelnictwem. W sekcji tej stwierdzono naogół bardzo gwałtowny rozrost bibliotek oświatowych we wszystkich krajach i ustalanie się w opinii publicznej przeświadczenia o ich doniosłej roli społecznej. Obok zagadnień teoretycznych poruszono sprawy, dotyczące central okręgowych, oraz bibliotek o przeznaczeniu specjalnem: robotniczych, dziecięcych, oficerskich i żołnierskich, okrętowych, więziennych.

Odrębną sekcję, pod przewodnictwem p. H. Lemaitre (Paryż), poświęcono sprawie bibliotek szpitalnych, zwłaszcza zagadnieniom organizacji ogólnej, doboru książek i przygotowania zawodowego bibliotekarzy do tego typu działalności.

6. Biblioteki przemysłowo-handlowe, parlamentarne, administracyjne. Sekcja bibliotek «specjalnych», nazwana

tak według terminologii anglo-saskiej, różniącej się od naszej, obejmowała najpierw księgozbiory przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, następnie zaś biblioteki ciał ustawodawczych i administracyjne (przew. T. P. Sevenama, Genewa i E. Lancaster-Jones, Londyn). W obradach tej sekcji brały udział pp. Irena Morsztynkiewiczowa (biblioteka GUS, Warszawa) i Helena Handelsmanówna (biblj. Ministerstwa Sprawiedliwości, Warszawa), która odczytała też referat p. E. Czajkowskiego o bibliotekach administracyjnych w Polsce, opracowany na zasadzie ankiety, przeprowadzonej na zlecenie Komisji do usprawnienia administracji przy Prezydium Rady Ministrów.¹ Uchwalono potrzebę ścisłej koordynacji w działaniu bibliotek wszystkich typów powyższych, która może być osiągnięta drogą powołania ośrodków międzynarodowych; dla bibliotek ciał ustawodawczych ośrodek taki ma być utworzony przy Bibliotece Izby Deputowanych w Paryżu, której dyrektor, p. Jules Rais, został wybrany przewodniczącym odnośnej komisji.

7. Nadprodukcja w zakresie wydawnictw periodycznych. W sprawie nadprodukcji i nadmiernej drożyzny czasopism naukowych, zwłaszcza przyrodniczych i lekarskich niemieckich, która stanowiła przedmiot zaciekłych walk w 1933 r. w Chicago, obradowano w osobnej sekcji pod przewodnictwem p. W. Munthe (Oslo). Powzięto rezolucję, w której stwierdzono z zadowoleniem pewną redukcję objętości i cen tych wydawnictw i przyjęto do wiadomości oświadczenie Rządu Rzeszy Niemieckiej, iż poczyni starania o możliwe obniżenie kosztów prenumeraty na eksport; ponieważ jednak ścieśnienie budżetów bibliotecznych nie ustępuje, powołano do życia komisję, której zadaniem będzie dążenie do racjonalizacji produkcji światowej w tym zakresie i do regulacji cen, dostosowanych do środków wielkich bibliotek naukowych; wreszcie postanowiono, by tezy uniwersyteckie były drukowane w czasopismach tylko w drodze wyjątku i koniecznie z wyraźnym zaznaczeniem ich charakteru.

8. Biblioteki hiszpańskie i biblijografia hiszpańska w kraju i zagranicą. W sekcji tej przewodniczyli pp. T. Hernando, prezes Związku Bibliotekarzy Hiszpańskich, i J. Rubió, kierownik szkoły bibliotekarskiej w Barcelonie i Dyrektor Biblioteki Narodowej, którzy byli równocześnie pełnymi gościnnymi i wdzięku gospodarzami Kongresu. Współdziałał z nim p. Homero Seris, niestrudzony sekretarz Komitetu Organizacyjnego, mówiący świetnie po francusku i angielsku, dbający o wszystkich, pamiętający o najdrobniejszych szczegółach. Jego praca pt. *La bibliografía Española* wzbudziła powszechne zainteresowanie w tej sekcji, obfitującej w referaty bibliotekarzy wszelkich narodowości. Nie brakło też tutaj przyczynków ze strony polskiej: prof. dr Józef Morawski (Poznań) — *Programme d'une bibliographie Hispano-polonaise*; Dr L. Dobrzyńska-Rybicka (Poznań) — *Le livre Espagnol dans les bibliothèques de*

¹ Do delegacji polskiej należał też ks. Kamil Kantak, profesor i bibliotekarz Seminarjum Duchownego w Pińsku.

Poznań; Dr B. Olszewicz (Warszawa) — *Sobra una bibliografia das obras Polacas referentes a America.*

9. Międzynarodowy Komitet Bibliotek. Podczas Kongresu odbyły się trzy posiedzenia Komitetu Federacji, poświęcone częściowo aktualnym kwestjom organizacyjnym, rozpatrzeniu uchwalonych rezolucyj itp., ale również — bieżącym sprawom związku, według ustalonego programu zebrania dorocznych. Wobec tego, że jeszcze w ciągu obecnego lata wyjdzie z druku kolejny tom *Actes du Comité International des bibliothèques*, omówię tutaj tylko sprawę najbliższą nas obchodzącą, która dotyczy zebrania Komitetu w 1936 r. Na końcowym posiedzeniu zgłoszono zaproszenia Chin, Indyj Brytyjskich i Polski (zezwolenie ministerstw W. R. i O. P. oraz Spraw Zagranicznych uzyskano przed wyjazdem delegacji). Dwa pierwsze odpadły z konieczności, jako zbyt egzotyczne i przez to samo nazbyt kosztowne dla przeważnej większości członków Federacji, niemniej jednak kwestjonowano przyjęcie zaproszenia ze strony polskiej, nie chcąc urazić przedstawicieli świata azjatyckiego. Wysłunięto projekty pozostawienia decyzji prezydium Komitetu, albo też przesunięcia zaproszenia polskiego na lata następne. Wreszcie, po dyskusji, w której delegata ZBP poparli pp. Krüss, Collijn i Godet, zaproszenie nasze zostało przyjęte niemal jednomyślnie, bo tylko przeciwko głosom reprezentacji chińskiej, przy hucznych oklaskach zebrania.

10. Porozumienie słowiańskich związków w bibliotekarzy. W myśl decyzji Rady ZBP z dnia 27. IV. 1935 r., delegat polski zainicjował podczas Kongresu zebranie obecnych przedstawicieli związków bibliotekarzy słowiańskich, w którego wyniku sporządzono protokół następujący:

«MM. Dir. Stojan Argyroff (Bulgarie), Dr. Josip Badalić (Yougoslavie), Dr. Antoni Dolenský et Dr. Jan Emler (Tchécoslovaquie), Dr. Jan Muszkowski (Pologne), dans une séance tenue dans le train entre Seville et Barcelone le 28 mai 1935, ont décidé à convoquer une réunion des représentants d'associations des bibliothécaires des pays slaves à Varsovie au mois de mai 1936 à l'occasion du Congrès des Bibliothécaires Polonais, — pour traiter d'un projet d'organiser des congrès communs des bibliothécaires slaves. Chacune des associations des bibliothécaires slaves préparera un projet de cette organisation qui sera l'objet de discussion de la réunion ci-dessus. L'Association des Bibliothécaires Polonais s'engage à organiser cette réunion, et elle prie d'adresser toutes les communications sur ce sujet: IV. Zjazd Bibliotekarzy Polskich, Warszawa, Marszałkowska 69. (—) S. Argyroff. — Jan Emler. — Josip Badalić. — A. Dolenský. — J. Muszkowski».

11. Zebranie Komitetu Rzeczoznawców Bibliotecznych w Paryżu. Korzystając z przejazdu przez Paryż niektórych uczestników Kongresu, należących do Komitetu, Instytut Współpracy Umysłowej zwołał posiedzenie na dzień 4 czerwca. Brali w niem udział: I. Collijn, A. Esdaile i J. Muszkowski. Trzy osoby na osiem, stanowiące pełny skład Komitetu, ale w każdym razie więcej, niż w 1934 r., kiedy byli obecni z zamiejscowych tylko De Gregori

(Rzym) i niżej podpisany. Ze strony Instytutu uczestniczyli w obradach p. Rossi i pani Fallot (dyr. Bonnet był nieobecny w Paryżu, zaś p. Jules Cain, dyrektor Bibliothèque Nationale, został tego właśnie dnia powołany na stanowisko sekretarza Prezydium Rady Ministrów przez jednogłówny rząd p. Buisson). Porządek obrad obejmował punkty następujące: 1. misja społeczna i intelektualna bibliotek oświatowych; 2. budowa i urządzenie gmachów bibliotecznych; 3. ankieta w sprawie egzemplarza bibliotecznego; 4. biblijografia publikacji, zawierających reprodukcje rękopisów; 5. ankieta w sprawie kształcenia zawodowego bibliotekarzy. W punkcie 1. i 3. przedyskutowano projekty odnośnych ankiet, nadając im redakcję ostateczną. W punkcie 4. przejrano nadesłane przez parę krajów materiały, wśród których znajduje się egzemplarz korektowy wydawnictwa tego typu, przygotowanego przez Bibliothèque Nationale w Paryżu, oraz wskazano specjalistów, do których należy się odwołać w poszczególnych krajach. W punkcie 5. przyjęto do wiadomości ogłoszenie drukiem ankiety p. t. *Rôle et formation professionnelle du bibliothécaire. Paris 1935*. Wreszcie zdecydowano nie podejmować ankiety, dotyczącej budowy i urządzenia gmachów bibliotecznych, ze względu na bardzo obfitą literaturę przedmiotu, istniejącą we wszystkich krajach.

Jan Muszkowski.

IV ZJAZD BIBLIOTEKARZY POLSKICH W WARSZAWIE.
W myśl uchwały Rady Z. B. P. IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich odbędzie się w Warszawie w d. 31 maja — 2 czerwca 1936 r. Równocześnie odbędzie się doroczne posiedzenie Międzynarodowego Komitetu Bibliotek oraz konferencja porozumiewawcza związków bibliotekarzy słowiańskich. W przeddzień Zjazdu odbędzie się doroczne zebranie delegatów Kół Z. B. P.

Ustalonym zwyczajem Rada Z. B. P. przekazała organizację Zjazdu miejscowemu Kołu, wobec czego w skład Komitetu Organizacyjnego weszli członkowie Rady zamieszkali w Warszawie, Zarząd Koła Warszawskiego w pełnym składzie oraz osoby przybrane z pośród bibliotekarzy, miłośników książki oraz przedstawicieli zawodów pokrewnych. Prezydjum Komitetu stanowią: dyr. Jan Muszkowski — przewodniczący, dr. Kazimierz Piekarski i Edward Chwalewik — zastępcy przewodniczącego, Ksawery Świerkowski — sekretarz generalny. Na przewodniczących poszczególnych komisji zostali powołani: komisja programowa — dr. Marjan Łodyński, komisja wydawnicza — dr. Bolesław Olszewicz, komisja wystawowa — wizytator Jan Michalski, komisja propagandowo-prasowa — Mieczysław Rulikowski, komisja przyjęć, zwiedzań i wycieczek — Aleksander Patkowski.

Głównym przedmiotem obrad zjazdowych będą zagadnienia organizacyjne. Komitet dąży do tego, by w każdej sekcji był jeden referat centralny, kilka zaś innych referatów łącząc się treściowo z pierwszym stanowiłyby rodzaj koreferatów, poświęconych zagadnieniom bardziej szczegółowym. Postanowiono też dołożyć wszelkich starań, by księga referatów ukazała się i została rozesłana uczestnikom przed Zjazdem. Do księgi weszłyby in extenso referaty podlegające wygłoszeniu i dyskusji oraz w skróceniu referaty nadesłane, które w ten sposób mogłyby stać się podstawą wymiany zdań.

Obrady Zjazdu będą się odbywały w czterech sekcjach. I-a zajmie się omówieniem zasad organizacji bibliotek naukowych w Polsce. II-a będzie poświęcona współczesnej polityce bibliotecznej w dziedzinie bibliotek publicznych-ogólnokształcących, dyskusja będzie się toczyła dookoła ustawy bibliotecznej. W sekcji III-ej przeprowadzi się dyskusję nad organizacją biblijografii w Polsce. Zadaniem sekcji IV-ej będzie podsumowanie stanu badań księgoznawczych na terenie Polski oraz wytyczenie programu prac dalszych. Komitet zamierza ułożyć kalendarz prac w ten sposób, by wszyscy uczestnicy mogli wysłuchać przynajmniej wszystkich referatów zasadniczych.

Zaprojektowano również wystawę p. n. «Biblioteki w Polsce», która obejmie wydawnictwa, rękopisy i ikonografię z zakresu bibliotekarstwa, historii bibliotek oraz bibliofilstwa.

Korespondencję we wszelkich sprawach związanych z organizacją Zjazdu należy kierować pod adresem: IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie, Marszałkowska 69.

PRACE BIBLIOTECZNE KRAKOWSKIEGO KOŁA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH

- Nr. I. *Inwentarz inkunabułów bibliotek polskich*. Serja pierwsza zebrana przez KAZIMIERZA PIEKARSKIEGO. Kraków MCMXXV. Cena Zł 3.—.
- Nr. II. *Porównanie polskich przepisów katalogowania* zestawił JÓZEF GRYZ. Kraków MCMXXVI. Cena Zł 3.—.
- Nr. III. *Nowoczesne bibliotekarstwo wojskowe* napisał MARJAN ŁODYŃSKI. Kraków MCMXXVII. Cena Zł 2.—.
- Nr. IV. *Sigla codicum manuscriptorum qui olim in Bibliotheca publica Leninopolitana extantes nunc in Bibliotheca Universitatis Varsoviensis asservantur*. Kraków MCMXXIX. Cena Zł 1·50.
- Nr. V. *Porównanie zagranicznych przepisów katalogowania* zestawił JÓZEF GRYZ. Kraków MCMXXX. Cena Zł 2·50.
- Nr. VI. *Indeks korespondencji Józefa Ignacego Kraszewskiego przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej* zestawił ADAM BAR. Kraków MCMXXIX. Cena Zł 3.—.

Powyższe wydawnictwa Krakowskiego Koła Związku Bibliotekarzy Polskich przeszły na własność Biblioteki Jagiellońskiej i są do nabycia w Sekretarjacie Biblioteki Jagiellońskiej, Kraków, ul. św. Anny 12.

GEBETHNER I WOLFF

KSIĘGARNIA I SKŁAD NUT

FILJA W KRAKOWIE — RYNEK GŁÓWNY L. 23

SORTYMENT NAUKOWY POLSKI I ZAGRANICZNY
PRENUMERATA CZASOPISM NAUKOWYCH
SKŁAD GŁÓWNY WYDAWNICTW POLSKIEJ
AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

W ADMINISTRACJI KSIĘGARNI
BIBLIJOFIL POLSKI
ANTYKWARJAT TOW. MIŁOŚNIKÓW KSIĄŻKI
ANTYKWARJAT NAUKOWY
STARE DRUKI SLAVICA I POLONICA

NA ŻĄDANIE WYSYŁA SIĘ KATALOGI I «WIADOMOŚCI
ANTYKWARSKIE BIBLIJOFILA POLSKIEGO»

INTERNATIONAL BIBLIOGRAPHY OF HISTORICAL SCIENCES

wydaje

MIĘDZYNARODOWY KOMITET NAUK HISTORYCZNYCH

Komitet Wydawniczy i Redakcyjny:

J. Baxter (St. Andrews); P. Caron (Paryż); R. Holzmann (Berlin);
J. Susta (Praga); V. Ussani (Rzym); Mgr. G. Lacombe (Washington)

Redaktor: P. Caron przy pomocy M. Jaryc.

Reprezentowane kraje:

Argentyna, Austria, Belgja, Wielka Brytania, Czechosłowacja,
Danja, Estonja, Finlandja, Francja, Hiszpanja, Holandia, Łotwa,
Meksyk, Niemcy, Norwegja, Palestyna, Polska, Rumunja, Szwaj-
carya, Szwecja, Stany Zjedn. Ameryki Płn., Węgry, Włochy, ZSSR

Rok	I (1926)	LXVIII + 366 str., 4908	poz. 75 frs.
„	II (1927)	LXXX + 432 str., 5556	„ 125 „
„	III (1928)	CVIII + 462 str., 5820	„ 150 „
„	IV (1929)	CVIII + 498 str., 6235	„ 150 „
„	VII (1932),	6732	poz. 150 frs.

5-ty i 6-ty rok wyjdzie niebawem.

Poczynając od 8-go i dalej, każdy tom będzie się ukazywał
przed końcem następnego roku.

Do nabycia w księgarniach:

LIBRAIRIE ARMAND COLIN Paris
WALTER de GRUYTER et Comp. Berlin
